

Bombay University Publications

(Devanāgarī Pāli Texts Series, No. 1)

निदान-कथा

OR

THE STORY OF THE EPOCHS

N. K. BHAGWAT.

Bombay University Publications

(*Devanāgarī Pālī Texts Series No. 1*)

निदान-कथा

(जातकद्वयकथा)

OR

THE STORY OF THE EPOCHS

(In the Life of the Buddha)

EDITED BY

N. K. BHAGWAT, M. A.

PROFESSOR OF PALI, ST. XAVIER'S COLLEGE.

FELLOW OF THE BOMBAY UNIVERSITY.

FIRST EDITION

(*All rights reserved by the University*)

BOMBAY

1935.

Printed by M. N. Kulkarni, at the Karnatak Printing Press,
Karnatak House, Chira Bazar, Bombay 2,
and
Published for the University
by Prof. N. K. Bhagwat, M. A. University of Bombay,
Fort, Bombay 1.

FOREWORD

Two considerations have guided me in acceding to Prof. Bhagvat's request to write a foreword to the first of the series of Pāli texts published by the University of Bombay. One is that the publication marks a new departure in the activities of the University and I think I should take this opportunity of explaining the idea underlying the publication which has been undertaken by the University. The other is perhaps more sentimental. I regard it as a fortunate coincidence that it has fallen to my lot to take some part, however small it be, in encouraging the study of Pāli in the University, which was, for the first time, introduced in 1909, and to the introduction of which my father, the late Sir Narayan Chandavarkar, who was then Vice-Chancellor, referred in his Convocation address of 1910 as an important change. The Fergusson College first employed Prof. Dharmanand Kosambi to lecture on Pāli in the year 1911. Since that time Pāli studies have steadily become popular. This language has, however, had a chequered career in the University, as it was once dropped altogether from the syllabus of the Matriculation Examination, though it was subsequently restored through the efforts of Pāli scholars.

The importance of Pāli has been long recognized in Europe and America, where Pāli scholarship has attained great heights. In India the late Sir Ramkrishna Bhandarkar was the first great Pāli scholar on this side, who stressed the value of the study of Pāli language and literature, not only for antiquarian research, but also for a close understanding of our religious and social problems, past and present.

In the West, Pāli occupies a place alongside of Sanskrit, and a knowledge of Pāli is considered an essential part of the equipment of a Professor of Sanskrit, or of an Indologist. Scholars like Max Müller, Oldenberg, Dr. Rhys Davids and

Mrs. Rhys Davids, Fausböll, Geiger and others have, in collaboration with fellow workers, given to the world some of the best translations and the most accurate and carefully edited Pāli Texts in Roman Characters. In fact the work of the Pāli Text Society in England and that of German and American scholars bear eloquent testimony to the great interest shown by the West in the study of Pāli.

The University of Calcutta was perhaps the first Indian University to recognize Pāli in its curricula. Thanks to the splendid work of the Mahā Bodhi Society and of Bengal scholars that that Province has given to the world some of the best products of Pāli scholarship. The University of Calcutta, however, appears to have specialised in Mahāyāna Literature. Bombay has devoted its chief attention to Pāli.

One of the greatest handicaps in the way of Pāli studies is the variety of scripts in which Pāli texts are published. They are printed in the Singhalese, Siamese, Burmese and Roman scripts. The University of Bombay examines Pāli students in the Devanāgarī script. If Pāli studies are to be popularised among the Sanskritists of India and scholars in Buddhist countries, it is necessary that all the texts of the Pāli Canon, at any rate, should be made available in the Devanāgarī script, which is commonly known in India. Isolated attempts by Pāli scholars in this direction have been encouraged by this University in the past by the award of grants-in-aid.

The inauguration of a series of Pāli texts published by the University of Bombay is calculated not only to help the students of the University in securing carefully edited texts, but also to give an impetus to the study of Pāli generally and to further the good work, commenced by the founders of the Buddha Society.

That Pāli texts were rare and out of print was a standing complaint of students. In order to remove this genuine grievance, at the instance of Prof. N. K. Bhagvat, the University made a provision of Rs. 1500 in the Budget last year for publica-

tions of this type. Prof. Bhagvat very kindly offered his honorary services as Editor of the series of Pāli texts which the University undertook to publish. The present volume, the Nidānakathā, is the first of the series. The series will include books of the type of the Mahāvamsa or the Dīgha Nikāya or the Thera and Therīgāthā, which will be edited for the first time in the Devanāgarī script and will, it is hoped, prove an achievement worthy of the University.

22nd August, 1935.

V. N. CHANDAVARKAR,
Vice-Chancellor,
University of Bombay.

CONTENTS

1. Foreword	iii-v
2. Books for Consultation	viii
3. Preface	ix-xiv
4. A Correction Slip	xv
5. Pāli-Text in Devanāgarī :—				1-126

(a) दूरेनिदानं Sections, 1-72.

(b) अविदूरे निदानं Sections, 73-126.

(c) सन्तिके निदानं Sections, 127-158.

Books for Consultation.

(1) The Nidānakathā (included in the Jātaka-Text Vol. I)—by Fausböll, Ed. 1877.

(2) The Nidānakathā, in Devanāgarī script, by Kosambi, Ed. 1915.

(3) The Nidānakathā, in Burmese script. Sakkaaja—1271, Rangoon.

(4) The Buddhavaṃsa, Part I—(P.T.S. Edition) by Morris

(5) The Cariyā Piṭaka—Devanāgarī Edition, by B. C. Law, Ed. 1924.

(6) Introduction to the Jātaka-Kathā-Sandoho, published by Bhagvat, Ed. 1929.

(7) Buddhist Birth Stories or Jātaka Tales—*Translated* by T. W. Rhys Davids, Ed. 1880. (The Nidānakathā is fully translated, Pages 1-133).

(8) Buddhism in Translations—by Warren (The Nidānakathā partially Translated) Ed. 1922, Pages 5-83.

(9) The Mahāvagga (Vinaya Piṭaka), Vol. I, by Oldenberg, Ed. 1879.

(10) The Sutta Nipāta—Devanāgarī Edition, by Bapat, Ed. 1924.

(11) The Dīgha Nikāya : Vol. II, (P. T. S.) by Rhys Davids and Carpenter. Ed. 1903.

(12) The Cullavagga, (Vinaya Piṭaka) Vol. II, (ch. VI) by Oldenberg. Ed. 1880.

N. B. Other books are mentioned in the Preface.

PREFACE

The Pāli Text of the Nidānakathā or the story of the Epochs that is re-edited in the Devanāgarī and published by the University is an Introduction to the Pāli book of the Jātakatṭhā-kathā or the Commentary on the Jātakas. The Jātakas or the Birth Stories of the Bodhisatta, five hundred and fifty in number, relate to the anterior existences of Gotama Buddha, while he had not yet attained Buddhahood. This book was for the first time edited by Fausböll in 1877 and translated by Dr. Rhys Davids in 1880 under the title of 'Buddhist Birth Stories.' The Nidānakathā was published in the Devanāgarī by Kosambi in 1915, but as the book is out of print a new Text of the Nidānakathā had been re-modelled and now published by the University. I am indebted to Kosambi's edition for the numbering of the Paragraphs, which is not done in the original book of Fausböll. The University has prescribed this book for the Pāli Students of the F. Y. Class this year and to remove the difficulty of the Student-world, the University has come forward with this edition.

Method followed in this Text: Over and above the editions of the Nidānakathā, mentioned above, the Burmese edition also has been of great service to me in editing this Text. I have found several readings quite important and I have incorporated them either in the body of the Text or in the footnotes. Prof. Kosambi has not included the Narasiḥagathās (Para. 149) in the body, but I have followed the Burmese edition in regarding those verses as forming a part of the Text. I have further numbered all the verses occurring, which are not so numbered in Kosambi's edition. In Fausböll's edition, five verses, occurring in the commentarial or exegetical part, or otherwise are not numbered in the serial order ; but I have regarded them as necessary to be counted and therefore the number of verses according to my

calculation is 312, while those in Fausböll's edition has come up to 298. In editing the Devanāgarī Text, I have diverged from Kosambi in the fact that I have done away with the Avagraha (5). Instead I have freely used comma ('). This symbol represents either the punctuation, or the dropping of a letter, or the merging of a letter in the process of sandhi or the beginning and the completion of the direct speech. The free use of the comma is a peculiarity of this edition. Further I have dropped as far as possible the Anuswāra (◌ं)(Pāli-Niggahita) and taken the corresponding nasal and joined it to the next letter; e.g., in the word **संपत्ति**, I have omitted the Anuswāra on स, but the corresponding nasal of म् is joined to प and so सम्पत्ति has been arrived at. In Burmese editions this is a common feature of the Text and I have accepted it in this edition. The introduction of bold type is by way of facilitating the studies of the Pāli student. Proper names, subjects or topics, enumerations or any technical word are, for the first time, printed in bold type, but small type is used in their case, if they are repeated. The use of the comma and the bold type have been generally attended to, but it does not profess to be absolutely faultless. It is an attempt or may admit of lapses in the Text.

The title and scope of the Nidānakathā. The meaning of the title is as stated before the story of the Epochs (Nidāna). It is a life story of Gotama from his first being the Sumedha Brahmin to his being the Buddha or the Fully Enlightened One and a real preacher and the head of the Saṃgha. The Periods in the continuous life of Gotama are three: the distant (Dūre), the middle (Avidūre) and the proximate (Santike); and the author believes that the presentation will be useful in properly understanding the beginning, the development and the consummation of Gotama's ideal. Buddhahood is the sum-total or the accumulated perfection of all powers of head and heart and this cannot be expected in one or two existences. (Vide: Para 126 Verses 283, 284). It is in fact in striking analogy with the modern view that 'True growth in moral and intellectual power is the

result of the labours, not of one only, but of many successive generations.* Buddhahood thus constitutes the most ideal perfection or evolution of the Personality through a long long process. This is the doctrine of Dhammatā. The Life of Gotama is thus divided into three periods and thus described. The name of the author is unknown, although in the introductory verses, names of the Bhikkhus, Atthadassi, Buddhamitta and Buddhadeva, are mentioned. Further, the book is composed according to the traditions and the Method of exposition, obtained in the Mahāvihāra of Anuradhapur (Ceylon), (Page 2) This book, we are further told, is an improvement and easy help to understand the story of Sumedha, as contained in the Buddhavaṃsa or the History of the Buddhas. (Page 3) The latter is composed in metrical form and therefore with the help of explanations in *prose*, the work can be properly studied. In fact, for his prose statements, he quotes stanzas from the Buddhavaṃsa. In narrating the story of Sumedha, the various similes (upamā), leading to his renunciation are very effectively explained in prose. The presentation of Ten Pāramitās too is striking. The propriety of the explanatory passages and the glosses can be very well challenged. The effect of the simple narration of Sumedha's story is greatly marred by them. After the story of Sumedha, the author gives formal descriptions of each of the Twenty-four Buddhas, that preceded Gotama. They are, however, mechanical and tedious. They concern themselves with the details as the heights, length of life, conversions, father, mother, Bodhi tree, etc., of those Buddhas. The importance of Sumedha's part throughout this long process of time deserves our attention and has a value for us. In the presentation of the Distant Epoch, in addition to the Buddhavaṃsa, the Cariyā Piṭaka is also freely drawn upon.

In the Intermediate Epoch (Avidūre Nidāna) life of the Bodhisatta begins from his life in the Tusita heavens. Mahāmāyā's dream, then his birth in this world as the son of Sudhodana, the Sākya, the prophecy of Kāla Devala, the prophecy of the Brahmin priests,

* (Introduction : Buddhist Birth Stories, Vol. I, 1880, page liii.)

his skill and wisdom, four visions, renunciation, his dire penances, Sujātā's Pāyāsa, fight with Māra and attainment of Buddhahood—are the events described in this epoch. The author has not restricted himself to any particular book ; but has drawn his material from works like the Mahāvagga, Jātakas, Sutta Nipāta, Dīgha Nikāya, Majjhima Nikāya, Dhammapada. Theragāthā, Udāna and others. In the Proximate Epoch (Santike Nidāna) Gotama's bliss of Nirvāṇa under the Bodhi tree is described. His unwillingness to proclaim his doctrine, Brahman's appeal, foundation of the kingdom of righteousness, conversion of the three Kassapa brothers, triumphal entrance into Rājagaha, the foundation of the Saṃgha, return home, and presentation of the First monastery to the Buddha, are the events described in this epoch. Herein as before the author has drawn upon the Mahāvagga, and Cullavagga in particular. The book finds a fitting closure with the acceptance of the Jetavānārama.

The Nidānakathā thus covers a very wide range. It must be said to the credit of the author that he has mentioned the important events and has not neglected the essential parts of the life of Gotama. The book contains no doubt supernatural element, incredible matter, digressions, and tedious repetitions but with all that he has drawn upon available material and tried to sift and express his own view. (Vide : Paras 128 131). If in point of details there are *two* views, he has expressed both of them (Vide Paras : 92,98,) The book in fact indicates an attempt to write a comprehensive life of the Buddha, as based upon all available sources of information and written records. The Buddhist doctrine of Dhammatā, viz., that there are well defined stages on the path of Bodhi and that anyone who wishes to be a Buddha, must pass through all of them and when that is done, the result must come as a matter of course. "This being present, this must happen" is the Dhammatā. Secondly, herein the doctrine of Pāramitā too is fully set forth. The doctrine of Arhatship, ultimately did not prove to be very popular. The Pāramitas are ultimately called the Bodhikāraka

Dhammā, 'conditions of Buddhahood' and as this was to be an Introduction to the Jātakās, the author took an opportunity to emphasize on this doctrine of Pāramitā and show how the Bodhisatta perfected through his long peregrination these conditions of Buddhahood. (अनन्ते बोधिसम्भारे परिपाचोसि नायको). The Pāramitā are not found outside; but to be located in one's ownself. When these conditions are fulfilled, the Buddhahood must be won. The book contains many incidents worth reading and full of noble sentiments and possessing literary value. The following paragraphs are mentioned to illustrate this: 18-20, 23, 35, 36, 42-44, 45-47, 72, 75, 77, 79-80, 84, 89, 93, 95, 104, 110, 112-116, 119-123, 130-131, 135, 138, 143, 146-151, 154, 156. This is a book, therefore, that should fit in as the first book in the series of the Devanāgarī Pāli Texts of the University.

My thanks are due to the University and the Vice-Chancellor. The foreword written by him sums up the view-point of the University. I do believe that if the Pāli Texts of the Tipiṭaka are published in the Devanāgarī, they are sure to create great interest among our people for Buddha's Literature. I have expressed my conviction in my Preface to the Jātakakathāsandoh in 1928. The University gave me an opportunity to work towards the fulfilment of my desire. The President and friends of the Buddha Society have also greatly appreciated this work, undertaken by the University.

My thanks are next due to my Pāli students, who have helped me with great sacrifice of time and leisure. Mr. D. M. Tatke prepared for me the first copy, while Miss Durga N. Bhagwat and Mr. R. K. Acharya sat with me for hours together reading and correcting.

The Karnātak Printing Press has, in fact, given me the impetus to undertake this work, by their most reasonable terms, their excellent printing, and conscientious proof correcting. It has been possible to produce this work, within such a short time because of their co-operation.

In conclusion, the inauguration of this step by the University will, it is hoped, be an important land-mark in the progress of Pāli studies on this side of India and will effectively supplement the labours of individual scholars, and create a genuine desire amongst the Sanskritists and oriental scholars for a proper understanding of Buddha's teachings and their rank and value in the role of Aryan Culture.

Sugata Nidhāna, Khar, }
 23rd August, 1935. }

N. K. BHAGWAT.

A Correction Slip.

Page	Line	Incorrect	Correct
5	20	गवेसितुं	गवेसितुं
26	6	पदिस्सान्ति	पदिस्सान्ति
27	18	अवस्सम्भावि	अवस्सम्भावि
29	12	एतदेहोसि	एतदेहोसि
31	11	पत्तुमिच्छसि	पत्तुमिच्छसि
48	4	आमन्ततेत्वा	आमन्तेत्वा
57	23	दिपदुत्तुमो	दिपदुत्तमो
67	1	तस्मां	तस्मा
68	16	निप्पजि	निप्पजि
70	8	सञ्छन्नतलो	सञ्छन्नतलो
70	10	पुष्फिमु	पुष्फिमु
73	23	मग्धम्पे'ते	मग्धम्पे'तं
76	13	सञ्चस्स	सञ्चलोकस्स
78	3	ऊनं अट्टसतं	एकेनू'न अट्टसतेन
79	7	जातिसङ्घस्स	जातिसङ्घस्स
80	1	महापदाने	महापदाने
81	6	निक्खम्मिस्सति	निक्खमिस्सति
84	20	सन्नि'रुम्भित्वा	सन्निरुम्भित्वा
84	Footnote(2),	अम्बणमत्तेन	अम्बणमत्तेन
85	11	वालाध	वालधि
97	12	विजयुत्तरसमङ्गं	विजयुत्तरसङ्गं
97	24	वट्ठती'ति'	वट्ठती'ति'
109	2	मेत्तचित्त	मेत्तचित्तं
111	5	ओरुग्ध	ओरुग्ध
124	1	'विहारम'हं	विहारमहं

जातकडकथा ।

निदानकथा ।

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

१. जातिकोटिसहस्सेहि पमाणरहितं हितं ।
लोकस्स लोकनाथेन कतं येन महेसिना ॥ १ ॥
तस्स पादे नमस्सित्वा कत्वा धम्मस्स च'ञ्जलिं ।
सङ्घञ्च पटिमानेत्वा सब्बसम्मानभाजनं ॥ २ ॥
नमस्सनादितो अस्स पुज्जस्स रतनत्तये ।
पवत्तस्सानुभावेन भेत्वा सब्बे उपदवे ॥ ३ ॥
तं तं कारणमागम्म देसितानि जुतीमता ।
अपण्णकादीनि पुरा जातकानि महेसिना ॥ ४ ॥
यानि येषु चिरं सत्था लोकनित्थरणत्थिको ।
अनन्ते बोधिसम्भारे परिपाचेसि नायको ॥ ५ ॥
तानि सब्बानि एकञ्चं आरोपेन्तेहि सङ्गहं ।
जातकं नाम सङ्गीतं धम्मसङ्गाहकेहि यं ॥ ६ ॥
बुद्धवंसस्स एतस्स इच्छन्तेन चिरद्विती ।
याचितो अभिगन्त्वान् थेरेन अत्थदस्सिना ॥ ७ ॥

असंसद्विहारेन सदा सद्विविहारिना ।

८ तथेव बुद्धमित्तेन सन्तचित्तेन विज्जुना ॥ ८ ॥

महिंसासकवंसग्धि सम्भूतेन नयज्जुना ।

बुद्धदेवेन च तथो भिक्खुना सुद्धबुद्धिना ॥ ९ ॥

महापुरिसचरियानं आनुभावं अचिन्तियं ।

तस्स विज्जोतयन्तस्स जातकस्स'त्यवण्णनं ॥ १० ॥

महाविहारवासीनं वाचनामग्नस्सितं ।

भास्सिस्सं, भासतो तं मे साधु गणहन्तु साधवो'ति ॥ ११ ॥

२. सा पना'यं जातकस्स अत्यवण्णना दूरे निदानं, अविदूरे निदानं, सन्तिके निदानं'ति इमानि तीणि निदानानि दस्सेत्वा वण्णयमाना ये नं सुणन्ति तेहि समुदागमतो पट्टाय विज्जातत्ता यस्मा सुद्ध विज्जाता नाम होति, तस्मा तानि निदानानि दस्सेत्वा वण्णयिस्साम । तथ आदितो ताव तेसं निदानानं परिच्छेदो वेदितव्वो । दीपङ्कुरपाद-मूलस्मि हि कताभिनीहारस्स महासत्तस्स याव वेस्सन्तरत्तभावा चवित्वा तुसितपुरे निव्वत्ति ताव पवत्तो कथामगो दूरे निदानं नाम । तुसितभवनतो पन चवित्वा याव बोधिमण्डे सब्बज्जुतप्पत्ति^१ ताव पवत्तो कथामगो अविदूरे निदानं नाम । सन्तिके निदानं पन तेसु तेसु ठानेसु विहरतो तस्मि तस्मि येव ठाने लब्धमिति ।

३. तत्रि'दं दूरे निदानं नाम । ईतो किर कप्पसतसहस्साधिकानं चतुर्लं असङ्ख्येयानं मत्थके अमरवती नाम नगरं अहोसि । तथ सुमेधो नाम ब्राम्हणो पटिवसति, उभतो सुजातो मातितो च पितितो च, संसुद्धगहणिको, याव सत्तमा कुलपरिवट्टा अक्खित्तो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन, अभिरूपो

१ सुद्ध.^० २ चेतसा for च तथा. ३ सब्बज्जुतं अधिगतं. ४ Add: भद्दकप्पतो इतो.

दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो । सो अज्जं कम्मं अक्खा ब्राम्हणसिप्पमेव उग्गण्हि । तस्स दहरकाले येव मातापितरो कालमकंसु । अथ'स्स रासिर्वड्डको अमच्चो आयपोत्थकं आहरित्वा सुवण्णरजतमणिमुत्तादिभरिते गम्भे विवरित्वा 'एत्तकं ते कुमार मातुसन्तकं, एत्तकं पितुसन्तकं एत्तकं, अय्यकपय्यकानं'ति याव सत्तमा कुलपरिविष्टा धनं आचिक्खित्वा 'एतं पटिजग्गोही'ति' आह । सुमेधपण्डितो चिन्तेसिः—'इमं धनं संहरित्वा मय्हं पितुपितामहादयो परलोकं गच्छन्ता एकं कहापणम्मि गहेत्वा न गता, मया पन गहेत्वा गमनकारणं कातुं वट्ठी'ति । सो रज्जो आरोचेत्वा नगरे भेरिं चरापेत्वा महाजनस्स दानं दत्वा तापसपब्बज्जं पब्बजि ।

४. इमस्स पन'त्थस्स आविभावत्थं इमस्मिं ठाने सुमेधकथा कथेतब्बा । सा पने'सा किञ्चा'पि बुद्धवंसे निरन्तरमागता येव, गाथाबन्धनेन पन आगतत्ता न सुद्धु पाकट्टा, तस्मा तं अन्तरन्तरा गाथाबन्धदीपकेहि^१ वचनेहि सद्धिं कथेस्साम । कप्पसत्तसहस्साधिकानं हि चतुन्नं असद्धेय्यानं मत्थके दसहि सदेहि अविवित्तं अमरवती'ति च अमरं'ति च लद्धनामं नगरं अहोसि, यं सन्धाय बुद्धवंसे वुत्तंः—

कप्पे च सत्तसहस्से च चतुरो च असद्धिये ।

अमरं नाम नगरं दस्सनेय्यं मनोरमं ।

दसहि सदेहि अविवित्तं अन्नपानसमायुतं'ति ॥ १२ ॥

तत्थ 'दसहि सदेहि अविवित्तं'ति हत्थिसदेन, अस्ससदेन, रथसदेन, भेरिसदेन, मुदिङ्गसदेन, वीणासदेन, गीतसदेन, सम्मसदेन, तालसदेन,

१ सिरिवड्डको. २ पटिप्पज्जाहि. ३ गाथाय सम्बन्धदीपकेहि; गाथासम्बन्धेन पन अनागतत्ता. ४ सद्धसदेन.

‘अस्नाथ पिवथ खादथा’ति दसमेन सदेना’ति इमेहि दसहि सदेहि अविवित्तं
अहोसि । तेसं पन सदानं एकदेसमेव गहेत्वाः—

हत्थिसदं अस्ससदं भेरिसङ्खरथानि च ।

खादथ पिवथ चे’व अन्नपानेन घोसितं’ति ॥ १३ ॥

बुद्धवंसे इमं गाथं क्त्वाः—

नगरं सब्बङ्गसम्पन्नं सब्बकाममु’पागतं ।

सत्तरतनसम्पन्नं नानाजनसमाकुलं ।

समिद्धं देवनगरं’व आवासं पुञ्जकम्मिनं ॥ १४ ॥

नगरे अमरवतिया सुमेधो नाम ब्राम्हणो ।

अनेककोटिसन्निचयो पट्टतधनधञ्जवा ॥ १५ ॥

अञ्जायको मन्तधरो तिण्णं वेदान पारगू ।

लक्खणे इतिहासे च सद्धम्मे पारमिं गतो’ति ॥ १६ ॥ वुत्तं

५. अथेकदिवसं सो सुमेधपण्डितो उपरिपासादवरतले रहोगतो ह्रुत्वा
पल्लङ्कं आभुजित्वा निसिन्नो चिन्तेसिः—‘पुनर्भवे पण्डित पटिसन्धिगहणं
नाम दुक्खं, तथा निब्बत्तनिब्बत्तद्वाने सरीरभेदनं, अहञ्च जातिधम्मो
जराधम्मो व्याधिधम्मो मरणधम्मो । एवंभूतेन मया अजार्ति अजरं (अमरं)
अव्याधि अदुक्खमसुखं सीतलं (खेमं) अमतमहानिब्बाणं परियेसितुं
वट्ठति । अवस्सं भवतो मुञ्चित्वा निब्बानगामिना एकेन मग्गेन भवितव्वं’ति ।
तेन वुत्तंः—

रहोगतो निसीदित्वा एवं चिन्तेस’हं तदा ।

दुक्खो पुनर्भवो नाम सरीरस्स च भेदनं ॥ १७ ॥

जातिधम्मो जराधम्मो व्याधिधम्मो अहं तदा ।

अजरं अमरं खेमं परियेसिस्सामि निब्बुत्ति ॥ १८ ॥

यन्नूनि'मं पूतिकायं नानाकुणपपूरितं ।

छद्दुयित्वान गच्छेय्यं अनपेक्खो अनत्थिको ॥ १९ ॥

अत्थि होही'ति सो मग्गो न सो सक्का न हेतुये ।

परियेसिस्सामि तं मग्गं भवतो परिमुत्तिया'ति ॥ २० ॥

६. ततो उत्तरिम्पि एवं चिन्तेसि:—‘ यथा हि लोके दुक्खस्स पटिप-
क्खभूतं सुखं नाम अत्थि, एवं भवे सति तप्पटिपक्खेन विभवेना'पि
भवितव्वं; यथा च उण्हे सति तस्स वूपसमभूतं सीतंम्पि अत्थि एवं रागा-
दीनं अग्गीनं वूपसमेन निब्बानेना'पि भवितव्वं । यथा च नाम पापकस्स
लाभकस्स धम्मस्स पटिपक्खभूतो कल्याणो अनवज्जधम्मो'पि अत्थि येव,
एवमेव पापिकाय जातिया सति सब्बजातिक्खेपनतो अजातिसङ्घातेन
निब्बानेना'पि भवितव्वमेवा'ति । तेन वुत्तं:—

यथा'पि दुक्खे विज्जन्ते सुखं नाम'पि विज्जति ।

एवं भवे विज्जमाने विभवो'पि इच्छितव्वको ॥ २१ ॥

यथा'पि उण्हे विज्जन्ते अपरं विज्जति सीतलं ।

एवं तिविधग्गि विज्जन्ते निब्बानं इच्छितव्वकं ॥ २२ ॥

यथा'पि पापे विज्जन्ते कल्याणमपि विज्जति ।

एवमेव जाति विज्जन्ते अजातिम्पि इच्छितव्वकं ॥ २३ ॥

७. अपरम्पि चिन्तेसि:—‘ यथा नाम गूथरासिम्हि निमुग्गेन पुरिसेन
दूरतो'व पञ्चवण्णपदुमसञ्छन्नं महातळाकं दिस्वा कतरेन नु खो मग्गेन एत्थ
गन्तव्वं'ति तं तळाकं गवेसितुं युत्तं । यं तस्स अगवेसनं न सो तळाकस्स
दोसो । एवं किलेसमलधोवने अमतमहानिब्बानतळाके विज्जन्ते तस्स
अगवेसनं न अमतमहानिब्बानतळाकस्स दोसो । यथा च चोरेहि सम्प-

रिवारितो पुरिसो पलायनमग्रे विज्जमाने'पि सचे न पलायति, न सो मग्गस्स दोसो, पुरिसस्सेव दोसो । एवमेव किलेसेहि परिवारेत्वा गहितस्स पुरिसस्स विज्जमाने येव निब्बानगामिहि सिवे मग्गे मग्गस्स अग्वेसनं नाम न मग्गस्स दोसो, पुग्गलस्सेव दोसो । यथा च व्याधिपीळितो पुरिसो विज्जमाने व्याधितिकिच्छके वेज्जे सचे तं वेज्जं ग्वेसित्वा व्याधिं न तिकिच्छापेति, न सो वेज्जस्स दोसो^१ । एवमेव यो किलेसव्याधिपीळितो किलेसवूपसममग्गोविदं विज्जमानमेव आचरियं न ग्वेसति, तस्सेव दोसो, न किलेसविनासकस्स आचरियस्सा'ति । तेन वुत्तं:—

यथा गूथगतो पुरिसो तळाकं दिस्वान पूरितं ।

न ग्वेसति तं तळाकं न दोसो तळाकस्स सो ॥ २४ ॥

एवं किलेसमलधोवे विज्जन्ते अमर्तन्तळे ।

न ग्वेसति तं तळाकं न दोसो अमर्तन्तळे ॥ २५ ॥

यथा अरीहि परिरुद्धो विज्जन्ते गमने पथे ।

न पलायति सो पुरिसो न दोसो अञ्जसस्स सो ॥ २६ ॥

एवं किलेसपरिरुद्धो विज्जमाने सिवे पथे ।

न ग्वेसति तं मग्गं न दोसो सिवमञ्जसे ॥ २७ ॥

यथापि व्याधितो पुरिसो विज्जमाने तिकिच्छके ।

न तिकिच्छापेति तं व्याधिं न सो दोसो तिकिच्छके ॥ २८ ॥

एवं किलेसव्याधीहि दुक्खितो पटिपीळितो ।

न ग्वेसति तं आचरियं न सो दोसो विनैयके'ति ॥ २९ ॥

८. अपरमपि चिन्तेसि:—' यथा मण्डनजातिको पुरिसो कण्ठे आसत्तं कुणपं छड्ढत्वा सुखं गच्छति, एवं मया'पि इमं पूतिकायं छड्ढत्वा अनपेक्खेन

निब्वाननगरं पविसित्वं । यथा च नरनारियो उक्कारभूमियं उच्चारपस्सावं कत्वा न तं उच्छङ्गेन वा आदाय दुस्सन्तेन वा वेठेत्वा गच्छन्ति, जिगुच्छमाना पन अनपेक्खा'व छड्डेत्वा गच्छन्ति, एवं मया'पि इमं पूतिकायं अनपेक्खेन छड्डेत्वा अमतं (महा) निब्वाननगरं पविसितुं वट्ठति । यथा च नाविका नाम जज्जरं नावं अनपेक्खा छड्डेत्वा गच्छन्ति, एवं अहमपि इमं नवहि वणमुखेहि पग्घरन्तं कायं छड्डेत्वा अनपेक्खो निब्वाननगरं पविसिस्सामि । यथा च पुरिसो नानारतनानि आदाय चोरेहि सद्धिं मगं गच्छन्तो अत्तनो रतननौसभयेन ते छड्डेत्वा खेमं मगं गण्हाति, एवं अयमपि करजकायो रतनविलोपकचोरसदिसो । सचा'हं एत्थ तण्हं करिस्सामि अरियमग्गकु-सग्घग्गरतनं मे नस्सिस्सति । तस्मा मया इमं चोरसदिसं कायं छड्डेत्वा निब्वाननगरं पविसितुं वट्ठती'ति । तेन वुत्तं:—

यथा'पि कुणपं पुरिसो कण्ठे बद्धं जिगुच्छियं ।

मोचयित्वान गच्छेय्य सुखी सेरी सयंवसी ॥ ३० ॥

तथेवे'वि'मं पूतिकायं नानाकुणपसञ्चयं ।

छड्डयित्वान गच्छेय्य अनपेक्खो अनत्थिको ॥ ३१ ॥

यथा उच्चारठानग्घि करीयं नरनारियो ।

छड्डयित्वान गच्छन्ति अनपेक्खा अनत्थिका ॥ ३२ ॥

एवमेवा'हं इमं कायं नानाकुणपपूरितं ।

छड्डयित्वान गच्छिस्सं वच्चं कत्वा यथा कुट्ठिं ॥ ३३ ॥

यथा'पि जज्जरं नावं पल्लुगं उदकगाहिनीं ।

सामी छड्डेत्वा गच्छन्ति अनपेक्खा अनत्थिका ॥ ३४ ॥

एवमेव इमं कायं नवच्छिदं धुवस्सवं ।

छड्डयित्वान गच्छिस्सं जिण्णं नावं'व सामिका ॥ ३५ ॥

यथा हि पुरिसो चोरेहि गच्छन्तो भण्डमादिय ।

भण्डच्छेदभयं दिस्वा छड्डयित्वान गच्छति ॥ ३६ ॥

एवमेवं अयं कायो महाचोरसमो विय ।

पहायि'मं गमिस्सामि कुसलच्छेदना भया'ति ॥ ३७ ॥

९. एवं सुमेधपण्डितो नानाविधाहि उपमाहि इमं नेक्खम्मपसंहितं अत्थं चिन्तेत्वा सकनिवेसने अपरिमितं भोगक्खन्धं हेट्ठा वुत्तनयेन कपण-
द्विकादीनं विस्सज्जेत्वा महादानं दत्वा वत्थुकामे च किलेसकामे च
पहाय अमरनगरतो निक्खमित्वा एक्को'व हिमवन्ते धम्मिकं नाम पव्वतं
निस्साय अस्समं कत्वा तत्थ पण्णसालञ्च चङ्कमञ्च मापेत्वा पञ्चहि
नीवरणदोसेहि विवज्जितं 'एवं समाहिते चित्ते'ति आदिना नयेन
वुत्तेहि अट्ठहि कारणगुणेहि समुपेतं अभिज्जासङ्कतं बलं आहरितुं
तस्मि अस्समपदे नवदोससमन्नागतं साटकं पज्जहिवा द्वादसगुणसम-
न्नागतं वाक्कीवरं^३ निवासेत्वा इसिपव्वज्जं पव्वजि । एवं पव्वजित्वा
अट्ठदोससमाकिण्णं^४ तं पण्णसालं पहाय दसगुणसमन्नागतं रुक्खमूलं उपगन्त्वा
सब्बं धज्जविकर्ति पहाय पवत्तफलभोजनो हुत्वा निसज्जट्टानचङ्कमवसेनेव
पधानं पदहन्तो सत्ताहम्भन्तरे येव अट्ठन्नं समापत्तीनं पञ्चन्नञ्च
अभिज्जानं लाभी अहोसि । एवं तं यथापत्थितं अभिज्जाबलं पापुणि ।
तेन वुत्तः—

एवा'ह चिन्तयित्वान नेक्कोटिसतं धनं ।

नाथा'नाथानं दत्तवान हिमवन्तं उपागमि ॥ ३८ ॥

१ नेक्खम्मपायसहितं. २ Add: अत्तनो पुञ्जबलेन. ३ वाक्कीवरं. ४ B. has the following in addition 'अट्ठदोससमाकिण्णं'ति आदिना नयेन वुत्तेहि अट्ठहि दोसेहि समाकिण्णं ।

हिमवन्तस्स अविदूरे धम्मिको नाम पञ्चतो ।

अस्समो सुकतो मय्हं पण्णसाला सुमापिता ॥ ३९ ॥

चङ्कमं तथ मापेसिं पञ्चदोसविवज्जितं ।

अट्ठगुणसमुपेतं अभिज्जावलमाहरिं ॥ ४० ॥

साटकं पजहिं तथ नवदोसमु'पागतं ।

वाकचीरं निवासेसिं द्वादसगुणमु'पागतं ॥ ४१ ॥

अट्ठदोससमाकिण्णं पजहिं पण्णसालकं ।

उपागमिं रुक्खमूलं गुणे दसट्ठु'पागतं ॥ ४२ ॥

वापितं रोपितं धञ्जं पजहिं निरवसेसतो ।

अनेकगुणसम्पन्नं पवत्तफळमादिरियिं ॥ ४३ ॥

तत्थप्पधानं पदहिं निसज्जट्टानचङ्कमे ।

अब्भन्तरग्ग्हिं सुत्ताहे अभिज्जावल पापुणि'ति ॥ ४४ ॥

१०. इमाय पन पाळिया सुमेधपण्डितेन अस्समपण्णसालाचङ्कमा सहत्था मापिता विय वुत्ता । अयं पने'त्थ अत्थो । महासत्तो हिमवन्तं अज्झोगा-हेत्वा 'अज धम्मिकं पञ्चतं पविसिस्सती'ति दिस्वा **सुक्को विस्सकम्मदे-**वपुत्तं आमन्तेत्वा आहः—'तात, अयं सुमेधपण्डितो पञ्चजिस्सामी'ति निक्खन्तो । एतस्स वसनट्टानं मापेही'ति । सो तस्स वचनं सम्पटिच्छित्वा रमणीयं अस्समं सुगुत्तं पण्णसालं मनोरमं चङ्कमञ्च मापेसि । भगवा पन तदा अत्तनो पुज्जानुभावेन निप्फन्नं तं अस्समपदं सन्धाय सारिपुत्तं तस्मिं धम्मिकपञ्चतेः—

अस्समो सुकतो मय्हं पण्णसाला सुमापिता ।

चङ्कमं तथ मापेसिं पञ्चदोसविवज्जितं'ति ॥ ४५ ॥ आह

११. तथ सुकतो मय्हं'ति सुकतो मया । पण्णसाला सुमापिता
 'ति पण्णच्छदनसाला'पि मे सुमापिता अहोसि । पञ्चदोसविवज्जितं'ति
 पञ्चि'मे चङ्कमदोसा नाम, थद्धविसमता, अन्तोस्सुखता, गहनच्छन्नता,
 अतिसम्बाधता, अतिविसालता'ति । थद्धविसमभूमिभागस्मिं हि चङ्कमे
 चङ्कमन्तस्स पादा रुज्जन्ति, फोटा उट्टहन्ति, चित्तं एकगतं न लभति,
 कम्मट्ठानं न सम्पज्जति मुदुसमतले पन फासु विहारमागम्म कम्मट्ठानं
 सम्पज्जति, तस्मा थद्धविसमभूमिभागता एको दोसो'ति वेदितञ्चो ।
 चङ्कमस्स अन्तो वा मज्जे वा कोटियं वा सुखे सति पमादमागम्म
 चङ्कमन्तस्स नल्लटं वा सीसं वा पटिहज्जती'ति, अन्तोस्सुखता
 दुतीयो दोसो । तिणलतादिगहनच्छन्ने चङ्कमे चङ्कमन्तो अन्धकारवेलायं
 उरगादिके पाणे अक्कमित्वा वा मारेति तेहि वा दट्ठो दुक्खं आपज्जती'ति,
 गहनच्छन्नता ततीयो दोसो । अतिसम्बाधे चङ्कमे
 आयामतो रतनिके वा अडुरतनिके वा चङ्कमे चङ्कमन्तस्स परिच्छेदे पक्ख-
 लित्वा नखा'पि अङ्गुलियो'पि भिज्जन्ती'ति अतिसम्बाधता चतुत्थो
 दोसो । अतिविसाले चङ्कमे चङ्कमन्तस्स चित्तं विधावति, एकगतं न
 लभती'ति, अतिविसालता पञ्चमो दोसो । पुथुलतो पन दियडुरतनं
 द्वीसु पस्सेसु रतनमत्तं अनुचङ्कमनं दीघतो सट्ठिहत्थं मुदुतलं समविष्प-
 किण्णवालुकं चङ्कमनं वट्ठति । चेतियगिरिम्हि दीपप्पसादकमहिन्द'थेरस्स
 चङ्कमनं तादिसं अहोसि । तेना'हः—'चङ्कमं तथ मापेसि पञ्चदोसविव-
 ज्जितं'ति । अट्ठगुणसमुपेतं'ति अट्ठहि समणसुखेहि उपेतं । अट्ठि'मानि
 समणसुखानि नाम । धनधज्जपरिग्गहा'भावो, अनवज्जपिण्डपातपरियेसन-
 भावो, निब्बुतपिण्डपातभुज्जनभावो, रट्ठं पीळेत्वा धनसारं वा सीसकहापणा-

दीनि वा गणहन्तेसु राजकुलेसु रट्ठ (पीळन) किलेसाभावो, उपकरणेसु निच्छन्दरागभावो, चोरविलोपे निम्भयभावो, राजराजमहामत्तेहि असंसदभावो, चतुसु दिसासु अप्पटिहतभावो'ति। इदं वुत्तं होतिः—यथा तस्मिं अस्समे वसन्तेन सक्का होन्ति इमानि अट्ठमुखानि विन्दितुं, एवं अट्ठगुणसमुपेतं तं अस्समं मापेसि'ति। अभिञ्जाबलमाहरि'ति—पच्छा तस्मिं अस्समे वसन्तो कसिणपरिकम्भं कत्वा अभिञ्जानञ्च समापत्तीनञ्च उप्पादनत्थाय अनिच्चतो दुक्खतो विपस्सनं आरभित्वा थामप्पत्तं विपस्सनाबलं आहरिं। यथा तस्मिं वसन्ते तं बलमाहरितुं सक्कोमि, एवं तं अस्समं मापेसि'ति अत्थो।

१२. साटकं पजहिं तत्थ नवदोसमुपागतं'ति एत्था'यं अनुपु-
ब्बिकथा। तदा किर कुटिलेणचङ्कमादिपटिमण्डितं पुष्कूपगफट्ठपगरक्ख-
सञ्छन्नं रमणीयं मधुरसलिलासयं अपगतवाळमिगभिसनकसकुणं पविवेक-
क्खमं अस्समं मापेत्वा अलङ्कतचङ्कमस्स उभोसु अन्तेसु आलम्बनफलकं
सन्निधाय निसीदनत्थाय चङ्कमवेमञ्जे समतलं मुग्गवण्णसिलं मापेत्वा अन्तो-
पण्णसालायं जटामण्डलवाक्चीरतिदण्डकुण्डिकादि भेदे तापसपरिक्वारे,
मण्डपे पानीयघट—पानीयसङ्घ—पानीयसरावानि अग्निसालायं अङ्गारकपट्ट-
दारुआदीनी'ति एवं यं यं पव्वजितानमु'पकाराय संवत्तति, तं तं सव्वं मापेत्वा
पण्णसालाभित्तिं, 'ये केचि पव्वजितुकामा इमे परिक्वारे गहेत्वा पव्वजन्तू'ति
अक्खरानि छिन्दित्वा देवलोकमेव गते विस्सकम्मे देवपुत्ते सुमेधपण्डितो
हिमवन्तपव्वतपादे गिरिकन्दरानुसारेण अत्तनो निवासानुरूपं फासुकट्ठानं
ओलोकेन्तो नदीनिवत्तने विस्सकम्मनिम्मितं सक्कदत्तियं रमणीयं अस्समं दिस्वा
चङ्कमनकोटिं गत्वा पदवलञ्चम'पस्सन्तो 'धुवं पव्वजिता धुरगामे भिक्खं
परियेसित्वा किलन्तरूपा आगन्त्वा पण्णसालं पविसित्वा निसिन्ना

भविस्सन्ती'ति चिन्तेत्वा थोकं आगमेत्वा 'अति विय चिरायन्ति जानिस्सामी'ति पण्णसालकुटिद्वारं विवरित्वा अन्तो पविसित्वा इतो चि'तो च ओलोकेन्तो महाभित्तिं अक्खरानि वाचेत्वा मय्हं कप्पियपरिक्खारा एते, इमे गहेत्वा पव्वजिस्सामी'ति अत्तनो निवत्थपारुत्तं साटकयुगं पजहिं । तेना'हः—'साटकं पजहिं तत्था'ति । 'एवं पविट्ठो अहं सारिपुत्त तरसं पण्णसात्तायं साटकं पजहिं' । **नवदोसमु'पागतं'**ति साटकं पजहन्तो नवदोसे दिस्वा पजहिं'ति दीपेति । तापसपव्वज्जं पव्वजितानं हि साट्कारिं **नवदोसा** उपट्ठहन्ति । महग्घभावो एको दोसो, परपटिबद्धताय उप्पज्जनभावो एको; परिभोगेन लहुं किलिस्सनभावो एको, किलिट्ठे च धोवितव्वो च रजितव्वो च होति; परिभोगेन जीरणभावो एको, जिण्णस्स हि तुन्नं वा अगलदानं वा कातव्वं होति; पुन परियेसनाय दुरभिसम्भवभावो एको; तापसपव्वज्जाय असारुप्पभावो एको; पच्चत्थिकानं साधारणभावो एको, यथा हि तं पच्चत्थिका न गणहन्ति तथा गोपेतव्वं होति; परिभुञ्जन्तस्स विभूसनट्टानभावो एको; गहेत्वा चरन्तस्स खन्धभारमहिच्छभावो एको'ति ।

१३. वाकचीरं निवासेसिं'तिः—'तदा'हं सारिपुत्त इमे नवदोसे दिस्वा साटकं पहाय वाकचीरं निवासेसिं; मुञ्चतिणं हीरहीरं कत्वा गन्थेत्वा कतवाकचीरं निवासनपारुपनत्थाय आदिरिं'ति अत्थो । **द्वादसगुणमुपागतं'**ति द्वादसहि आनिसंसेहि समन्नागतं । वाकचीरस्मिं हि द्वादसानिसंसा । 'अप्पग्धं सुन्दरं कप्पियं'ति अयं ताव **एको आनिसंसो**, सहत्था कातुं सका'ति अयं **दुतीयो**, परिभोगेन सणिक् किलिस्सति धोवियमाने'पि पपञ्चो नत्थी'ति अयं **ततीयो**, परिभोगेन जिण्णे'पि सिब्बितव्वाभावो **चतुथो**, पुन परियेसन्तस्स सुखेन करणभावो **पञ्चमो**, तापसपव्वज्जाय सारुप्पभावो **छट्ठो**, पच्चत्थिकानं पटिरूपभोगाभावो **सत्तमो**, परिभुञ्जन्तस्स विभूसनट्टानाभावो **अट्ठमो**, धारणसल्लहुकभावो **नवमो**, चीवरपच्चये अप्पिच्छभावो

दसमो, वाकुपत्तिया धम्मिकअनवज्जभावो एकादसमो, वाकचीरे नट्ठे'पि अनपेक्खभावो द्वादसमो'ति ।

१४. अट्ठदोससमाकिणं पजहिं पण्णसालकं'ति कथं पजहि । सो किर वरसाटकयुगं ओमुञ्चित्वा चीवरवंसे लग्गितं अनोजपुप्फदामसदिसं रत्तं वाकचीरं गहेत्वा निवासेत्वा तस्सु'परि अपरं सुवण्णवण्णं वाकचीरं परिदहित्वा पुन्नागपुप्फसन्थरसदिसं सखुरं अजिनचम्मं एकंसं कत्वा जट्ट-मण्डलं पटिमुञ्चित्वा चूळाय सद्धिं निच्चलभावकरणत्थं सारसूचिं पवेसेत्वा मुत्ताजालसदिसाय सिक्काय पवालवण्णं कुण्डिकं ओदहित्वा तीसु ठानेसु वङ्कं काजमा'दाय एकस्सा काजकोटिया कुण्डिकं एकस्सा अङ्कुसपच्छित्ति-दण्डकादीनि ओलम्बेत्वा खारिभारं अंसे कत्वा दक्खिणेन हत्थेन कत्तरदण्डं गहेत्वा पण्णसालतो निक्खमित्वा सट्ठिहत्थमहाचङ्कमे अपरापरं चङ्कमन्तो अत्तनो वेसं ओलोकेत्वा 'मय्हं मनोरथो मत्थकं पत्तो, सोभति वत मे पब्बज्जा, बुद्धादीहि सव्वेहि वीरपुरिसेहि वण्णिता थोमिता अयं पब्बज्जा नाम; पहीनं मे गिहिवन्धनं निक्खन्तो'स्मि नेक्खम्मं, लद्धा मे उत्तमपब्बज्जा, करिस्सामि समणधम्मं, लभिस्सामि मग्गफलसुखं'ति' उस्साहजातो खारिकाजं ओतारेत्वा चङ्कमेवमज्जे मुग्गवण्णसिल्लपट्टे सुवण्णपटिमा विय निसिन्नो दिवसभागं वीतिनामेत्वा सायण्हसमयं पण्णसालं पविसित्वा बिदलमञ्चकपस्से^१ कट्ठथरि-काय निपन्नो सरिरं उतुं गाहापेत्वा वल्लवपच्चूसे पबुज्झित्वा अत्तनो आगमनं आवज्जेसि:—'अहं घरावासे आदीनवं दिस्वा अमितभोगं अनन्तं यसं पहाय अरज्जं पविसित्वा नेक्खम्मगवेसको हुत्वा पब्बजितो, इतो दानि पट्टाय पमादचारं चरितुं न वट्ठति, पविवेकं हि पहाय विचरन्तं मिच्छावितक्कम-क्खिका खादन्ति, इदानि मया विवेकमनुब्रूहेतुं वट्ठति, अहं हि घरावासं पल्लिवोधतो दिस्वा निक्खन्तो, अयं च मनापा पण्णसाला, बेल्लवपक्कवण्ण-

१ ओलम्बेत्वा. २ B. reads thus: बुद्धपच्चेकबुद्धादीहि. ३ विरळ. for बिदल.

परिभण्डकता भूमि, रजतवण्णा सेतभित्तियो, कपोतपादवण्णं पण्णच्छदनं, विचित्त्थरणवण्णो विदेलमञ्चको, निवासफासुकं वसनट्ठानं, न एत्तो अतिरेकतरा विय मे गेहसम्पदा पञ्चायती'ति पण्णसालाय दोसे विचिनन्तो **अट्ट दोसे** पस्सि । पण्णसालापरिभोगस्मिं हि **अट्ट आदीनवा** । महासमारम्भेन दब्बसम्भारे समोधानेत्वा करणपरियेसनभावो **एको आदीनवो**; तिणपण्णमत्तिकासु पतितासु तामं पुनप्पुन ठपेतब्बताय निबद्दजगनभावो **दुतीयो**; सेनासनं नाम महल्लुकस्स पापुणाति अवेलाय बुद्धापियमानस्स चित्तेकगता न होती'ति उट्ठापनियभावो **ततीयो**; सीतुण्हपटिघातेन कायस्स सुखुमालकरणभावो **चतुथो**; गेहं पविट्ठेन यं किञ्चि पापं सक्का कातुं'ति गरहपटिच्छादनभावो **पञ्चमो**; मय्हं'ति परिग्गहकरणभावो **छट्ठो**; गेहस्स अत्थिभावो नामे'स दुतियकवासो'ति **सत्तमो**; ऊकामङ्कुणघरगोलिकादीनं साधारणताय बहुसाधारणभावो **अट्ठमो** । इति इमे अट्ट आदीनवे दिस्वा महासत्तो पण्णसालं पजहि । तेना'हः—'अट्टदोससमाकिण्णं पजहिं पण्णसालकं'ति

१५. उपागमिं रुक्खमूलं गुणे दसहु'पागते'ति । छलं पटिक्खपित्वा दसहि गुणेहि उपेतं रुक्खमूलं उपगतो'स्मी'ति वदति । तन्नि'मे दसगुणा । अण्णसमारम्भता **एको गुणो**; उपगमनमत्तकमेव हि तत्थ होती'ति अप्पजगनता **दुतीयो**; तं हि सम्मट्ठम्पि असम्मट्ठम्पि परिभोगफासुकं होति येव, अनुट्ठापनीयभावो **ततीयो**; गरहं न पटिच्छादेति, तत्थ हि पापं करोन्तो लज्जती'ति गरहाय अपटिच्छन्नभावो **चतुथो**; अब्भोकासवासो विय कायं न सन्थम्मेती'ति, कायस्स असन्थम्भनभावो **पञ्चमो**; परिग्गहकरणाभावो **छट्ठो**; गेहालयपटिक्खेपो **सत्तमो**; बहुसाधारणगेहो विय पटिजग्गिस्सामि नं निक्खमथा'ति नीहरणकाभावो **अट्ठमो**; वसन्तस्स सप्पीतिकभावो **नवमो**;

रुक्खमूलसेनासनस्स गतागतट्ठाने सुलभताय अनपेक्खभावो **दसमो**’ति इमे दसगुणे दिस्वा रुक्खमूलं उपगतोस्मी’ति वदति ।

१६. इमानि एत्तकानि कारणानि सल्लुक्खेत्वा महासत्तो पुनरिदमे भिक्खाय गामं पाविसि । अथ’स्स सम्पत्तगामे मनुस्सा महन्तेन उस्साहेन भिक्खं अदंसु । सो भत्तकिच्चं निट्ठापेत्वा अस्समं आगम्म निसीदि । निसी-
दिवा चिन्तेसि:—‘ना’हं आहारं न लभामी’ति पब्बजितो सिनिट्ठाहारो नामेस मानमदपुरिसमदे वड्ढेति, आहारमूलकस्स च दुक्खस्स अन्तो नत्थि । यन्नूना’हं
वापितरोपितधञ्जनिब्बत्तं आहारं पजहत्वा पक्वत्तफलभोजनो भवेय्यं’ति । सो ततो पट्ठाय तथा कत्वा घटेन्तो वायमन्तो सत्ताहब्बन्तरे येव **अट्ठसमापत्तियो**
पञ्च च अभिज्जा निब्बत्तेसि । तेन वुत्तं:—

वापितं रोपितं धञ्जं पजहिं निरवसेसतो ।

अनेकगुणसम्पन्नं पक्वत्तफलमा’दियि ॥ ४६ ॥

तत्थण्णधानं पट्ठहिं निसज्जट्ठानचङ्कमे ।

अब्बन्तरग्ग्हि सत्ताहे अभिज्जाबल पापुणि’ति ॥ ४७ ॥

१७. एवं अभिज्जाबलं पत्वा सुमेधतापसे समापत्तिमुखेन वीतिनामेन्ते **दीपङ्करो** नाम सत्था उदपादि । तस्स पटिसन्धिजातिबोधिवग्ग्मचक्कपक्वत्त-
नेसु सकला’पि दससहस्सी लोकधातु सङ्कम्पि सम्पक्कम्पि सम्प-
वेधि, महाविरवं विरवि, **द्वत्तिसपुब्बनिमित्तानि** पातुरहेसुं । सुमेधतापसो
समापत्तिमुखेन वीतिनामेन्तो नेव तं सद्दम’स्सोसि, न तानि निमित्तानि
अदस्स । तेन वुत्तं:—

एवं मे सिद्धिपत्तस्स वसीभूतस्स सासने ।

दीपङ्करो नाम जिनो उप्पज्जि लोकनायको ॥ ४८ ॥

उप्पज्जन्ते च जायन्ते बुद्धान्ते धम्मदेसने ।

चतुरो निमित्ते ना'दसिं ज्ञानरतिसमप्पितो'ति ॥ ४९ ॥

१८. तस्मिं काले दीपङ्करदसबलो चतूहि खीणासवसतसहस्सेहि परि-
वृतो अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो रम्मं नाम नगरं पत्वा सुदस्सनमहा-
विहारे पटिवसति । रम्मनगरवासिनो 'दीपङ्करो किर समणिस्सरो परमा-
भिसम्बोधिं पत्वा पवत्तवरधम्मचक्रो अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो रम्मन-
गरं पत्वा सुदस्सनमहाविहारे पटिवसती'ति सुत्वा सप्पिनवनीतादीनि चैव
भेसज्जानि कथच्छादनानि च गाहापेत्वा गन्धमालादिहत्था येन बुद्धो येन
धम्मो येन सङ्घो तन्निन्ना तप्पोणा तप्पम्भारा ह्रुत्वा सत्थारं उपसङ्कमित्वा
वन्दित्वा मालागन्धादीहि पूजेत्वा एकमन्तं निसिन्ना धम्मदेसनं सुत्वा
स्वातनाय निमन्तेत्वा उट्ठाया'सना पक्कमिं सु । ते पुनदिवसे महादानं सज्जेत्वा
नगरं अलङ्करीत्वा दसबलस्स आगमनमगं अलङ्करोन्ता उदकभिन्नद्वानेसु
पंसुं पक्खिपित्वा समं भूमितलं कत्वा रजतपट्टवण्णं वालुकमा'किरन्ति,
लाजानि चैव पुष्पानि च विकिरन्ति, नानाविरागेहि कथेहि धजपताके
उस्सापेन्ति, कदलियो चैव पुण्णघटपन्तियो च पतिट्ठापेन्ति । तस्मिं काले
सुमेधतापसो अत्तनो अस्समपदा उगगत्वा तेसं मनुस्सानं उपरिभागे
आकासेन गच्छन्तो ते हट्ठतुहे मनुस्से दिस्वा 'किन्नु खो कारणं'ति आकासतो
ओरुह्म एकमन्तं ठितो मनुस्से पुच्छि 'अम्मो कस्स तुम्हे इमं मगं
अलङ्करोथा'ति । तेन वुत्तः—

पच्चन्तदेसविसये निमन्तेत्वा तथागतं ।

तस्स आगमनं मगं सोधेन्ति तुट्ठमानसा ॥ ५० ॥

अहं तेन समयेन निक्खमित्वा सकस्समा ।

धुनन्तो वाकचीरानि गच्छामि अम्बरे तदा ॥ ५१ ॥

वेदजातं जनं दिस्वा तुहहडं पमोदितं ।

ओरोहित्वान गगना मनुस्से पुच्छि तावदे ॥ ५२ ॥

तुहहडो पमुदितो वेदजातो महाजनो ।

कस्स सोधीयती मग्गो अज्जसं वटुमायनं'ति ॥ ५३ ॥

१९. मनुस्सा आहंसुः—‘भन्ते सुमेध, न त्वं जानासि दीपङ्करदसबलो सम्मासम्बोधिं पत्वा पवत्तवरधम्मचक्को चारिकं चरमानो अम्हाकं नगरं पत्वा सुदस्सनमहाविहारे पटिवसति । मयं नं भगवन्तं निमन्तयिम्ह । तस्से’तं बुद्धस्स भगवतो आगमनमगं अलङ्करोमा’ति । सुमेधतापसो चिन्तेसिः—‘बुद्धो’ति खो घोसमत्त’म्पि लोके दुल्लभं, पगेव बुद्धुप्पादो । मया’पि इमेहि मनुस्सेहि सद्धिं दसबलस्स मग्गं अलङ्करितुं वट्ठी’ति । सो ते मनुस्से आहः— ‘सचे भो तुम्हे एतं मग्गं बुद्धस्स अलङ्करोथ मय्हम्पि एकं ओकासं देथ । अहम्पि तुम्हेहि सद्धिं मग्गं अलङ्करिस्सामी’ति । ते ‘साधू’ति सम्पटिच्छित्वा ‘सुमेधतापसो इद्धिमा’ति जानन्ता उदकभिन्नोकासं सल्लक्खेवा ‘त्वं इमं ठानं अलङ्करोही’ति’ अदंसु । सुमेधो बुद्धारम्भणं पीतिं गहेत्वा चिन्तेसिः— ‘अहं इमं ओकासं इद्धिया अलङ्करितुं पहोमि; एवं अलङ्कतो पन भं नं परितोस्सेसति । अज्ज मया कायवेय्यावच्चं कातुं वट्ठी’ति पंसुं आहरित्वा तस्मिं पदेसे पक्खिपि । तस्स तस्मिं पदेसे अनलङ्कते येव दीपङ्करो दसबलो महानुभावानं लल्लभिज्जानं खीणासवानं चत्तुहि सतसहस्सेहि परिवुतो देवतासु दिव्वमालागन्धादीहि पूजयन्तीसु दिव्वसङ्कीतेसु पवत्तन्तेसु मनुस्सेसु मानुसकागन्धेहि चेव मालादीहि च पूजयन्तेसु अनन्ताय बुद्धलीळहाय मनोसिलातले विजम्भमानो सीहो^१ विय तं अलङ्कतपटियत्तमग्गं पटिपज्जि । सुमेधतापसो अक्खीनि उम्मीलेत्वा अलङ्कतमग्गेन आगच्छन्तस्स दसबलस्स

द्वर्त्तिसमहापुरिसलक्खणपटिमण्डितं असीतिया अनुव्यञ्जनेहि अनुव्यञ्जितं,
 व्यामप्पभाय सम्परिवारितं, मणिवण्णगगनतले नानप्पकारविज्जुलुता विय
 आवेळावेळभूता चेव युगलयुगलभूता च छब्बणघनबुद्धरस्मियो विस्सज्जेन्तं
 रूपगपत्तं अत्तभावं ओलोकेत्वा 'अज्ज मया दसबलस्स जीवितपरिच्चागं
 कातुं वट्ठति, मा भगवा कललम'क्कमि, मणिफलकसेतुं पन अक्कमन्तो विय
 सार्द्धिं चत्तहि खीणासवसतसहस्सेहि मम पिट्ठिं मइमानो गच्छन्तु; तं मे
 भविस्सति दीघरत्तं हिताय सुखाया'ति' केसे मोचेत्वा अजिनजटावाक-
 चीरानि कालवण्णे कलले पथरित्वा मणिफलकसेतु विय कललपिट्ठे निपज्जि ।
 तेन वुत्तः—

ते मे पुढा व्याकारिंसु बुद्धो लोके अनुत्तरो ।
 दीपङ्करो नाम जिनो उप्पज्जि लोकनायको ॥ ५४ ॥
 तस्स सोधीयती मग्गं अञ्जसं वट्टमायनं ।
 बुद्धो'ति मम सुवान पीति उप्पज्जि तावदे ॥ ५५ ॥
 'बुद्धो बुद्धो'ति कथयन्तो सोमनस्सं पवेदयिं ।
 तथ ठत्वा विचिन्तेसिं तुढो संविग्गमानसो ॥ ५६ ॥
 इध बीजानि रोपिस्सं खणो वे मा उपच्चगा ।
 यदि बुद्धस्स सोधेथ एकोकासं ददाथ मे ॥ ५७ ॥
 अहमपि सोधयिस्सामि अञ्जसं वट्टमायनं ।
 अदंसु ते ममो'कासं सोधेतुं अञ्जसं तदा ॥ ५८ ॥
 'बुद्धो बुद्धो'ति चिन्तेन्तो मग्गं सोधेम'हं तदा ।
 अनिट्ठिते ममोकासे दीपङ्करो महामुनि ॥ ५९ ॥
 चत्तहि सतसहस्सेहि छल्लभिज्जेहि तादिहि ।
 खीणासवेहि विमलेहि पटिपज्जि अञ्जसं जिनो ॥ ६० ॥

पञ्चुग्मना वत्तन्ति वज्रन्ति भेरियो बहू ।
 आमोदिता नरमरू साधुकारं पवत्तयुं ॥ ६१ ॥
 देवा मनुस्से पस्सन्ति मनुस्सा'पि च देवता ।
 उभो'पि ते पञ्चलिका अनुयन्ति तथागतं ॥ ६२ ॥
 देवा दिब्बेहि तुरियेहि मनुस्सा मानुसकेहि च ।
 उभो'पि ते वज्रयन्ता अनुयन्ति तथागतं ॥ ६३ ॥
 दिब्बं मन्दारवं पुप्फं पदुमं पारिच्छत्तकं ।
 दिसोदिसं ओकिरन्ति आकासेन गता मरू ॥ ६४ ॥
 चम्पकं सलळं नीपं नागपुन्नागकेतकं ।
 दिसोदिसं उक्खिपन्ति भूमितलगता नरा ॥ ६५ ॥
 केसे मुञ्चित्वा'हं तथ वाकचीरञ्च चम्मकं ।
 कलले पथरित्वान अवकुज्जो निपज्ज'हं ॥ ६६ ॥
 अक्कमित्वान मं बुद्धो सह सिस्सेहि गच्छतु ।
 मा नं कलले अक्कमित्थो हिताय मे भविस्सती'ति ॥ ६७ ॥

२०. सो कललपिट्ठे निपन्नको'व पुन अक्खीनि उग्मीलेत्वा दीपङ्करस्स
 दसवलस्स बुद्धसिरं सम्पस्समानो एवं चिन्तेसिः—'सचा'हं इच्छेय्यं
 सञ्चकिलेसे ज्ञापेत्वा सङ्घनवको हुत्वा रम्मनगरं पविसेय्यं; अज्जातकवेसेन
 पन मे किलेसे ज्ञापेत्वा निब्बानपत्तिया किञ्च नत्थि, यन्नूता'हं दीपङ्करद-
 सवल्लो विय परमाभिसम्बोधिं पत्वा धम्मनावं आरोपेत्वा महाजनं संसारसागरा
 उत्तारेत्वा पच्छा परिनिब्बायेय्यं, इदं मय्हं पटिरूपं'ति । ततो अट्ठधम्मो
 समोधानेत्वा बुद्धभावाय अभिनीहारं कत्वा निप्पज्जि । तेन वुत्तंः—

पृथुर्वियं निपन्नस्स एवं मे आसि चेतसो ।
 इच्छमानो अहं अज्ज किलेसे ज्ञापये मम ॥ ६८ ॥
 किं मे अज्जातवेसेन धम्मं सच्छिकतेनि'ध ।
 सब्बज्जुतं पापुणित्वा बुद्धो हेस्सं सदेवके ॥ ६९ ॥
 किं मे एकेन तिण्णेन पुरिसेन थामदस्सिना ।
 सब्बज्जुतं पापुणित्वा सन्तारेस्सं सदेवके ॥ ७० ॥
 इमिना मे अधिकारेन कतेन पुरिसुत्तमे ।
 सब्बज्जुतं पापुणित्वा तारेमि जनतं बह्वं ॥ ७१ ॥
 संसारसोतं छिन्दित्वा विद्धंसित्वा तयो भवे ।
 धम्मनावं समारुह्य सन्तारेस्सं सदेवके'ति ॥ ७२ ॥

२१. यस्मा पन बुद्धत्तं पथेन्तस्सः—

मनुस्सत्तं लिङ्गसम्पत्ति हेतु सत्थारदस्सनं ।
 पब्बज्जा गुणसम्पत्ति अधिकारो च छन्दता ॥
 अट्ठधम्मसमोधाना अभिनीहारो समीज्झती'ति ॥ ७३ ॥

मनुस्सत्तभावस्मिं येव हि ठत्वा बुद्धत्तं पथेन्तस्स पथना समिज्झति,
 नागस्स वा सुपण्णस्स वा देवताय वा पथना नो समिज्झति । मनुस्सत्तभा-
 वे'पि पुरिसलिङ्गे ठितस्से'व पथना समिज्झति, इत्थिया वा पण्डकनपुंसक-
 उभतोव्यञ्जनकानं वा नो समिज्झति । पुरिसस्सा'पि तस्मिं अत्तभावे अरहत्त-
 प्पत्तिया हेतुसम्पन्नस्सेव पथना समिज्झति, नो इतरस्स । हेतुसम्पन्नस्सा'पि
 जीवमानकबुद्धस्सेव सन्तिके पथेन्तस्स पथना समिज्झति, परिनिब्बुते
 बुद्धे चेतियसन्तिके वा बोधिमूले वा पथेन्तस्स न समिज्झति । बुद्धानं सन्तिके
 पथेन्तस्सा'पि पब्बज्जलिङ्गे ठितस्सेव समिज्झति नो गिहिलिङ्गे ठितस्स ।

पब्बजितस्सा'पि पञ्चाभिज्जस्स अट्ठसमापत्तिलाभिनो येव समिज्झति, न इमाय गुणसम्पत्तिया विरहितस्स । गुणसम्पन्नेना'पि येन अत्तनो जीवितं बुद्धानं परिच्चत्तं होति तस्स इमिना अधिकारेन अधिकारसम्पन्नस्सेव समिज्झति, न इतरस्स । अधिकारसम्पन्नस्सा'पि यस्स बुद्धकारकधम्मानं अत्थाय महन्तो छन्दो च उस्साहो च वायामो च परियेद्धि च तस्सेव समिज्झति, न इतरस्स । तत्रि 'दं छन्दमहन्तताय ओपम्मं । सचे हि एवमस्सः—'यो सकलचक्कवाळगब्भं एकोदकीभूतं अत्तनो बाहुबलेन पतरित्वा पारं गन्तुं समथो सो बुद्धत्तं पापुणाति, यो वा पन सकलचक्कवाळगब्भं वेळुगुम्भसञ्छन्नं वियूहित्वा मदित्वा पदसा गच्छन्तो पारं गन्तुं समथो सो बुद्धत्तं पापुणाति, यो वा पन सकलचक्कवाळगब्भं सत्तियो आकोटेत्वा निरन्तरं सत्तिथलसमाकिण्णं पदसा अक्कममानो पारं गन्तुं समथो सो बुद्धत्तं पापुणाति, यो वा पन सकलचक्कवाळगब्भं वीतच्चिकङ्गारभरितं पादेहि मदमानो पारं गन्तुं समथो सो बुद्धत्तं पापुणाती'ति । यो एतेसु एकम्पि अत्तनो दुक्करं न मज्जति, 'अहं एतम्पि तरित्वा वा गन्त्वा वा पारं गहेस्सामी'ति एवं महन्तेन छन्देन च उस्साहेन च वायामेन च परियेद्धिया च समन्नागतो होति, तस्स पत्थना समिज्झति, न इतरस्स । सुमेधतापसो पन इमे अट्ठधम्मे समोधानेत्वा बुद्धभावाय अभिनीहारं कत्वा निपज्जि ।

२२. दीपङ्करो'पि भगवा आगन्त्वा सुमेधतापसस्स सीसभागे ठत्वा मणिसीहपञ्जरं उग्धाटेन्तो विय पञ्चवण्णप्पसादसम्पन्नानि अक्खीनि उम्मीलेत्वा कललपिडे निपन्नं सुमेधतापसं दिस्वा 'अयं तापसो बुद्धत्ताय अभिनीहारं कत्वा निपन्नो, समिज्झिस्सति नु खो इमस्स पत्थना, उदाहु नो'ति, अनागतं सजाणं पेसेत्वा उपधारेन्तो 'इतो कप्पसतसहस्साधिकानि चत्तारि असङ्खेय्यानि अतिक्रमित्वा गोतमो नाम बुद्धो भविस्सती'ति जत्वा ठितको'व परिसमज्जे व्याकासिः—'पस्सथ नो तुम्हे इमं उगगतपं तापसं कललपिडे

निपन्नं'ति' । 'एवं भन्ते' । 'अयं बुद्धत्ताय अभिनीहारं क्त्वा निपन्नो, समिञ्जिस्सति इमस्स पत्थना । इतो कप्पसतसहस्साधिकानं चतुन्नं असङ्खेय्यानं मत्थके **गोतमो** नाम बुद्धो भविस्सति । तस्मिं पन'स्स अत्तभावे **कपिलवत्थु** नाम नगरं निवासो भविस्सति; **माया** नाम देवी माता; **सुद्धोदनो** नाम राजा पिता; अग्गसावको **उपतिस्सो** नाम थेरो, दुतियसावको **कोलितो** नाम; बुद्धुपट्ठाको **आनन्दो** नाम; अग्गसाविका **खेमा** नाम थेरी; दुतिय-साविका **उप्पलवण्णा** नाम थेरी भविस्सति । परिपक्कजाणो **महाभिनिक्खमनं** क्त्वा महापधानं पदहित्वा निप्रोधमूले **पायासं** पटिग्गहेत्वा **नेरञ्जराय** तीरे परिमुञ्जित्वा **बोधिमण्डं** आरुह्य **अस्सत्थरुक्खमूले** अभिसम्बुज्झिस्सती'ति । तेन वुत्तं:—

दीपङ्करो लोकविदू आहुतीनं पटिग्गहो ।
 उस्सीसके^१ मं ठ्वान इदं वचनम'ब्रवी ॥ ७४ ॥
 पस्सथ इमं तापसं जटिलं उग्गतापनं ।
 अपरिमेय्ये इतो कप्पे बुद्धो लोके भविस्सति ॥ ७५ ॥
 अहो कपिठव्हया रम्मा निक्खमित्वा तथागतो ।
 पधानं पदहित्वान क्त्वा दुक्करकारियं ॥ ७६ ॥
 अजपालरुक्खमूले निसीदित्वा तथागतो ।
 तत्थ पायासं पग्गह्य नेरञ्जरमुपेहिति ॥ ७७ ॥
 नेरञ्जराय तीरे पायासं आदाय सो जिनो ।
 पटियत्तवरमग्गेन बोधिमूलं हि एहिति ॥ ७८ ॥
 ततो पदक्खिणं क्त्वा बोधिमण्डं अनुत्तरो ।
 अस्सत्थरुक्खमूलग्घि बुज्झिस्सति महायसो^२ ॥ ७९ ॥

इमस्स जनिका माता माया नाम भविस्सति ।

पिता सुद्धोदनो नाम अयं हेस्सति गोतमो ॥ ८० ॥

अनासवा वीतरागा सन्तचित्ता समाहिता ।

कोलितो उपतिस्सो च अग्गा हेस्सन्ति सावका ॥ ८१ ॥

आनन्दो नामुपट्ठाको उपट्ठिस्सति'मं जिनं ।

खेमा उप्पलवण्णा च अग्गा हेस्सन्ति साविका ॥ ८२ ॥

अनासवा वीतरागा सन्तचित्ता समाहिता ।

१ बोधि तस्स भगवतो अस्सत्थो'ति पवुच्चती'ति ॥ ८३ ॥

२३. सुमेधतापसो 'मय्हं किर पत्थना समिज्झिस्सती'ति सोमनस्सपत्तो अहोसि । महाजनो दीपङ्करदसवलस्स वचनं सुत्वा 'सुमेधतापसो किर बुद्धबीजं बुद्धङ्कुरो चा'ति हट्ठुद्धो अहोसि । एवं च'स्स अहोसि:—' यथा नाम पुरिसो नदिं तरन्तो उजुकेन तिथ्येन उत्तरितुं असक्कोन्तो हेट्ठा तिथ्येन उत्तरति, एवमेव मयं दीपङ्करदसवलस्स सासने मग्गफलं अलभमाना अनागते यदा त्वं बुद्धो भविस्ससि, तदा तव सम्मुखा मग्गफलं सच्छिक्वातुं समत्था भवेय्यामा'ति पत्थनं ठपयिंसु । दीपङ्करदसवलो'पि बोधिसत्तं पसंसित्वा अट्ठाहि पुप्फमुट्ठीहि पूजेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । ते'पि चतुसतसहस्ससङ्खा खीणासवा बोधिसत्तं गन्धेहि च मालाहि च पूजेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कमिंसु । देवमनुस्सा पन तथेव पूजेत्वा वन्दित्वा पक्कन्ता । बोधिसत्तो सब्बेसं पटिक्कन्तकाले सयना बुड्ढाय 'पारमियो विचिनिस्सामी'ति' पुप्फरासिमत्थके पल्लङ्कं आभुजित्वा निसीदि । एवं निसिन्ने बोधिसत्ते सकलदससहस्सचक्रवाळदेवता साधुकारं दत्वा 'अय्य सुमेधतापस, पोराणकबोधिसत्तानं पल्लङ्कं आभुजित्वा 'पारमियो विचिनिस्सामा'ति निसिन्नकाले यानि पुब्बनिमित्तानि पज्जायन्ति, तानि सब्बानि'पि अज्ज

पातुभूतानि, निस्संसयेन त्वं बुद्धो भविस्ससि । मयमेतं जानाम । यस्से'तानि
निमित्तानि पञ्जायन्ति एकत्तेन सो बुद्धो होति । त्वं अत्तनो विरियं दब्धं
कत्वा पग्गणह'ति बोधिसत्तं नानप्पकाराहि थुतीहि अभित्थुर्निंसु । तेन वुत्तं:—

इदं सुत्वान वचनं असमस्स महेसिनो ।

आमोदिता नरमरू बुद्धबीज'ङ्करो अयं ॥ ८४ ॥

उकुट्टिसद्दा वत्तन्ति अप्फोढेन्ति हसन्ति च ।

कतञ्जली नमस्सन्ति दससहस्सी सदेवका ॥ ८५ ॥

यदि'मस्स लोकनाथस्स विरज्झिस्साम सासनं ।

अनागतग्घि अद्धाने हेस्साम सम्मुखा इमं ॥ ८६ ॥

यथा मनुस्सा नदिं तरन्ता पटितित्थं विरज्झिय ।

हेट्ठा तित्थं गहेत्वान उत्तरन्ति महानदिं ॥ ८७ ॥

एवमेव मयं सब्बे यदि मुञ्चेमि'मं जिनं ।

अनागतग्घि अद्धाने हेस्साम सम्मुखा इमं ॥ ८८ ॥

दीपङ्करो लोकविदू आहुतीनं पटिग्गहो ।

मम कम्मं पकित्तेत्वा दक्खिणं पदमु'द्धरि ॥ ८९ ॥

ये तत्था'सुं जिनपुत्ता सब्बे पदक्खिणम'कंसु मं ।

नरा नागा च गन्धब्बा अभिवादेत्वान पक्कमुं ॥ ९० ॥

दस्सनं मे अतिक्रन्ते ससङ्घे लोकनायके ।

हट्ठो हट्ठेन चित्तेन आसना वुट्ठाहिं तदा ॥ ९१ ॥

सुखेन सुखितो होमि पामुज्जेन पमोदितो ।

पीतिया च अभिस्सन्नो पल्लङ्कं आभुजि तदा ॥ ९२ ॥

पल्लङ्केन निसीदित्वा एवं चिन्तेस'हं तदा ।

वसीभूतो अहं ज्ञाने अभिञ्जापारमिं गतो ॥ ९३ ॥

साहसिकमिह लोकमिह इसयो नत्थि मे समा ।
 असमो इद्धिधम्मेषु अलभि ईदिसं सुखं ॥ ९४ ॥
 पल्लङ्काभुजने मय्हं दससहस्साधिवासिनो ।
 महानादं पवत्तेसुं धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ९५ ॥
 या पुब्बे बोधिसत्तानं पल्लङ्कवरमाभुजे ।
 निमित्तानि पदिस्सन्ति तानि अज्ज पदिस्सरे ॥ ९६ ॥
 सीतं व्यपगतं होति उण्हञ्च उपसम्मति ।
 तानि अज्ज पदिस्सन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ९७ ॥
 दससहस्सीलोकघातु निसदा होति निराकुला ।
 तानि अज्ज पदिस्सन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ९८ ॥
 महावाता न वायन्ति न सन्दन्ति सवन्तियो ।
 तानि अज्ज पदिस्सन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ९९ ॥
 थलजो'दकजा पुप्फा सब्बे पुप्फन्ति तावदे ।
 ते'प'ज्ज पुप्फिता सब्बे धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०० ॥
 लता वा यदि वा रुक्खा फलभारा होन्ति तावदे ।
 ते'प'ज्ज फलिता सब्बे धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०१ ॥
 आकासद्वा च भूम्मद्वा रतना जोतन्ति तावदे ।
 ते'प'ज्ज रतना जोतन्ति भुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०२ ॥
 मानुसका च दिब्बा च तुरिया वज्जन्ति तावदे ।
 ते'प'ज्जु'भो अभिरवन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०३ ॥
 विचित्तपुप्फा गगना अभिवस्सन्ति तावदे ।
 ते'प'ज्ज पवस्सन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०४ ॥

महासमुद्रो आभुजति दससहस्री पक्वपति ।
 ते'प'ज्जु'भो अभिरवन्ति ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०५ ॥
 निरये'पि दससहस्रे अग्नी निव्वन्ति तावदे ।
 ते'प'ज्ज निव्वुता अग्नी ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०६ ॥
 विमलो होति सुरियो सञ्चा दिस्सन्ति तारका ।
 ते'प'ज्ज पदिस्सन्ति ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०७ ॥
 अनोवट्ठेन उदकं महिया उब्भिज्जि तावदे ।
 तं'प'ज्जु'ब्भिज्जि महिया ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०८ ॥
 तारागणा विरोचन्ति नक्खत्ता गगनमण्डले ।
 विसाखा चन्दिमायुत्ता ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १०९ ॥
 विलासया दरीसया निक्खमन्ति सकासया ।
 ते'प'ज्ज आसया छुद्धा ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११० ॥
 न होति अरति सत्तानं सन्तुट्ठा होन्ति तावदे ।
 ते'प'ज्ज सञ्चे सन्तुट्ठा ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १११ ॥
 रोगा तद्रूपसम्पन्ति जिघच्छा च विनस्सति ।
 तानि अज्ज पदिस्सन्ति ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११२ ॥
 रागो तदा तनू होति दोसो मोहो'पि नस्सति ।
 ते'प'ज्ज विगता सञ्चे ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११३ ॥
 भयं तदा न भवति अज्ज'पे'तं पदिस्सति ।
 तेन लिङ्गेन जानाम ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११४ ॥
 रजो'नुद्धंसती उद्धं अज्ज'पे'तं पदिस्सति ।
 तेन लिङ्गेन जानाम ध्रुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११५ ॥

अनिद्वगन्धो पक्कमति दिव्वगन्धो पवायति ।

तेन लिङ्गेन जानामं धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११६ ॥

सन्धे देवा पदिस्सन्ति ठपयित्वा अरूपिनो ।

ते'प'ज्ज सन्धे दिस्सन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११७ ॥

यावता निरया नाम सन्धे दिस्सन्ति तावदे ।

ते'प'ज्ज सन्धे दिस्सन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११८ ॥

कुड्ढा कवाटा सेला च न होन्ता'वरणं तदा ।

आकासभूता ते'प'ज्ज धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ ११९ ॥

चुती च उपपत्ती च खणे तस्मिं न विज्जति ।

तानि अज्ज पदिस्सन्ति धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥ १२० ॥

दब्धं पग्गण्ह विरियं मा निवत्त अभिक्कम ।

मयं'पे'तं विजानाम धुवं बुद्धो भविस्ससी'ति ॥ १२१ ॥

२४. बोधिसत्तो दीपङ्करदसवलस्स च दससहस्सचक्कवाळदेवतानञ्च वचनं सुत्वा भिग्गोसोमत्ताय सज्जातु'स्साहो हुत्वा चिन्तेसिः—'बुद्धा नाम अमो-
घवचना, नत्थि बुद्धानं कथाय अज्जथत्तं । यथा हि आकासे खित्तलेड्डुस्स पतनं, जातस्स मरणं, अरुणे उगते सुरियस्सुद्धानं, आसया निक्ख-
न्तस्स सीहस्स सीहनादनदनं, गरुगन्भाय इत्थिया भारमोचनञ्च धुवं अवस्संम्भावि, एवमे'व बुद्धानं वचनं नाम धुवं, अमोघं, अद्दा अहं बुद्धो भविस्सामी'ति । तेन वुत्तः—

बुद्धस्स वचनं सुत्वा दससहस्सीन चू'भयं ।

तुट्ठहट्ठो पमुदितो एवं चिन्तेस'हं तदा ॥ १२२ ॥

अद्वेज्जवचना बुद्धा अमोघवचना जिना ।

वितथं नत्थि बुद्धानं धुवं बुद्धो भवाम'हं ॥ १२३ ॥

यथा खित्तं नभे लेड्ढु धुवं पतति भूमियं ।

तथेव बुद्धसेट्ठानं वचनं धुवसस्सतं ॥ १२४ ॥

यथा'पि सञ्चसत्तानं मरणं धुवसस्सतं ।

तथेव बुद्धसेट्ठानं वचनं धुवसस्सतं ॥ १२५ ॥

यथा रत्तिकख्ये पत्ते सुरियस्सुग्गमनं धुवं ।

तथेव बुद्धसेट्ठानं वचनं धुवसस्सतं ॥ १२६ ॥

यथा निक्खन्तसयनस्स सीहस्स नदनं धुवं ।

तथेव बुद्धसेट्ठानं वचनं धुवसस्सतं ॥ १२७ ॥

यथा आपन्नसत्तानं भारमो'रोपनं धुवं ।

तथेव बुद्धसेट्ठानं वचनं धुवसस्सतं'ति ॥ १२८ ॥

२५. 'सो धुवा'हं बुद्धो भविस्सामी'ति' एवं कतसन्निट्ठानो बुद्धकारके धम्मो उपधारेतुं कहं नु खो बुद्धकारकधम्मा, किं उद्धं, उदाहु अधो, दिसासु विदिसासू'ति अनुक्रमेण सकलं धम्मधातुं विचिनन्तो पोराण-कबोधिसत्तेहि आसेवितनिसेवितं पठमं दानपारमिं दिस्वा एवं अत्तानं ओवदिः—'सुमेधपण्डित त्वं इतो पढाय पठमं दानपारमिं पूरेय्यासि । यथा हि निक्कुज्जितो उदकुम्भो निस्सेसं कत्वा उदकं वमति येव न पच्चाहरति, एवमेव धनं वा यसं वा पुत्तं वा दारं वा अङ्गपच्चङ्गं वा अनोलोकेत्वा सम्पत्तयाचकानं सत्त्वं इच्छति'च्छितं निस्सेसं कत्वा ददमानो बोधिस्सक्खमूले निसीदित्वा बुद्धो भविसस्सी'ति' पठमं दानपारमिं दब्धं कत्वा अधिद्वासि । तेन वुत्तं:—

हन्द बुद्धकरे धम्मे विचिनामि इतो चि'तो ।
 उद्धं अधो दसदिसा यावता धम्मधातुया ॥ १२९ ॥
 विचिनन्तो तदा दक्खिं पठमं दानपारमिं ।
 पुब्बकेहि महेसीहि अनुचिण्णं महापथं ॥ १३० ॥
 इमं त्वं पठमं ताव दब्बं कत्वा समादिय ।
 दानपारमितं गच्छ यदि बोधिं पत्तुमि'च्छसि ॥ १३१ ॥
 यथा'पि कुम्भो सम्पुण्णो यस्स कस्सचि अधो गतो^१ ।
 वमते उदकं निस्सेसं न तथ परिरक्खति ॥ १३२ ॥
 तथेव याचके दिस्वा हीनमु'कट्टमज्झिमे ।
 ददाहि दानं निस्सेसं कुम्भो विय अधो कतो'ति ॥ १३३ ॥

२६. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मेहि भवितव्वं'ति उत्तरि'म्पि
 उपधारयतो **दुतीयं सीलपारमिं** दिस्वा एतदेहोसिः—'सुमेधपण्डित त्वं
 इतो पट्टाय सीलपारमिम्पि पूरेय्यासि । यथा हि चमरीमिगो नाम जीवितम्पि
 अनोलोकेत्वा अत्तनो वालमेव रक्खति, एवं त्वम्पि इतो पट्टाय जीवितम्पि
 अनोलोकेत्वा सीलमेव रक्खन्तो बुद्धो भविसस्सी'ति दुतीयं सीलपारमिं
 दब्बं कत्वा अधिहासि । तेन वुत्तः—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
 अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १३४ ॥
 विचिनन्तो तदा दक्खिं दुतीयं सीलपारमिं ।
 पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १३५ ॥
 इमं त्वं दुतीयं ताव दब्बं कत्वा समादिय ।
 सीलपारमितं गच्छ यदि बोधिं पत्तुमि'च्छसि ॥ १३६ ॥

यथा'पि चमरी वालं किस्मिञ्चि पटिलगितं ।

उपेति मरणं तथ न विकोपेति वालधिं ॥ १३७ ॥

तथेव चतसु भूमीसु सीलानि परिपूरय ।

परिरक्ख सब्बदा सीलं चमरी विय वालधि'ति ॥ १३८ ॥

२७. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मोहि भवितव्वं'ति उत्तरिम्पि उपधारयतो ततीयं नेक्खम्मपारमिं दिस्वा एतदहोसिः—'सुमेधपण्डित त्वं इतो पट्टाय नेक्खम्मपारमिम्पि पूरेय्यासि । यथा हि चिरं बन्धनागारे वसमानो पुरिसो न तथ सिनेहं करोति, अथ खो उक्कण्ठितो येव अवसितुकामो होति, एवमेव त्वम्पि सब्बभवे बन्धनागारसदिसे कत्वा सब्बभवेहि उक्कण्ठितो मुञ्चितुकामो हुत्वा नेक्खम्मा'भिमुखो'व होहि, एवं बुद्धो भविस्स-सी'ति ततीयं नेक्खम्मपारमिं दब्बहं कत्वा अधिद्वासि । तेन वुत्तः—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।

अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १३९ ॥

विचिनन्तो तदा दक्खि ततीयं नेक्खम्मपारमिं ।

पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १४० ॥

इमं त्वं ततीयं ताव दब्बहं कत्वा समादिय ।

नेक्खम्मो पारमिं गच्छ यदि बोधिं पत्तुमि'च्छसि ॥ १४१ ॥

यथा अन्दुघरे पुरिसो चिरवुत्थो दुखदितो ।

न तथ रागं जनेति मुत्तिं येव गवेसति ॥ १४२ ॥

तथेव त्वं सब्बभवे पस्स अन्दुघरं विय ।

नेक्खम्माभिमुखो होहि भवतो परिमुत्तिया'ति ॥ १४३ ॥

२८. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मोहि भवितव्वं'ति उत्तरिम्पि उपधारयतो चतुर्थिं पञ्जापारमिं दिस्वा एतदहोसिः—'सुमेधपण्डित त्वं

इतो पट्टाय पञ्जापारमिम्पि पूरेय्यासि । हीनमज्झिमु'कट्टेसु किञ्चि अवज्जेत्वा
सब्बे'पि पण्डिते उपसङ्कमित्वा पज्झं पुच्छेय्यासि । यथा हि पिण्डचारिको
भिक्षु हीनादिकेषु कुलेसु किञ्चि अवज्जेत्वा पटिपाटिया पिण्डाय चरन्तो
खिण्णं यापनं लभति, एवं त्वम्पि सब्बपण्डिते उपसङ्कमित्वा पज्झं पुच्छन्तो
बुद्धो भविस्ससी'ति' चतुथं पञ्जापारमिं दब्बं कत्वा अधिद्वासि । तेन वुत्तं:—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।

अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १४४ ॥

विचिनन्तो तदा दक्खि चतुथं पञ्जापारमिं ।

पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १४५ ॥

इमं त्वं चतुथं ताव दब्बं कत्वा समादिय ।

पञ्जाय पारमिं गच्छ यदि बोधिं पत्तुमिच्छसि ॥ १४६ ॥

यथा'पि भिक्षु भिक्खन्तो हीनमुक्कट्टमज्झिमे ।

कुलानि न विवज्जेन्तो एवं लभति यापनं ॥ १४७ ॥

तथेव त्वं सब्बकालं परिपुच्छन्तो बुधं जनं ।

पञ्जाय पारमिं गत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससी'ति ॥ १४८ ॥

२९. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मेहि भवितव्वं'ति उत्तरिम्पि
उपधारयतो पञ्चमिं विरियपारमिं दिस्वा एतदहोसि:—'सुमेधपण्डित त्वं
इतो पट्टाय विरियपारमिम्पि पूरेय्यासि । यथा हि सीहो मिगराजा सब्बइ-
रियापथेसु दब्बहविरियो होति, एवं त्वम्पि सब्बभवेसु सब्बइरियापथेसु
दब्बहविरियो अनोलीनविरियो समानो बुद्धो भविस्ससी'ति पञ्चमिं विरिय-
पारमिं दब्बं कत्वा अधिद्वासि । तेन वुत्तं:—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
 अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १४९ ॥
 विचिनन्तो तदा दक्खि पञ्चमिं विरियपारमिं ।
 पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १५० ॥
 इमं त्वं पञ्चमिं ताव दब्धं कत्वा समादिय ।
 विरियपारमितं गच्छ यदि बोधिं पत्तुमि'च्छसि ॥ १५१ ॥
 यथा'पि सीहो मिगराजा निसज्जट्टानचङ्कमे ।
 अलीनविरियो होति पग्गहीतमनो सदा ॥ १५२ ॥
 तथे'व त्वं सब्बभवे पग्गण्ह विरियं दब्धं ।
 विरियपारमितं गत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससी'ति ॥ १५३ ॥

३०. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मोहि भवितब्बं'ति उत्तरिम्पि
 उपधारयतो छट्ठं खन्तिपारमिं दिस्वा एतदहोसिः—'सुमेधपण्डित त्वं इतो
 पट्टाय खन्तिपारमिम्पि पूरेय्यासि । सम्मानने'पि अवमानने'पि खमो'व भवे-
 य्यासि । यथा'पि पठवियं नाम सुचिम्पि पक्खिपन्ति अमुचिम्पि, न तेन
 पठवी सिनेहं न पटिघं करोति, खमति सहति अधिवासेति, एवमे'व त्वम्पि
 सम्माननावमानेसु खमो'व समानो बुद्धो भविस्ससी'ति छट्ठं खन्तिपारमिं दब्धं
 कत्वा अधिहासि । तेन वुत्तः—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
 अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १५४ ॥
 विचिनन्तो तदा दक्खि छट्ठमिं खन्तिपारमिं ।
 पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १५५ ॥
 इमं त्वं छट्ठमिं ताव दब्धं कत्वा समादिय ।
 तथ अद्वेज्जमनसो सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥ १५६ ॥

यथा'पि पठवी नाम सुचिम्पि असुचिम्पि च ।

सब्बं सहति निक्खेपं न करोति पटिघं दयं ॥ १५७ ॥

तथेव त्वम्पि सब्बेसं सम्माना'वमानक्खमो ।

खन्तिपारमितं गत्वा सम्बोधि पापुणिस्ससी'ति ॥ १५८ ॥

३१. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मोहि भवितव्वं'ति उत्तरिम्पि उपधारयतो सत्तमिं सच्चपारमिं दिस्वा एतदहोसिः—'सुमेधपण्डित त्वं इतो पट्टाय सच्चपारमिम्पि पूरेय्यासि । असनिया मत्थके पतमानाय'पि धनादीनं अत्थाय छन्दादीनं वसेन सम्पजानमुसावादं नाम मा अभासि । यथा'पि ओसधितारका नाम सब्बउत्तूमु अत्तनो गमनवीथिं जहित्वा अज्जाय वीथिया न गच्छति, सक्कवीथिया'व गच्छति, एवमेव त्वम्पि सच्चं पट्टाय मुसावादं नाम अकरोन्तो येव बुद्धो भविस्ससी'ति सत्तमिं सच्चपारमिं दब्बं कत्वा अधिद्वासि । तेन वुत्तंः—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।

अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १५९ ॥

विचिनन्तो तदा दक्खि सत्तमिं सच्चपारमिं ।

पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १६० ॥

इमं त्वं सत्तमिं ताव दब्बं कत्वा समादिय ।

तथ अद्वेज्जवचनो सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥ १६१ ॥

यथा'पि ओसधी नाम तुलाभूता सदेवके ।

समये उतुवस्से वा ना'तिक्कमति वीथितो ॥ १६२ ॥

तथेव त्वम्पि सच्चेसु मा वोक्कमसि वीथितो ।

सच्चपारमितं गत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससी'ति ॥ १६३ ॥

३२. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मोहि भवितव्वं'ति उत्तरिम्पि उपधारयतो अट्ठमं अधिट्ठानपारमिं दिस्वा एतदहोसिः—'सुमेधपण्डित त्वं इतो पट्ठाय अधिट्ठानपारमिम्पि पूरेय्यासि । यं अधिट्ठासि तस्मिं अधिट्ठाने निच्चलो भवेय्यासि । यथा हि पव्वतो नाम सव्वासु दिसासु वाते पहरन्ते'पि न कम्पति न चलति, अत्तनो ठाने येव तिट्ठति, एवमेव त्वम्पि अत्तनो अधिट्ठाने निच्चलो होन्तो'व बुद्धो भविस्ससी'ति अट्ठमं अधिट्ठानपारमिं दब्ब्हं कत्वा अधिट्ठासि । तेन वुत्तः—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।

अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १६४ ॥

विचिनन्तो तदा दक्खि अट्ठमं अधिट्ठानपारमिं ।

पुव्वकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १६५ ॥

इमं त्वं अट्ठमं ताव दब्ब्हं कत्वा समादिय ।

तथ त्वं अचलो हुत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥ १६६ ॥

यथा'पि पव्वतो सेलो अचलो सुप्पतिट्ठितो ।

न कम्पति भुसवातेहि सकट्टाने'व तिट्ठति ॥ १६७ ॥

तथे'व त्वम्पि अधिट्ठाने सब्बदा अचलो भव ।

अधिट्ठानपारमिं गत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससी'ति ॥ १६८ ॥

३३. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मोहि भवितव्वं'ति उत्तरिम्पि उपधारयतो नवमं मेत्तापारमिं दिस्वा एतदहोसिः—'सुमेधपण्डित त्वं इतो पट्ठाय मेत्तापारमिम्पि पूरेय्यासि । हितेसु'पि अहितेसु'पि एकचित्तो भवेय्यासि । यथापि उदकं नाम पापजनस्स'पि कल्याणजनस्स'पि सीतभावं एकस्सदिसं कत्वा फरति, एवमेव त्वम्पि सब्बसत्तेसु मेत्तचित्तेन एकचित्तो'व होन्तो बुद्धो भविस्ससी'ति नवमिं मेत्तापारमिं दब्ब्हं कत्वा अधिट्ठासि । तेन वुत्तः—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
 अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १६९ ॥
 विचिनन्तो तदा दक्खि नवमं मेत्तापारमिं ।
 पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १७० ॥
 इमं त्वं नवमं ताव दब्बं कत्वा समादिय ।
 मेत्ताय असमो होहि यदि बोधिं पत्तुमि'च्छसि ॥ १७१ ॥
 यथापि उदकं नाम कल्याणे पापके जने ।
 समं फरति सीतेन पवाहेति रजोमलं ॥ १७२ ॥
 तथे'व त्वमि अहितहिते समं मेत्ताय भावय ।
 मेत्ताय पारमिं गत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससी'ति ॥ १७३ ॥

३४. अथ'स्स न एत्तकेहे'व बुद्धकारकधम्मेहि भवितव्वं'ति उत्तरिमि
 उपधारयतो **दसमिं उपेक्खापारमिं** दिस्वा एतदहोसिः—'सुमेधपण्डित
 त्वं इतो पट्टाय उपेक्खापारमिमि पूरेय्यासि । सुखे'पि दुक्खे'पि मज्झत्तो'व
 भवेय्यासि । यथापि पठवी नाम सुचिमि असुचिमि पक्खिप्पमाना
 मज्झत्ता'व होति एवमेव त्वमि सुखदुक्खेसु मज्झत्तो'व होन्तो बुद्धो
 भविस्ससी'ति दसमिं उपेक्खापारमिं दब्बं कत्वा अधिट्ठासि । तेन वुत्तंः—

न हे'ते एत्तका येव बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
 अज्जे'पि विचिनिस्सामि ये धम्मा बोधिपाचना ॥ १७४ ॥
 विचिनन्तो तदा दक्खि दसमिं उपेक्खापारमिं ।
 पुब्बकेहि महेसीहि आसेवितनिसेवितं ॥ १७५ ॥
 इमं त्वं दसमिं ताव दब्बं कत्वा समादिय ।
 तुलाभूतो दब्बो हुत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥ १७६ ॥

यथा'पि पठवी नाम निक्खित्तं असुचिं सुचिं ।

उपेक्खति उभो'पे'ते कोपानुनयवज्जिता ॥ १७७ ॥

तथे'व त्वम्पि सुखदुक्खे तुलाभूतो सदा भव ।

उपेक्खापारमितं गत्वा सम्बोधिं पापुणिस्ससी'ति ॥ १७८ ॥

३५. ततो चिन्तेसि:—‘ इमस्मि लोके बोधिसत्तेहि पूरेतब्बा बोधिपरि-
पाचना बुद्धकारकधम्मा एत्तका येव; दसपारमियो ठपेत्वा अज्जे नत्थि ।
इमा'पि दसपारमियो उद्धं आकासे'पि नत्थि, हेट्ठा पठवियम्पि, पुरत्थिमा'दीसु
दिसासु'पि नत्थि, मय्हं येव पन हृदयब्भन्तरे पतिट्ठिता'ति । एवं तासं हृदये
पतिट्ठितभावं दिस्वा सब्बा'पि ता दब्बं कत्वा अधिट्ठाय पुनप्पुनं सम्मसन्तो
अनुलोमपटिलोमं सम्मसन्ति, परियन्ते गहेत्वा आदिं पापेति, आदिमिहि
गहेत्वा परियन्ते ठपेति, मज्झे गहेत्वा उभतो ओसापेति, उभतो कोटिसु
गहेत्वा मज्झे ओसापेति; अङ्गपरिच्चागो **पारमियो** नाम, बाहिरभण्डपरिच्चागो
उपपारमियो नाम, जीवितपरिच्चागो **परमत्थपारमियो** नामा'ति दसं
पारमियो दस उपपारमियो दस परमत्थपारमियो यन्ततेलं विनिवट्ठेन्तो विय
महामेरुं मन्थं कत्वा चक्कवाळमहासमुदं आलुळेन्तो विय च सम्मसन्ति ।
तस्स दस पारमियो सम्मसन्तस्स धम्मतेजेन चतुनद्धताधिकद्वियोजनसत्तसह-
स्सबहला अयं महापठवी हत्थिना अक्कन्तनळकलापो विय पीळियमानं
उच्छुयन्तं विय च महाविरवं विरवमाना सङ्कम्पि सम्पवेधि, कुट्ठाळचक्कं
विय तेलयन्तचक्कं विय च परिब्भमि । तेन वुत्तं:—

एत्तका येव ते लोके ये धम्मा बोधिपाचना ।

ततु'द्धं नत्थि अज्जत्र दब्बं तत्थ पतिट्ठहि ॥ १७९ ॥

१ In this connection the Burmese edition reads thus:—

बाहिरभण्डपरिच्चागो दानपारमी नाम । अङ्गपरिच्चागो दानउपपारमी नाम । जीवित-
परिच्चागो दानपरमत्थपारमी नाम ।

इमे धम्मे सम्मसतो सभावसरसलक्खणे ।

धम्मतेजेन वसुधा दससहस्सी पक्कमथ ॥ १८० ॥

चलती रवती पठवी उच्छुयन्तं'व पीळितं ।

तेलयन्ते यथा चक्कं एवं कम्पति मेदिनी'ति ॥ १८१ ॥

३६. महापठविया कम्पमानाय रम्मनगरवासिनो सण्ठातुं असक्कोन्ता युगन्तवातग्हा'हता महासाला विय मुच्छितमुच्छिता पपत्तिसु । घटादीनि कुलालभाजनानि पवट्टन्तानि अज्जमज्जं पहरन्तानि चुण्णविचुण्णानि अहेसुं । महाजनो भीततसितो सत्थारं उपसङ्कमित्रा 'किन्नु खो भग्वा नागावट्ठो अयं भूतयक्खदेवतासु अज्जतरावट्ठो'ति,^१न मयं एतं जानाम, अपि च खो सब्बो'पि अयं महाजनो उपदुतो, किन्नु खो इमस्स लोकस्स पापकं भविस्सति उदाहु कल्याणं; कथेथ नो एतं कारणं'ति' आह । सत्था तेसं कथं सुत्वा 'तुम्हे मा भायथ, मा चिन्तयिथ, नत्थि वो इतोनिदानं भयं; यो सो मया अज्ज सुमेधपण्डितो 'अनागते गोतमो नाम बुद्धो भविस्स-ती'ति व्याकतो सो इदानि पारमियो सम्मसति; तस्स पारमियो सम्मसन्तस्स विलोळेन्तस्स धम्मतेजेन सकलदससहस्सी लोकधातु एकप्पहारेण कम्पति चे'व रवति चा'ति आह । तेन वुत्तं:—

यावता परिसा आसी बुद्धस्स परिवेसने ।

पवेधमाना सा तथ मुच्छिता सेति भूमिया ॥ १८२ ॥

घटाने'कसहस्सानि कुम्भीनं च सता बहू ।

सज्जुण्णा मथिता तथ अज्जमज्जू'पघट्टिता ॥ १८३ ॥

उब्बिग्गा तसिता भीता भन्ता व्याधितमानसा ।

महाजना समागम्म दीपङ्करमु'पागमुं ॥ १८४ ॥

१ किन्नु खो भग्वा नागावट्ठो अयं भूतावट्ठो यक्खदेवतासु अज्जतरावट्ठो'ति ।

किं भविस्सति लोकस्स कल्याणं अथ पापकं ।
 सम्बो उपदुतो लोको तं विनोदेहि चक्खुम ॥ १८५ ॥
 तेसं तदा सज्जपेसि दीपङ्करो महामुनि ।
 विस्सत्था होथ मा भाथ इमस्मि पठविकम्पने ॥ १८६ ॥
 यम'हं अज्ज व्याकासि बुद्धो लोके भविस्सति ।
 एसो सम्मसती धम्मं पुब्बकं जिनसेवितं ॥ १८७ ॥
 तस्स सम्मसतो धम्मं बुद्धभूमिम'सेसतो ।
 तेना'यं कम्पिता पठवी दससहस्सी सदेवके'ति ॥ १८८ ॥

३७. महाजनो तथागतस्स वचनं सुत्वा हट्ठतुट्ठो मालागन्धविलेपन—
 मा'दाय रम्मनगरा निक्खमित्वा बोधिसत्तं उपसङ्गमित्वा मालादीहि पूजेत्वा
 वन्दित्वा पदक्खिणं कत्वा रम्मनगरमे'व पाविसि । बोधिसत्तो'पि दस पारमियो
 सम्मसित्वा विरियं दब्धं कत्वा अधिट्ठाय निसिन्ना'सना वुट्ठासि । तेन वुत्तं:—
 बुद्धस्स वचनं सुत्वा मनो निब्बायि तावदे ।
 सम्बे मं उपसङ्गम्म पुन'पि मं अभिवन्दियुं ॥ १८९ ॥
 समादयित्वा बुद्धगुणं दब्धं कत्वा न मानसं ।
 दीपङ्करं नमस्सित्वा आसना वुट्ठाहिं तदा'ति ॥ १९० ॥

३८. अथ बोधिसत्तं आसना वुट्ठहन्तं सकलदससहस्सचक्रवाळदेवता
 सन्निपतित्वा दिब्बेहि मालागन्धेहि पूजेत्वा वन्दित्वा 'अय्य सुमेधतापस तथा
 अज्ज दीपङ्करदसबलस्स पादमूले महती पत्थना पत्थिता, सा ते अनन्तरायेन
 समिज्झतु, मा ते भयं वा छम्भितत्तं वा अहोसि, सरीरे अप्पमत्तको'पि
 रोगो मा उपपज्जि, खिप्पं पारमियो पूरेत्वा सम्मासम्बोधिं पटिविज्झ; यथा
 पुष्पूपगफट्ठपगा रुक्खा समये पुष्फन्ति चे'व फलन्ति च तथे'व त्वम्पि समयं
 अनतिक्रमित्वा खिप्पं बोधिमु'त्तमं फुसस्सू'ति आदीनि थुतिमङ्गलानि पयि-

रुदाहंसु । एवं पयिरुदाहित्वा अत्तनो अत्तनो देवद्वानमे'व अगमंसु । बोधि-
सत्तो'पि देवताहि अभित्युतो 'अहं दसपारमियो पूरेत्वा कप्पसत्तसहस्सा-
धिकानं चतुन्नं असङ्खेय्यानं मत्थके बुद्धो भविस्सामी'ति विरियं दब्धं
कत्वा अधिद्वाय नभं अब्भुगन्त्वा हिमवन्तमे'व अगमासि । तेन वुत्तं:—

दिब्बं मानुसकं पुप्फं देवा मानुसका उभो ।

समोकिरन्ति पुप्फेहि वुद्धहन्तस्स आसना ॥ १९१ ॥

वेदयन्ति च ते सोत्थि देवा मानुसका उभो ।

महन्तं पत्थितं तुय्हं तं लभस्सु यथि'च्छित्तं ॥ १९२ ॥

सब्बीतियो विवज्जन्तु सब्बरोगो विनस्सतु ।

मा ते भवन्त्व'न्तराया फुस खिप्पं बोधिमु'त्तमं ॥ १९३ ॥

यथा'पि समये पत्ते पुप्फन्ति पुप्फिनो दुमा ।

तथे'व त्वं महावीर बुद्धज्जाणेन पुप्फसि ॥ १९४ ॥

यथा ये केचि सम्बुद्धा पूरयुं दस पारमी ।

तथे'व त्वं महावीर पूरेहि दस पारमी ॥ १९५ ॥

यथा ये केचि सम्बुद्धा बोधिमण्डमिह बुज्झरे ।

तथे'व त्वं महावीर बुज्झस्सु जिनबोधियं ॥ १९६ ॥

यथा ये केचि सम्बुद्धा धम्मचक्कं पवत्तयुं ।

तथे'व त्वं महावीर धम्मचक्कं पवत्तय ॥ १९७ ॥

पुण्णमासे यथा चन्दो परिसुद्धो विरोचति ।

तथेव त्वं पुण्णमनो विरोच दससहस्सियं ॥ १९८ ॥

राहुमुत्तो यथा सुरियो तापेन अतिरोचति ।

तथे'व लोका मुञ्चित्वा विरोच सिरिया तुवं ॥ १९९ ॥

यथा या काचि नदियो ओसरन्ति महोदधि ।
 एवं सदेवका लोका ओसरन्तु तव'न्तिके ॥ २०० ॥
 तेहि थुतिप्पसत्थो सो दसधम्मो समादिय ।
 ते धम्मे परिपूरेन्तो पवनं पाविसि तदा'ति ॥ २०१ ॥

सुमेधकथा निवृत्ता ।

३९. रम्मनगरवासिनो'पि खो नगरं पविसित्वा बुद्धपमुखस्स भिक्खुसङ्घस्स
 महादानं अदंसु । सत्था तेसं धम्मं देसेत्वा महाजनं सरणादीसु पतिट्ठापेत्वा
 रम्मनगरम्हा निक्खमि । ततो उद्धम्पि यावतायुकं तिट्ठन्तो सब्बं बुद्धकिच्चं
 कत्वा अनुक्कमेन अनुपादिसेसाय निब्बाणधातुया परिनिब्बायि । तत्थ
 यं वत्तब्बं तं सब्बं बुद्धवंसे वुत्तनयेने'व वेदितब्बं । वुत्तं हि तत्थः—

तदा ते भोजयित्वान ससङ्गं लोकनायकं ।
 उपगच्छुं सरणं तस्स दीपङ्करस्स सत्थुनो ॥ २०२ ॥
 सरणागमने कश्चि निवेसेति तथागतो ।
 कश्चि पञ्चसु सीलेसु सीले दसविधे'परं ॥ २०३ ॥
 कस्सचि देति सामञ्जं चतुरो फलमु'त्तमे ।
 कस्सचि असमे धम्मे देति सो पटिसम्भिदा ॥ २०४ ॥
 कस्सचि समापत्तियो अट्ठ देति नरासभो ।
 तिस्सो कस्सचि विज्जायो छलभिज्जा पवेच्छति ॥ २०५ ॥
 तेन योगेन जनकायं ओवदति महामुनि ।
 तेन वित्थारिकं आसि लोकनाथस्स सासनं ॥ २०६ ॥
 महाहन्'सभक्खन्धो दीपङ्करसनामको ।
 बहू जने तारयति परिमोचेति दुग्गतिं ॥ २०७ ॥

बोधनेय्यं जनं दिस्वा सतसहस्से'पि योजने ।
 खणेन उपगन्त्वान बोधेति तं महामुनि ॥ २०८ ॥
 पठमाभिसमये बुद्धो कोटिसतम'बोधयि ।
 दुतियाभिसमये नाथो सतसहस्सं अबोधयि ॥ २०९ ॥
 यदा देवभवनमिह बुद्धो धम्मम'देसयि ।
 नवुतिकोटिसहस्सानं ततियाभिसमयो अहु ॥ २१० ॥
 सन्निपाता तयो आसुं दीपङ्करस्स सत्थुनो ।
 कोटिसतसहस्सानं पठमो आसि समागमो ॥ २११ ॥
 पुन नारदकूटमिह पविवेकगते जिने ।
 खीणासवा वीतमला समिंसु सतकोटियो ॥ २१२ ॥
 यदा वसी महावीरो सुदस्सनसिलुच्चये ।
 नवुतिकोटिसहस्सेहि पवारोसि महामुनि ॥ २१३ ॥
 अहं तेन समयेन जटिलो उगतापनो ।
 अन्तळिक्खमिह चरणो पञ्चा'भिज्जासु पारगू ॥ २१४ ॥
 दसवीसं सहस्सानं धम्माभिसमयो अहू ।
 एकद्वित्रिं अभिसमयो गणनातो असङ्खियो ॥ २१५ ॥
 वित्थारिकं बाहुजज्जं इद्धं फीतं अहू तदा ।
 दीपङ्करस्स भगवतो सासनं सुविसोधितं ॥ २१६ ॥
 चत्तारि सतसहस्सानि छळभिज्जा महिद्विका ।
 दीपङ्करं लोकविदुं परिवारेन्ति सब्बदा ॥ २१७ ॥
 ये केचि तेन समयेन जहन्ति मानुसं भवं ।
 अप्पत्तमानसा सेखा गरहिता'व भवन्ति ते ॥ २१८ ॥

सुपुष्पितं पावचनं अरहन्तेहि तादिहि ।
 खीणासवेहि विमलेहि उपसोभति सदेवके ॥ २१९ ॥
 नगरं रम्मवती नाम सुदेवो नाम खत्तियो ।
 सुमेधा नाम जनिका दीपङ्करस्स सत्थुनो ॥ २२० ॥
 सुमङ्गलो च तिस्सो च अहेसुं अग्गसावका ।
 सोभितो नामु'पट्ठाको दीपङ्करस्स सत्थुनो ॥ २२१ ॥
 नन्दा चे'व सुनन्दा च अहेसुं अग्गसाविका ।
 बोधि तस्स भगवतो पिण्फली'ति पवुच्चति ॥ २२२ ॥
 असीतिहत्यमुब्बेधो दीपङ्करो महामुनि ।
 सोभति दीपरुक्खो'व सालराजा'व फुल्लितो ॥ २२३ ॥
 सतसहस्सवस्सानि आयु तस्स महेसिनो ।
 तावता तिट्ठमानो सो तारेसि जनतं बह्नुं ॥ २२४ ॥
 जोतयित्वान सद्धम्मं सन्तारेत्वा महाजनं ।
 जलित्वा अग्गिक्खन्धो'व निब्बुतो सो ससावको ॥ २२५ ॥
 सा च इद्धि सो च यसो तानि च पादेसु चक्करतनानि ।
 सब्बं समन्तरहितं ननु रिक्ता सब्बसङ्खारा'ति ॥ २२६ ॥

४०. दीपङ्करस्स पन भगवतो अपरभागे एकं असङ्खेय्यं अतिक्रमित्वा
 कोण्डञ्जो नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता अहेसुं ।
 पठमसन्निपाते कोटिसतसहस्सं, दुतीये कोटिसहस्सं, ततीये नवुतिकोटियो ।
 तदा बोधिसत्तो विजितावी नाम चक्रवत्ती हुत्वा कोटिसतसहस्ससङ्खस्स
 बुद्धपमुखस्स भिक्खुसङ्घस्स महादानं अदासि । सत्था बोधिसत्तस्स 'बुद्धो
 भविस्ससी'ति' व्याकरित्वा धम्मं देसेसि । सो सत्थु धम्मकथं सुत्वा रज्जं
 निर्यादेत्वा पब्बजि । सो तीणि पिटकानि उगहेत्वा अट्ट समापत्तियो पञ्च

च अभिञ्जायो उप्पादेत्वा अपरिहीनज्ज्ञानो ब्रम्हलोके निव्वत्ति । कोण्ड-
ञ्जस्स बुद्धस्स पन रम्मवती नाम नगरं, सुनन्दो नाम खत्तियो पिता,
सुजाता नाम देवी माता, भदो च सुनन्दो च द्वे अगगसावका, अनुरुद्धो
नामु'पट्ठाको, तिस्सा च उपतिस्सा च द्वे अगगसाविका, सालकल्याणी
बोधि, अट्टासीतिहत्थुब्बेधं सरिरं, वस्ससतसहस्सं आयुप्पमाणं अहोसि ।

दीपङ्करस्स अपरेन कोण्डञ्जो नाम नायको ।

अनन्ततेजो अमितयसो अप्पमेय्यो दुरासदो ॥ २२७ ॥

४१. तस्स अपरभागे एकं असङ्खेय्यं अतिक्रमित्वा एकास्मिं येव कप्पे
चत्तारो बुद्धा निव्वत्तिसु, मङ्गलो, सुमनो, रेवतो, सोभितो'ति । मङ्गलस्स
भगवतो तयो सावकसन्निपाता अहेसुं । तेसु पठमसन्निपाते कोटिसतसहस्सं
भिक्षू अहेसुं, दुतीये कोटिसहस्सं, ततीये नवुतिकोटियो । वेमातिकभाता
किर'स्स आनन्दकुमारो नवुतिकोटिसङ्काय परिसाय सद्धिं धम्मसवनत्थाय
सत्थु सन्तिकं अगमासि । सत्था तस्स अनुपुब्बिकथं कथेसि । सो सद्धिं
परिसाय सह पटिसम्भिदाहि अरहत्तं पापुणि । सत्था तेसं कुलपुत्तानं पुब्ब-
चरितं ओलोकेन्तो इद्धिमयपत्तचीवरस्स उपनिस्सयं दिस्वा दक्खिणहत्थं
पसारेत्वा 'एथ भिक्खवो'ति आह । सब्बे तं खणं येव इद्धिमयपत्त-
चीवरधरा सद्धिवस्समहाथेरा विय आकप्पसम्पन्ना हुत्वा सत्थारं वन्दित्वा
परिवारयिसु । अयम'स्स ततीयो सावकसन्निपातो अहोसि ।

४२. यथा पन अज्जेसं बुद्धानं समन्ता असीतिहत्थप्पमाणा येव सरिर-
प्पभा अहोसि, न एवं तस्स । तस्स पन भगवतो सरिरप्पभा निच्चकालं दसस-
हस्सीलोकधातुं फारित्वा अट्टासि । रुक्खपठवीपब्बतसमुदादयो अन्तमसो
उक्खलिकादीनि उपादाय सुवण्णपट्टपरियोनद्धा विय अहेसुं । आयुप्पमाणं
पन'स्स नवुतिवस्ससहस्सानि अहोसि । एत्तकं कालं चन्दसुरियादयो अत्तनो

पभाय विरोचितुं ना'सर्क्खिसु । रत्तिदिवपरिच्छेदो न पज्जायित्थ । दिवा सुरियालोकेन विय सत्ता निच्चं बुद्धालोकेने'व विचरिंसु । सायं पुप्फितकुसुमानं पातो'व खनकसकुणादीनं च वसेन लोको रत्तिदिवपरिच्छेदं सहस्रकस्सेसि । किं पन अज्जेसं बुद्धानं अयमा'नुभावो नत्थी'ति । नो नत्थि । ते हि'पि आकङ्खमाना दससहस्सि वा लोकधातुं ततो वा मिय्यो आभाय फरेय्युं । मङ्गलस्स पन भगवतो पुब्बपत्यनावसेन अज्जेसं व्यामप्पमा विय सरीरप्पमा निच्चमे'व दससहस्सीलोकधातुं फरित्वा अट्टासि ।

४३. सो किर बोधिसत्तचरियकाले वेस्सन्तरसदिसे अत्तभावे ठितो सपुत्तदारो वड्कपब्बतसदिसे पब्बते वसि । अथे'को खरदाठिको नाम यक्खो महापुरिसस्स दानज्झासयतं सुत्वा ब्राम्हणवण्णेन उपसङ्गमित्वा महासत्तं द्वे दारके याचि । महासत्तो 'ददामि ब्राम्हणस्स पुत्तके'ति' हट्ठपहट्ठो उदकपरियन्तं पठविं कम्पेन्तो द्वे'पि दारके अदासि । यक्खो चङ्कमनकोटियं आलम्बनफलकं निस्साय ठत्वा पस्सन्तस्से'व महासत्तस्स मूलकलापं विय द्वे दारके खादि । महापुरिसस्स यक्खं ओलोकेत्वा मुखे विवटमत्ते अग्गिजालं विय लोहितधारं उगिरियमानं तस्स मुखं दिस्वा'पि केसग्गमत्तम्पि दोमनस्सं न उप्पज्जि । 'सुदिन्नं वत मे दानं'ति' चिन्तयतो पन'स्स सरीरे महन्तं पीतिसोमनस्सं उदपादि । सो 'इमस्स मे निस्सन्देन अनागते इमिना'व नीहारेन रस्मियो निक्खमन्तू'ति पत्थनं अकासि । तस्स तं पत्थनं निस्साय बुद्धभूतस्स सरीरतो रस्मियो निक्खमित्वा एत्तकं ठानं फरिंसु ।

४४. अपरम्पि'स्स पुब्बचरितं अत्थि । सो किर बोधिसत्तकाले एकस्स बुद्धस्स चेतियं दिस्वा 'इमस्स बुद्धस्स मया जीवितं परिच्चजितुं वट्ठी'ति' चिन्तेत्वा दण्डदीपकवेठननियामेन सकलसरीरं वेठापेत्वा रतनमकुलं सतसहस्सग्घनिकं सुवण्णपातिं सप्पिस्स पूरापेत्वा तथ सहस्सवट्ठियो जालापेत्वा तं सीसेना'दाय सकलसरीरं जालापेत्वा चेतियं पदक्खिणं करोन्तो सकलरत्ति

वीतिनामेसि । एवं याव अरुणुगमना वायमन्तस्स'पि'स्स लोमकूपमत्तम्पि
उसुमं न गण्हि । पदुमगब्भं पविट्ठकालो विय अहोसि । धम्मो हि नामे'स
अत्तानं रक्खन्तं रक्खति । तेना'ह भगवाः—

धम्मो हवे रक्खति धम्मचारिं

धम्मो सुचिण्णो सुखमावहाति ।

एसा'निसंसो धम्मे सुचिण्णे

न दुग्गतिं गच्छति धम्मचारी'ति ॥ २२८ ॥

इमस्सा'पि कम्मस्स निस्सन्देन तस्स भगवतो सरीरो'भासे दससहस्सी-
लोकधातुं फारित्वा अट्ठासि ।

४५. तदा अम्हाकं बोधिसत्तो **सुरुचि** नाम ब्राम्हणो हुत्वा 'सत्थारं
निमन्तेस्सामी'ति' उपसङ्गमित्वा मधुरधम्मकथं सुत्वा 'स्वे मय्हं भिक्खं
गण्हथ भन्ते'ति' आह । 'ब्राम्हण कित्तकेहि ते भिक्खूहि अथो'ति' ।
'कित्तका पन वो भन्ते परिवारभिक्खू'ति' आह । तदा सत्थु पठम सन्नि-
पातो ये'व होति, तस्मा 'कोटिसतसहस्सं'ति' आह । 'भन्ते सब्बेहि'पि
सद्धि मय्हं गेहे भिक्खं गण्हथा'ति' । सत्था अधिवासेसि । ब्राम्हणो स्वातनाय
निमन्तेत्वा गेहं गच्छन्तो चिन्तेसि । 'अहं एत्तकानं भिक्खूनं यागुभत्तवत्था-
दीनि दातुं नो न सक्कोमि, निसीदनट्टानं पन कथं भविस्सती'ति' । तस्सं
सो चिन्ता चतुरासीतियोजनसहस्समत्थके ठितस्स देवरज्जो पण्डुकम्बलसिलास-
नस्स उण्हभावं जनेसि ।

४६. सक्को 'को नु खो मं इमस्सा ठाना चावेतुकामो'ति' दिव्वच-
क्खुना ओलोकेन्तो महापुरिसं दिस्वा सुरुचि ब्राम्हणो बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं
निमन्तेत्वा निसीदनट्टान'त्थाय चिन्तेसि । 'मया'पि तत्थ गत्वा पुज्जकोट्टासं

गहेतुं वट्टती'ति' वट्टकीवण्णं निम्मिनित्वा वासिफरसुहत्थो महासत्तस्स पुरतो पातुरहोसि । 'अत्थि नु खो कस्सचि भतिया कत्तब्बं'ति' आह । महापुरिसो तं दिस्वा 'किं कम्मं करिस्ससी'ति' आह । 'मम अजाननसिप्पं नाम नत्थि, गेहं वा मण्डपं वा यो यं कारेति, तस्स, तं कातुं जानामी'ति' । 'तेन हि मय्हं कम्मं अत्थी'ति' । 'किं अय्या'ति' । स्वातनाय मे कोटि-सत्तसहस्सभिक्खू निमन्तिता, तेसं निसीदनमण्डपं करिस्ससी'ति' । 'अहं नाम करेय्यं सत्ते मे भतिं दातुं सक्खिस्सथा'ति' । 'सक्खिस्सामि ताता'ति' । 'साधु करिस्सामी'ति' गत्वा एकं पदेसं ओलोकेसि । द्वादसते-रसयोजनप्पमाणो पदेसो **कसिणमण्डलं** विय समतलो अहोसि । सो 'एत्तके ठाने सत्तरतनमयो मण्डपो उट्ठहत्तू'ति चिन्तेत्वा ओलोकेसि । तावदेव पठविं भिन्दित्वा मण्डपो उट्ठहि । तस्स सोवण्णमयेसु थम्बेसु रजतमया घट्का अहेसुं, रजतमयेसु सोवण्णमया, मणिथम्बेसु पवाळमया, पवाळथम्बेसु मणिमया, सत्तरतनमयेसु सत्तरतनमया'व घट्का अहेसुं । ततो मण्डपस्स अन्तरन्तरे किङ्किणिकजालं ओलम्बत्तू'ति ओलोकेसि । सह ओलोकनेने'व जालं ओलम्बि; यस्स मन्दवातेरितस्स पञ्चङ्गिक्खे'व तुरियस्स मधुरसद्दो निच्छरति दिव्वसङ्गीतवत्तनकालो^१ विय होति । अन्तरन्तरा गन्धदाममालादामादीनि ओलम्बन्तू'ति चिन्तेसि; दामानि ओलम्बिस्सु । कोटिसत्तसहस्ससङ्खानं भिक्खून् आसनानि च आधा-रकानि च पठविं भिन्दित्वा उट्ठहन्तू'ति चिन्तेसि; तावदेव उट्ठहिंसु । कोणे कोणे एकेका उदकचाटियो उट्ठहन्तू'ति चिन्तेसि; उदकचाटियो उट्ठहिंसु । एत्तकं मापेत्वा ब्राम्हणस्स सन्तिकं गत्वा 'एहि अय्य तव मण्डपं ओलोकेत्वा मय्हं भतिं देही'ति' आह । महापुरिसो गत्वा मण्डपं ओलोकेसि; ओलोकेन्तस्से'व सकलसरीरं **पञ्चवण्णाय पीतिया** निरन्तरं फुटं अहोसि ।

४७. अथ'स्स मण्डपं ओलोकेत्वा एतदहोसिः—‘ ना'यं मण्डपो मनुस्स-
भूतेन कतो; मय्हं पन अज्झासयं मय्हं गुणं आगम्म अद्वा सक्कभवनं
उण्हं अहोसि, ततो सक्केन देवरज्जा अयं मण्डपो कारितो भविस्सति,
न खो पन मे युत्तं एवरूपे मण्डपे एकदिवसं येव दानं दातुं, सत्ताहं
दस्सामी'ति ' चिन्तेसि । **बाहिरकदानं** हि कित्तकम्पि समानं बोधिसत्तानं
तुट्ठिं कातुं न सक्कोति । अलङ्कृतसीसं पन छिन्दित्वा अञ्जितअक्खीनि
उप्पाटेत्वा हृदयमंसं वा उप्पाटेत्वा दिन्नकाले बोधिसत्तानं चागं निस्साय
तुट्ठि नाम होति । अम्हाकम्पि हि बोधिसत्तस्स **सिविज्जातके** देवसिकं पञ्च-
कहापण'म्मणानि^१ विस्सज्जेत्वा चतूसु द्वारेसु मज्झे नगरे दानं देन्तस्स तं
दानं चागतुट्ठिं उप्पादेतुं ना'सक्खि । यदा पन'स्स ब्राम्हणवण्णेन आगन्त्वा
सक्को देवराजा अक्खीनि याचि, तदा तानि उप्पाटेत्वा ददमानस्से'व हासो
उप्पज्जि, केसग्गमत्तम्पि चित्त'ज्जथत्तं ना'होसि । एवं दिन्नदानं निस्साय
बोधिसत्तानं तुट्ठि नाम नत्थि । तस्मा सो'पि महापुरिसो ' सत्ताहं मया
कोटिसतसहस्ससङ्ख्यानं भिक्खूनां दानं दातुं वट्ठी'ति ' चिन्तेत्वा तस्मि
मण्डपे निसीदापेत्वा सत्ताहं **गवपानं** नाम दानं अदासि । गवपानं'ति
महन्ते महन्ते कोलम्बे खीरस्स पूरेत्वा उद्धनेसु ओरोपेत्वा घनपाकापक्के
खीरे थोके तण्डुले पक्खिपित्वा पक्कमधुसक्करचुण्णसप्पीहि अभिसङ्खतं
भोजनं वुच्चति । मनुस्सा येव पन परिविसितुं ना'सक्खिसु, देवा'पि
एकन्तरिका हुत्वा परिविसिसु । बारसतेरसयोजनप्पमाणं ठानम्पि भिक्खू
गण्हितुं नप्पहोसि येव । ते पन भिक्खू अत्तनो अत्तनो आनुभावेन
निसीदिसु । परियोसानदिवसे सब्बभिक्खूनां पत्तानि धोवापेत्वा भेसज्जत्थाय
सप्पिनवनीतमधुफाणितादीनि पूरेत्वा तिचीवरेहि सद्धिं अदासि । सङ्घनव-
कभिक्खुना लद्धचीवरसाट्का सतसहस्सग्घनिका अहेसुं ।

४८. सत्या अनुमोदनं करोन्तो 'अयं पुरिसो एवरूपं महादानं अदासि, को नु खो भविस्सती'ति' उपधारेन्तो अनागते कप्पसतसहस्साधिकानं द्विन्नं असङ्खेय्यानं मत्थके गोतमो नाम बुद्धो भविस्सती'ति' दिस्वा महापुरिसं आमन्ततेत्वा 'त्वं एत्तकं नाम कालं अतिक्कमित्वा गोतमो नाम बुद्धो भविस्ससी'ति' व्याकासि । महापुरिसो व्याकरणं सुत्वा 'अहं किर बुद्धो भविस्सामि; को मे घरावासेन अत्थो, पब्बजिस्सामी'ति' चिन्तेत्वा तथारूपं सम्पत्तिं खेळपिण्डं विय पहाय सत्थु सन्तिके पब्बजित्वा बुद्धवचनं उग्ग-
णिहत्वा अभिञ्जा च समापत्तियो च निब्बत्तेत्वा आयुपरियोसाने ब्रम्हलोके निब्बत्ति ।

४९. मङ्गलस्स पन भगवतो नगरं उत्तरं नाम अहोसि, पिता'पि उत्तरो नाम खत्तियो, माता'पि उत्तरा नाम देवी, सुदेवो च धम्मसेनो च द्वे अग्गसावका, पालितो नाम उपट्ठाको, सीवली च असोका च द्वे अग्गसाविका, नागरुक्खो बोधि, अट्ठासीतिहत्थुब्बेधं सरीरं अहोसि । नवुतिवस्ससहस्सानि ठत्वा परिनिब्बुते पन तस्मिं भगवति एकप्पहारेने'व दसचक्कवाळसहस्सानि एकन्धकारानि अहेसुं । सब्बचक्कवाळेसु मनुस्सानं महन्तं आरोदनपरिदेवनं अहोसि ।

कोण्डञ्जस्स अपरेन मङ्गलो नाम नायको ।

तमं लोके निहन्त्वा न धम्मोक्कम'भिधारयी'ति ॥ २२९ ॥

५०. एवं दससहस्सीलोकधातुं अन्धकारं कत्वा परिनिब्बुतस्स तस्स भगवतो अपरभागे सुमनो नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावक-
सन्निपाता अहेसुं । पठमसन्निपाते कोटिसतसहस्सं भिक्खू अहेसुं, दुतीये कञ्चनपब्बतमिह नवुतिकोटिसहस्सानि, ततीये असीतिकोटि(सत)सहस्सानि ।

तदा महासत्तो **अतुलो** नाम नागराजा अहोसि महिद्विको महानुभावो सो 'बुद्धो उप्पन्नो'ति सुत्वा आतिसङ्घपरिवृतो नागभवना निक्खमित्वा कोटिसतसहस्सभिक्खुपरिवारस्स तस्स भगवतो दिब्बतुरियेहि उपहारं कत्वा महादानं दत्वा पच्चैकं दुस्सयुगानि दत्वा सरणेषु पतिट्ठासि । सो'पि नं सत्था 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति' व्याकासि । तस्स भगवतो नगरं **खेमं** नाम अहोसि, **सुदत्तो** नाम राजा पिता, **सिरिमा** नाम माता, **सरणो** च भावितत्तो च अगगसावका, **उदेनो** नामु'पट्ठाको, **सोणा** च उपसोणा च अगगसाविका, **नागरूक्खो** बोधि, नवुतिहत्थुब्बेधं सरीरं, नवुति येव वस्ससहस्सानि आयुष्पमाणं अहोसि ।

मङ्गलस्स अपरेन सुमनो नाम नायको ।

सच्चधम्मोहि असमो सच्चसत्तानमु'त्तमो'ति ॥ २३० ॥

५१. तस्स अपरभागे **रेवतो** नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता अहेसुं । पठमसन्निपाते गणना नाम नत्थि, दुतीये कोटि-सतसहस्सभिक्खू अहेसुं, तथा ततीये । तदा बोधिसत्तो **अतिदेवो** नाम ब्राम्हणो हुत्वा सत्थु धम्मदेसनं सुत्वा सरणेषु पतिट्ठाय सिरिस्मि अञ्जलिं ठपेत्वा तस्स सत्थुनो किलेसप्पहाणे वण्णं क्त्वा उत्तरासङ्गेन पूजं अकासि । सो'पि नं 'बुद्धो भविस्ससी'ति' व्याकासि । तस्स पन भगवतो नगरं **सुधञ्जवती** नाम अहोसि, पिता **विपुलो** नाम खत्तियो, माता'पि **विपुला** नाम, **वरुणो** च **ब्रम्हदेवो** च अगगसावका, **सम्भवो** नाम उपट्ठाको, **भद्दा** च **सुभद्दा** च अगगसाविका, **नागरूक्खो** व बोधि, सरीरं असीतिह-त्थुब्बेधं अहोसि, आयुं सट्ठिवस्ससहस्सानी'ति ।

सुमनस्स अपरेन रेवतो नाम नायको ।

अनोपमो असदिसो अतुलो उत्तमो जिनो'ति ॥ २३१ ॥

५२. तस्स अपरभागे **सोभितो** नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमसन्निपाते कोटिसतं भिक्खू अहेसुं, दुतीये नवुति-कोटियो, ततीये असीति कोटियो । तदा बोधिसत्तो **अजितो** नाम ब्राह्मणो हुत्वा सत्थु धम्मदेसनं सुत्वा सरणेषु पतिट्ठाय बुद्धपमुखस्स भिक्खुसङ्घस्स महादानं अदासि । सो'पि नं 'बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । तस्स पन भगवतो नगरं **सुधम्मं** नाम अहोसि, पिता **सुधम्मो** नाम राजा, माता'पि **सुधम्मा** नाम देवी, **असमो** च **सुनेत्तो** च अगगसावका, **अनोमो** नाम उपट्ठाको, **नकुला** च **सुजाता** च अगगसाविका, **नागरुक्खो**व बोधि, अट्ठपण्णासहत्थुब्बेधं सरीरं अहोसि, नवुतिवस्ससहस्सानि आयुष्पमाणं'ति ।

रेवतस्स अपरेन सोभितो नाम नायको ।

समाहितो सन्तचित्तो असमो अण्णट्ठिपुगळो'ति ॥ २३२ ॥

५३. तस्स अपरभागे एकं असङ्खेय्यं अतिक्रमित्वा एकस्मिं येव कप्पे तयो बुद्धा निव्वर्त्तिसु; **अनोमदस्सी, पदुमो, नारदो**'ति । अनोमदस्सिस्स भगवतो तयो सावकसन्निपाता । पठमे अट्ठभिक्खुसतसहस्सानि अहेसुं, दुतीये सत्त, ततीये छ । तदा बोधिसत्तो एको यक्खसेनापति अहोसि महिद्धिको महानुभावो अनेककोटिसतसहस्सानं यक्खानं अधिपति । सो बुद्धो 'उण्ण-न्नो'ति सुत्वा आगत्वा बुद्धपमुखस्स भिक्खुसङ्घस्स महादानं अदासि । सत्था'पि नं 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति' व्याकासि । अनोमदस्सिस्स पन भगवतो **चन्दवती** नाम नगरं अहोसि, **यसवा** नाम राजा पिता, **यसोधरा** नाम माता, **निसमो** च **अनोमो** च अगगसावका, **वरुणो** नाम उपट्ठाको, **सुन्दरी** च **सुमना** च अगगसाविका, **अज्जुनरुक्खो** बोधि, सरीरं अट्ठपण्णासहत्थुब्बेधं अहोसि, वस्ससतसहस्सं आयू'ति ।

सोमितस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो ।

अनोमदस्सी अमितयसो तेजस्सी दुरतिक्रमो'ति ॥ २३३ ॥

५४. तस्स अपरभागे **पदुमो** नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमसन्निपाते कोटिसतसहस्सं भिक्खू अहेसुं, दुतीये तीणि सतसहस्सानि, ततीये अगामके अरज्जे महावनसण्डवासीनं भिक्खून् द्वे सतसहस्सानि । तदा तथागते तस्मिं वनसण्डे वसन्ते बोधिसत्तो सीहो हुत्वा सत्थारं **निरोधसमापत्तिं** समापन्नं दिस्वा पसन्नचित्तो वन्दित्वा पदक्खिणं कत्वा पीतिसोमनस्सजातो तिक्खत्तुं सीहनादं नदित्वा सत्ताहं बुद्धारम्मणपीतिं अविजहित्वा पीतिसुखेने'व गोचराय अपक्कमित्वा जीवितपरिच्चागं कत्वा पयिरूपासमानो अट्ठासि । सत्था सत्ता'हच्चयेन निरोधा बुद्धितो सीहं ओलोकेत्वा भिक्खुसङ्घे'पि चित्तं पसादेत्वा सङ्घं वन्दिस्सती'ति भिक्खुसङ्घो आगच्छत्'ति चिन्तेसि । भिक्खू तावदे'व आगमिसु । सीहो सङ्घे चित्तं पसादेसि । सत्था तस्स मनं ओलोकेत्वा 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । पदुमस्स पन भगवतो **चम्पकं** नाम नगरं अहोसि, **असमो** नाम राजा पिता, माता'पि **असमा** नाम, **सालो** च **उपसालो** च अगगसावका, **वरुणो** नामु'पट्टाको, **रामा** च **सुरामा** च अगगसाविका, **सोणरूखो** नाम बोधि, अट्ठपण्णासहत्थुब्बेधं सरीरं अहोसि, आयु वस्ससतसहस्सं'ति ।

अनोमदस्सिस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो ।

पदुमो नाम नामेन असमो अप्पटिपुगलो'ति ॥ २३४ ॥

५५. तस्स अपरभागे **नारदो** नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमसन्निपाते कोटिसतसहस्सं भिक्खू अहेसुं, दुतीये नवुतिकोटि(सत) सहस्सानि, ततीये असीति कोटि(सत)सहस्सानि । तदा बोधिसत्तो **इसिपब्बज्जं** पब्बजित्वा पञ्चसु अभिज्जासु अट्ठसु च समापत्तीसु चिण्णवसी हुत्वा बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स महादानं दत्वा लोहितचन्द-

नेन पूजं अकासि । सो'पि नं 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । तस्स भगवतो धञ्जवती नाम नगरं अहोसि, सुंमेघो नाम खत्तियो पिता, अनोमा नाम माता, भद्दसालो च जितमित्तो च अगगसावका, वासेट्ठो नामु'पट्टाको, उत्तरा च फग्गुणी च अगगसाविका, महारुक्खो नाम बोधि, सरीरं अट्ठा'सीतिहत्थुब्बेधं अहोसि, नवुति वस्सस-हस्सानि आयू'ति ।

पट्टमस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो ।

नारदो नाम नामेन असमो अप्पटिपुग्गलो'ति ॥ २३५ ॥

५६. नारदबुद्धस्स अपरभागे ईतो सतसहस्सकप्पमत्थके एक्किमं कप्पे एको'व पट्टमुत्तरबुद्धो नाम उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमे कोटिसतसहस्सं भिक्खू अहेसुं, दुतीये वेभारपब्बते नवुति-कोटि(सत) सहस्सानि, ततीये असीतिकोटि(सत) सहस्सानि । तदा बोधिसत्तो जटिलो नाम महारट्ठियो हुत्वा बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स सचीवरदानं अदासि । सो'पि नं 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । पट्टमुत्तरस्स पन भगवतो काले तिथिया नाम ना'हेसुं । सब्बे देवमनुस्सा तं बुद्धमेव सरणं अगमंसु । तस्स नगरं हंसवती नाम अहोसि, पिता आनन्दो नाम खत्तियो, माता सुजाता नाम, देवलो च सुजातो च अगगसा-वका, सुमनो नाम उपट्टाको, अमिता च असमा च अगगसाविका, सालरुक्खो'व^१ बोधि, सरीरं अट्ठ'पण्णासहत्थुब्बेधं अहोसि, सरीरप्पभा समन्ततो द्वादसयोजनानि गण्हि, वस्ससतसहस्सं आयू'ति ।

नारदस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो ।

पट्टमुत्तरो नाम जिनो अक्खोब्भो सागरूपमो'ति ॥ २३६ ॥

१ सुदेवो. २ B. adds: एकं असङ्खेय्यं अतिक्रमत्वा. ३ सलळ. ४ अट्ठासीति-हत्थुब्बेधं.

५७. तस्स अपरभागे तिसकप्पसहस्सानि अतिक्रमत्वा **सुमेधो, सुजातो**, चा'ति एकस्मिं कप्पे द्वे बुद्धा निव्वत्तिसु । सुमेधस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमसन्निपाते **सुदस्सननगरे** कोटिसतखीणासवा अहेसुं, दुतीये नवुतिकोटियो, ततीये असीतिकोटियो । तदा बोधिसत्तो **उत्तरो** नाम माणवो हुत्वा निदहत्वा ठपितं येव असीतिकोटिधनं विस्सज्जेत्वा बुद्धपमुखस्स भिक्खुसङ्घस्स महादानं दत्वा धम्मं सुत्वा सरणेषु पतिट्ठाय निक्खमत्वा पब्बजि । सो'पि नं 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । सुमेधस्स भगवतो **सुदस्सनं** नाम नगरं अहोसि, **सुदत्तो** नाम राजा पिता, माता'पि **सुदत्ता** नाम, **सरणो** च **सब्बकामो** च द्वे अगगसावका, **सागरो** नाम उपट्ठाको, **रामा** च **सुरामा** च द्वे अगगसाविका, **महानीपरूखो** बोधि, **सरीरं** अट्ठासीतिहत्थुव्वेधं अहोसि, आयु नवुतिवस्ससहस्सानी'ति ।

पदमुत्तरस्स अपरेन सुमेधो नाम नायको ।

दुरासदो उगतेजो सब्बलोकुत्तमो मुनी'ति ॥ २३७ ॥

५८. तस्स अपरभागे **सुजातो** नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमसन्निपाते सट्ठिभिक्खु(सत)सहस्सानि अहेसुं, दुतीये पञ्चासं, ततीये चत्तारीसं । तदा बोधिसत्तो चक्कवत्ती राजा हुत्वा 'बुद्धो उप्पन्नो'ति सुत्वा उपसङ्क्रमित्वा धम्मं सुत्वा बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स सट्ठि **सत्तहि रतनेहि** चतुमहादीपरज्जं दत्वा सत्थुसन्तिके पब्बजि । सक्खरट्ठवासिनो रट्ठु'प्पादं गहेत्वा आरामिककिच्चं साधेन्ता बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स निच्चं महादानं अदंसु । सो'पि नं सत्था 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । तस्स भगवतो नगरं **सुमङ्गलो** नाम अहोसि, **उगगतो** नाम राजा पिता, **पभावती** नाम माता, **सुदस्सनो** च **सुदेवो** च अगगसावका, **नारदो** नाम उपट्ठाको, **नागा** च **नागसमाला** च अगगसाविका, **महावेळुखो**

बोधि । सो किर मन्दच्छिदो घनक्खन्धो उपरिगताहि महासाखाहि मोरपि-
च्छकलापो विय विरोचित्थ । तस्स भगवतो सरिरं पण्णासहत्थुब्बेधं अहोसि,
आयु नवुतिवस्ससहस्सानी'ति ।

तथेव मण्डकप्पम्हि सुजातो नाम नायको ।

सीहहनू'सभक्खन्धो अप्पमेय्यो दुरासदो'ति ॥ २३८ ॥

५९. तस्स अपरभागे इतो अट्टारसकप्पसतमत्थके एक्कस्मि कप्पे **पिय-
दस्सी, अत्थदस्सी, धम्मदस्सी'**ति तयो बुद्धा निब्बत्तिस्सु । पियदस्सिस्सा'पि
तयो सावक्सन्निपाता । पठमे कोटिसतसहस्सं भिक्खू अहेसुं, दुतीये नवुति-
कोटियो, ततीये असीतिकोटियो'ति । तदा बोधिसत्तो **कस्सपो** नाम माणवो
तिण्णं वेदानं पारं गतो हुत्वा सत्थुधम्मदेसनं सुत्वा कोटिसतसहस्सधनपरि-
च्चागेन सङ्घारामं कारेत्वा सरणेषु च सीलेसु च पतिट्ठासि । अथ नं सत्था
'अट्टारसकप्पसतच्चयेन बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । तस्स भगवतो **अनोमं**
नाम नगरं अहोसि, पिता **मुदिन्नो** नाम राजा, माता **चन्दा** नाम, **पालितो**
च **सब्बदस्सी** च अगगसावका, **सोभितो** नामु'पट्ठाको, **सुजाता** च
धम्मदिन्ना च अगगसाविका, **पियङ्गुरुक्खो** बोधि, सरिरं असीतिहत्थु-
ब्बेधं अहोसि, नवुति वस्ससहस्सानि आयू'ति ।

सुजातस्स अपरेन सयम्भू लोकनायको ।

दुरासदो असमसमो पियदस्सी महायसो'ति ॥ २३९ ॥

६०. तस्स अपरभागे अत्थदस्सी नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि
तयो सावक्सन्निपाता । पठमे अट्ठनवुति भिक्खुसतसहस्सानि अहेसुं, दुतीये
अट्ठासीति सतसहस्सानि, तथा ततीये । तदा बोधिसत्तो **सुसीमो** नाम
महिद्धिकतापसो हुत्वा देवलोकतो मन्दारपुष्पच्छत्तं आहरित्वा सत्थारं पूजेसि ।

सो'पि 'नं अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । तस्स भगवतो सोभितं नाम नगरं अहोसि, सागरो नाम राजा पिता, सुदस्सना नाम माता, सन्तो च उपसन्तो च अग्गसावका, अभयो नामु'पट्ठाको, धम्मा च सुधम्मा च अग्गसाविका, चम्पकरुक्खो बोधि, सरीरं असीतिहत्थुब्बेधं अहोसि, सरीरप्पभा समन्ततो सब्बकालं योजनमत्तं फरित्वा अट्ठासि, आयु वस्ससतसहस्सं'ति ।

तथेव मण्डकप्पम्हि अत्थदस्सी नरासभो ।

महातमं निहन्वान पत्तो सम्बोधिमु'त्तमं'ति ॥ २४० ॥

६१. तस्स अपरभागे धम्मदस्सी नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमे कोटिस्तं भिक्खू अहेसुं, दुतीये सत्तति कोटियो, ततीये असीति कोटियो । तदा बोधिसत्तो सक्को देवराजा हुत्वा दिब्बगन्ध-पुप्फेहि च दिब्बतुरियेहि च पूजं अकासि । सो'पि नं 'अनागते बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । तस्स भगवतो सरणं नाम नगरं अहोसि, पिता सरणो-नाम राजा, माता सुनन्दा नाम, पदुमो च फुस्सदेवो च अग्गसावका, सुनेत्तो नामु'पट्ठाको, खेमा च सब्बनामा च अग्गसाविका, रत्तकुरव-करुक्खो बोधि, बिम्बजालो'ति'पि वुच्चति । सरीरं पन'स्स असीतिहत्थु-ब्बेधं अहोसि, वस्ससतसहस्सं आयू'ति ।

तथे'व मण्डकप्पम्हि धम्मदस्सी महायसो ।

तमन्धकारं विधमेत्वा अतिरोचति सदेवके'ति ॥ २४१ ॥

६२. तस्स अपरभागे इतो चतुनवुतिकप्पमत्थके एकास्मि कप्पे एको'व सिद्धत्थो नाम बुद्धो उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमस-न्निपाते कोटिस्तसहस्सं भिक्खू अहेसुं, दुतीये नवुतिकोटियो, ततीये

असीति कोटियो । तदा बोधिसत्तो उगतेजो अभिज्जाबलसम्पन्नो **मङ्गलो** नाम तापसो हुत्वा महाजम्बुफलं आहरित्वा तथागतस्स अदासि । सत्था तं फलं परिभुञ्जित्वा ‘चतुनवुतिकप्पमत्थके बुद्धो भविस्ससी’ति बोधिसत्तं व्याकासि । तस्स भगवतो नगरं **वेभारं** नाम अहोसि, पिता **जयसेनो** नाम राजा, माता **सुफस्सा** नाम, **सम्बलो** च **सुमित्तो** च अग्गसावका, **रेवतो** नामु’पट्ठाको, **सीवली** च **सुरामा** च अग्गसाविका, **कणिकार-रुक्खो** बोधि, सरीरं सट्ठिहत्थुब्बेधं अहोसि, वस्ससतसहस्सं आयू’ति ।

धम्मदस्सिस्स अपरेन सिद्धत्थो लोकनायको ।

निहन्त्वान तमं सव्वं सुरियो’व’ब्भुगतो यथा’ति ॥ २४२ ॥

६३. तस्स अपरभागे इतो द्वानवुतिकप्पमत्थके **तिस्सो**, **फुस्सो**’ति एकस्मिं कप्पे द्वे बुद्धा निव्वत्तिसु । तिस्सस्स भगवतो तयो सावक्कसन्निपाता । पठमसन्निपाते भिक्खून् कोटिसत्तं अहोसि, दुतीयो नवुति कोटियो, ततीये असीति कोटियो । तदा बोधिसत्तो महाभोगो महायसो **सुजातो** नाम खत्तियो हुत्वा इसिपब्बज्जं पब्बजित्वा महिद्धिकभावं पत्वा ‘बुद्धो उप्पन्नो’ति सुत्वा दिव्वमन्दारवपदुमपारिच्छत्तकपुष्पानि आदाय चतुप्परिसमज्झे ठत्वा तथागतं पूजेसि, आकासे पुष्पवितानं अकासि । सो’पि नं सत्था ‘इतो द्वानवुतिकप्पे बुद्धो भविस्ससी’ति व्याकासि । तस्स भगवतो **खेमं** नाम नगरं अहोसि, पिता **जनसन्धो** नाम खत्तियो, माता **पदुमा** नाम, **ब्रम्हदेवो** च **उदयो** च अग्गसावका, **सम्भवो** नामु’पट्ठाको, **फुस्सा** च **सुदत्ता** च अग्गसाविका, **असनरुक्खो** बोधि, सरीरं सट्ठिहत्थुब्बेधं अहोसि, वस्ससतसहस्सं आयू’ति ।

सिद्धत्थस्स अपरेन असमो अप्पटिपुग्गलो ।

अनन्तसीलो अमितयसो तिस्सो लोकगगनायको’ति ॥ २४३ ॥

६४. तस्स अपरभागे फुस्सो नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमसन्निपाते सट्ठि भिक्खु सतसहस्सानि अहेसुं, दुतीये पण्णास, ततीये द्वत्तिस । तदा बोधिसत्तो **विजितावी** नाम खत्तियो हुत्वा महारज्जं पहाय सत्थुसन्तिके पब्बजित्वा तीणि पिठकानि उग्गहेत्वा महाजनस्स धम्मकथं कथेसि सीलपारमिच्च पूरेसि । सो'पि नं 'बुद्धो भविस्ससी'ति तथेव व्याकासि । तस्स भगवतो **कासि** नाम नगरं अहोसि, **जयसेनो** नाम राजा पिता, **सिरिमा** नाम माता, **सुरविखतो** च **धम्मसेनो** च अग्गसावका, **सभियो** नामु'पट्ठाको, **चाला** च **उपचाला** च अग्गसाविका, **आमलकरक्खो** बोधि, **सरीरं** अट्ठपण्णासहत्थुब्बेधं अहोसि, नवुति वस्ससहस्सानि आयू'ति । तथे'व मण्डकप्पम्हि अहु सत्था अनुत्तरो ।

अनुपमो असमसमो फुस्सो लोकगनायको'ति ॥ २४४ ॥

६५. तस्स अपरभागे इतो एकनवुतिकप्पे **विपस्सी** नाम भग्वा उदपादि । तस्सा'पि तयो सावकसन्निपाता । पठमसन्निपाते अट्ठसट्ठिभिक्खुसतसहस्सं अहोसि, दुतीये एकसतसहस्सं, ततीये असीति (सत)सहस्सानि । तदा बोधिसत्तो महिद्धिको महानुभावो **अतुलो** नाम नागराजा हुत्वा सत्तरतनखचितं सोवण्णमयं महापीठं भगवनो अदासि । सो'पि नं 'इतो एकनवुतिकप्पे बुद्धो भविस्ससी'ति व्याकासि । तस्स भगवतो **बन्धुमती** नाम नगरं अहोसि, **बन्धुमा** नाम राजा पिता, **बन्धुमती** नाम माता, **खण्डो** च **तिस्सो** च अग्गसावका, **असोको** नामु'पट्ठाको, **चन्दा** च **चन्दमिता** च अग्गसाविका, **पाटलीरक्खो** बोधि, **सरीरं** असीतिहत्थुब्बेधं अहोसि, **सरीरप्पभा** सदा सत्त योजनानि फरित्वा अट्ठासि, **असीतिवस्ससहस्सानि** आयू'ति ।

फुस्सस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तुमो ।

विपस्सी नाम नामेन लोके उप्पज्जि चक्खुमा'ति ॥ २४५ ॥

६६. तस्स अपरभागे इतो एकत्तिसे कप्पे **सिखी** च **वेस्सभू चा**’ति द्वे बुद्धा अहेसुं। सिखिस्सा’पि तयो सावकसन्निपाता। पठमसन्निपाते भिक्खुसतसहस्सं अहोसि, दुतीये असीति सहस्सानि, ततीये सत्तति सहस्सानि। तदा बोधिसत्तो **अरिन्दमो** नाम राजा हुत्वा बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स सचीवरं महादानं पक्खत्वा सत्तरतनपटिमण्डितं हत्थिरतनं दत्वा हत्थिप्पमाणं कत्वा **कप्पियमण्डं** अदासि। सो’पि नं ‘इतो एकत्तिसे कप्पे बुद्धो भविस्ससी’ति व्याकासि। तस्स पन भगवतो **अरुणवती** नाम नगरं अहोसि, **अरुणो** नाम खत्तियो पिता, **पभावती** नाम माता, **अभिभू** च **सम्भवो** च अगगसावका, **खेमङ्करो** नामु’पट्टाको, **सखिला** च **पटुमा** च अगगसाविका, **पुण्डरीकरुक्खो** बोधि, **सरीरं** सत्ततिहत्थुब्बेधं अहोसि, **सरीरप्पभा** योजनत्तयं फरित्वा अट्ठासि, सत्तति वस्ससहस्सानि आयू’ति।

विपस्सिस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो।

सिखिव्हयो नाम जिनो असमो अप्पटिपुग्गलो’ति ॥ २४६ ॥

६७. तस्स अपरभागे वेस्सभू नाम सत्था उदपादि। तस्सा’पि तयो सावकसन्निपाता। पठमसन्निपाते असीति भिक्खुसतसहस्सानि अहेसुं, दुतीये सत्तति, ततीये सट्ठि। तदा बोधिसत्तो **मुदस्सनो** नाम राजा हुत्वा बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स सचीवरं महादानं दत्वा तस्स सन्तिके पब्बजित्वा आचारगुणसम्पन्नो हुत्वा बुद्धरतने चित्तीकारबहुलो अहोसि। सो’पि नं भगवा ‘इतो एकत्तिसे कप्पे बुद्धो भविस्ससी’ति व्याकासि। तस्स पन भगवतो **अनोमं** नाम नगरं अहोसि, **सुप्पतीतो** नाम राजा पिता, **यसवती** नाम माता, **सोणो** च **उत्तरो** च अगगसावका, **उपसन्तो** नाम उपट्टाको, **रामा** च **सुरामा** च अगगसाविका, **सालरुक्खो** बोधि, **सरीरं** सट्ठिहत्थुब्बेधं अहोसि, सट्ठिवस्ससहस्सानि आयू’ति।

तथेव मण्डकपम्हि असमो अप्पटिपुग्गलो ।

वेस्सभू नाम नामेन लोके उप्पज्जि सो जिनो'ति ॥ २४७ ॥

६८. तस्स अपरभागे इमस्मि कप्पे चत्तारो बुद्धा निब्बत्ता । **ककुसन्धो**, **कोणागमनो**, **कस्सपो**, **अम्हाकं भगवा'**ति ककुसन्धस्स भगवतो एको'व सावकसन्निपातो । तथ चत्तालीसं भिक्खुसहस्सानि अहेसुं । तदा बोधिसत्तो **खेमो** नाम राजा हुत्वा बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स सपत्तचीवरं महादानं चेव अञ्जनादिभेसज्जानि च दत्वा सत्थुधम्मदेसनं सुत्वा पब्बजि । सो'पि नं सत्था व्याकासि । ककुसन्धस्स पन भगवतो **खेमं** नाम नगरं अहोसि, **अग्गिदत्तो** नाम ब्राम्हणो पिता, **विसाखा** नाम ब्राम्हणी माता, **विधुरो** च **सञ्जिवो** च अगगसावका, **बुद्धिजो** नाम उपट्ठाको, **सामा** च **चम्पका** च अगगसाविका, **महासिरीसक्खो** बोधि, **सरीरं** चत्तालीसहत्थुब्बेधं अहोसि, चत्तालीसं वस्ससहस्सानि आयू'ति ।

वेस्सभुस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो ।

ककुसन्धो नाम नामेन अप्पमेय्यो दुरासदो'ति ॥ २४८ ॥

६९. तस्स अपरभागे कोणागमनो नाम सत्था उदपादि । तस्सा'पि एको सावकसन्निपातो । तथ तिस भिक्खुसहस्सानि अहेसुं । तदा बोधिसत्तो **पब्बतो** नाम राजा हुत्वा अमच्चगणपरिवृतो सत्थुसन्तिकं गत्वा धम्मदेसनं सुत्वा बुद्धपमुखं भिक्खुसङ्घं निमन्तेत्वा महादानं पवत्तेत्वा पट्ठण्णचीनपट्ठको-सेय्यकंबलदुकूलानि चेव सुवण्णपादुकञ्च दत्वा सत्थुसन्तिके पब्बजि । सो'पि नं व्याकासि । तस्स भगवतो **सोभवती** नाम नगरं अहोसि, **यज्जदत्तो** नाम ब्राम्हणो पिता, **उत्तरा** नाम ब्राम्हणी माता, **भिय्योसो**, च **उत्तरो** च अगगसावका, **सोत्थिजो** नामु'पट्ठाको, **समुदा** च **उत्तरा** च अगगसाविका, **उदुम्बररुक्खो** बोधि, **सरीरं** तिसतिहत्थुब्बेधं अहोसि, तिस वस्ससहस्सानि आयू'ति ।

ककुसन्धस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो ।

कोणागमनो नाम जिनो लोकजेद्वो नरासभो'ति ॥ २४९ ॥

७०. तस्स अपरभागे कस्सपो नाम सत्था लोके उदपादि । तस्सा'पि एको सावक्सन्निपातो । तत्थ वीसति भिक्खुसहस्सानि अहेसुं । तदा बोधिसत्तो **जोतिपालो** नाम माणवो हुत्वा तिण्णं वेदानं पारगू भूमिञ्च अन्त-
ळिक्खे च पाकटो घटीकारस्स कुम्भकारस्स मित्तो अहोसि । सो तेन सद्धिं सत्थारं उपसङ्गमित्वा धम्मकथं सुत्वा पञ्चजित्वा आरद्धविरियो तीणि पिट्ठकानि उगगहेत्वा क्त्तावत्तसम्पत्तिया बुद्धसासनं सोभेसि । सो'पि नं सत्था व्याकासि । तस्स भगवतो जातनगरं **वाराणसी** नाम अहोसि, **ब्रम्हदत्तो** नाम ब्राम्हणो पिता, **धनवती** नाम ब्राम्हणी माता, **तिस्सो** च **भारद्वाजो** च अगगसा-
वका, **सञ्चमित्तो** नामु'पट्ठाको, **अनुला** च **उरुवेला** च अगगसाविका, **निग्रोधरुक्खो** बोधि, **सरीरं** वीसतिहत्थुब्बेधं अहोसि, वीसतिवस्ससहस्सानि आयू'ति ।

कोणागमनस्स अपरेन सम्बुद्धो दिपदुत्तमो ।

कस्सपो नाम नामेन धम्मराजा पभङ्करो'ति ॥ २५० ॥

७१. यस्मिं पन कप्पे दीपङ्करदसवलो उदपादि तस्मिं अज्जे'पि तयो बुद्धा अहेसुं । तेसं सन्तिके बोधिसत्तस्स व्याकरणं नत्थि, तस्मा ते इध न दस्सिता । अट्ठकथायं पन तम्हा कप्पा पट्ठाय सञ्चे'पि बुद्धे दस्सेतुं इदं वुत्तं:—

तण्हकरो मेघङ्करो अथो'पि सरणङ्करो ।

दीपङ्करो च सम्बुद्धो कोण्डज्जो द्विपदुत्तमो ॥ २५१ ॥

मङ्गलो च सुमनो च रेवतो सोभितो मुनि ।

अनोमदस्सी पटुमो नारदो पटुमुत्तरो ॥ २५२ ॥

सुमेधो च सुजातो च पियदस्सी महायसो ।

अत्यदस्सी धम्मदस्सी सिद्धत्थो लोकनायको ॥ २५३ ॥

तिस्सो फुस्सो च सम्बुद्धो विपस्सी सिखी वेस्सभू ।

ककुसन्धो कोणागमनो कस्सपो चा'पि नायको ॥ २५४ ॥

एते अहेसुं सम्बुद्धा वीतरागा समाहिता ।

सतरंसी'व उप्पन्ना महातमविनोदना ।

जलित्वा अगिक्खन्धा'व निब्बुता ते ससावका'ति ॥ २५५ ॥

७२. तथ अम्हाकं बोधिसत्तो दीपङ्करादीनं चतुर्वीसतिया बुद्धानं सन्तिके अधिकारं करोन्तो कप्पसतसहस्सा'धिकानि चत्तारि असङ्खेय्यानि आगतो । कस्सपस्स पन भगवतो अपरभागे ठपेत्वा इमं सम्मासम्बुद्धं अज्जो बुद्धो नाम अत्थि । इति दीपङ्करादीनं चतुर्वीसतिया बुद्धानं सन्तिके लद्धव्याकरणो पन बोधिसत्तो, ये तेनः—

मनुस्सत्तं लिङ्गसम्पत्ति हेतु सत्थारदस्सनं ।

पब्बज्जा गुणसम्पत्ति अधिकारो च छन्दता ।

अट्ठधम्मसमोधाना अभिनीहारो समिज्झती'ति ॥ २५६ ॥

इमे अट्ठ धम्मे समोधानेत्वा दीपङ्करपादमूले कताभिनीहारेन 'हन्द बुद्धकरे धम्मे विचिनामि इतो चितो'ति उस्साहं कत्वा विचिनन्तो तदा दक्खि पठमं दानपारमि'ति दानपारमितादयो बुद्धकारकधम्मा दिट्ठा, ते पूरेन्तो येव वेस्सन्तरत्तभावा आगमि; आगच्छन्तो च ये कताभिनीहारानं बोधिसत्तानं आनिसंसा संवण्णिताः—

एवं सब्बङ्गसम्पन्ना बोधिया नियता नरा ।

संसारं दीवमद्धानं कप्पकोटिसतेहि'पि ॥ २५७ ॥

अवीचिम्हि न उप्यज्जन्ति तथा लोकन्तरेसु च ।
 निज्झामतण्हा खुप्पिपासा न होन्ति कालकञ्जका ॥ २५८ ॥
 न होन्ति खुद्दका पाणा उप्यज्जन्ता'पि दुग्गतिं ।
 जायमाना मनुस्सेसु जच्चन्धा न भवन्ति ते ।
 सोतवेकलुता नत्थि न भवन्ति मूगपक्खिका ॥ २५९ ॥
 इत्थिभावं न गच्छन्ति उभतोव्यञ्जनपण्डका ।
 न भवन्ति परियापन्ना बोधिया नियता नरा ॥ २६० ॥
 मुत्ता आनन्तरिकेहि सब्बत्थ सुद्धगोचरा ।
 मिच्छादिट्ठिं न सेवन्ति कम्मकिरियदस्सना ॥ २६१ ॥
 वसमाना'पि सग्गेसु असज्जं नू'पपज्जरे ।
 सुद्धावासेसु देवेसु हेतु नाम न विज्जति ॥ २६२ ॥
 नेक्खम्मनिन्ना सप्पुरिसा विसंयुत्ता भवाभवे ।
 चरन्ति लोकत्थचरियाय पूरेन्ता सब्बपारमी'ति ॥ २६३ ॥

ते आनिस्से अधिगन्वा'व आगतो । पारमियो पूरेन्तस्स च'स्स अकित्ति
 ब्राम्हणकाले, सङ्खब्राम्हणकाले, धनञ्जयराजकाले, महासुदस्सनकाले,
 महागोविन्दकाले, निमिमहाराजकाले, चन्दकुमारकाले, विसग्घसेट्ठि-
 काले, सिविराजकाले, वेस्सन्तरकाले'ति दानपारमिताय पूरित्तभावानं
 परिमाणं नाम न'त्थि । एकन्तेन पन'स्स ससपण्डितजातकेः—

भिक्षाय उपगतं दिस्वा सकत्तानं परिच्चजिं ।

दानेन मे समो नत्थि, एसा मे दानपारमी'ति ॥ २६४ ॥

एवं अत्तपरिच्चागं करोन्तस्स दानपारमिता परमत्थपारमिता नाम जाता ।
 तथा सीलवनागराजकाले, चम्पेय्यनागराजकाले, भूरिदत्तनागराजकाले
 छद्दन्तनागराजकाले, जयदिसराजस्स, पुत्तअलीनसत्तुकुमारकाले'ति

सीलपारमिताय परिपूरित्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पन'स्स सङ्खपालजातकेः—

सूलेहि विज्झयन्ते'पि कोट्टयन्ते'पि सत्तिहि ।

भोजपुत्ते न कुप्पामि, एसा मे सीलपारमी'ति ॥ २६५ ॥

एवं अत्तपरिच्चागं करोन्तस्स सीलपारमिता परमत्थपारमी नाम जाता । तथा सोमनस्सकुमारकाले, हत्थिपालकुमारकाले, अयोधरपण्डितकाले'ति महारज्जं पहाय नेक्खम्मपारमिताय पूरित्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पन'स्स चूळसुतसोमजातकेः—

महारज्जं हत्थगतं खेळपिण्डं'व छड्डयिं ।

चजतो न होति लगनं एसा मे नेक्खम्मपारमी'ति ॥ २६६ ॥

एवं निस्सङ्गताय रज्जं छड्डेत्वा निक्खमन्तस्स नेक्खम्मपारमी परमत्थपारमी नाम जाता । तथा विधुरपण्डितकाले, महागोविंदपण्डितकाले, कुदालपण्डितकाले, अरकपण्डितकाले, बोधिपरिव्वाजककाले, महोसधपण्डितकाले'ति पञ्जापारमिताय पूरित्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पन'स्स सत्तुभस्तजातके सेनकपण्डितकालेः—

पञ्जाय विचिनन्तो'हं ब्राम्हणं मोचयिं दुखा ।

पञ्जाय मे समो नत्थि एसा मे पञ्जापारमी'ति ॥ २६७ ॥

अन्तोभस्तगतं सप्पं दस्सेन्तस्स पञ्जापारमी परमत्थपारमी नाम जाता । तथा विरियपारमितादीनम्पि पूरित्तभावानं परिमाणं नाम नत्थि । एकन्तेन पन'स्स महाजनकजातकेः—

अतीरदस्सी जलमज्झे हता सब्बे'व मानुसा ।

चित्तस्स अज्जथा नत्थि एसा मे विरियपारमी'ति ॥ २६८ ॥

एवं महासमुद्रं तरन्तस्स विरियपारमी परमत्थपारमी नाम जाता ।
खन्तिवादजातकेः—

अचेतनं' व कोट्टेन्ते तिण्हेन फरसुना ममं ।

कासिराजे न कुप्पामि एसा मे **खन्तिपारमी**'ति ॥ २६९ ॥

एवं अचेतनभावेन विय महादुक्खं अधिवासेन्तस्स खन्तिपारमी परमत्थपारमी
 नाम जाता । **महासुतसोमजातकेः—**

सच्चवाचं अनुरक्खन्तो चजित्वा मम जीवितं ।

मोचयिं एकसतं खत्तिये परमत्थ**सच्चपारमी**'ति ॥ २७० ॥

एवं जीवितं चजित्वा सच्चम'नुरक्खन्तस्स सच्चपारमी परमत्थपारमी नाम जाता ।
भूगपक्खजातकेः—

माता पिता न मे देस्सा न'पि देस्सं महायसं ।

सब्बज्जुतं पियं मय्हं, तस्मा वतम'धिट्ठहिं'ति ॥ २७१ ॥

एवं जीवितम्पि चजित्वा वतं अधिट्ठहन्तस्स **अधिट्ठानपारमी** परमत्थ-
 पारमी नाम जाता । **एकराजजातकेः—**

न मं को'पि उत्तसति न'पि'हं भायामि कस्सचि ।

मेत्ताबलेनु'पत्थद्धो रमामि पवने तदा'ति ॥ २७२ ॥

एवं जीवितम्पि अनोलोकेत्वा मेत्तायन्तस्स **मेत्तापारमी** परमत्थपारमी
 नाम जाता । **लोमहंसजातकेः—**

सुसाने सेय्यं कप्पेमि छवट्ठि उपधाय'हं ।

गामण्डला उपगन्त्वा रूपं दस्सेन्त'नप्पकं'ति ॥ २७३ ॥

एवं गामदारकेसु निडुभनादीहि चेव मालागन्धू'पहारादीहि च सुखदुक्खं
 उप्पादेन्तेसु'पि उपेक्खं अनतिवत्तन्तस्स **उपेक्खापारमी** परमत्थपारमी

नाम जाता । अयमेथ सङ्क्षेपो; वित्थारतो पने'स अत्थो चरियापिटकतो गहेतब्बो । एवं पारमियो पूरेत्वा वेस्सन्तरत्तभावे ठितोः—

अचेतना'यं पठवी अविज्जाय सुखं दुखं ।

सा'पि दानबला मय्हं सत्तक्खत्तुं पकम्पथा'ति ॥ २७४ ॥

एवं महापठवीपकम्पनानि महापुज्जानि करित्वा आयुपरियोसाने ततो चुतो तुसितभवने निव्वत्ति ।

इति दीपङ्करपादमूलतो पट्टाय याव अयं तुसितपुरे निव्वत्ति एत्तकं ठानं दूरे निदानं नामा'ति वेदितब्बं ।

७३. तुसितपुरे वसन्ते येव पन बोधिसत्ते बुद्धहळाहळं नाम उदपादि । लोकस्मिं हि तीणि हळाहळानि (महन्तानि) उप्पज्जन्ति, कप्पहळाहळं, बुद्धहळाहळं, चक्खवत्तिहळाहळं'ति । तत्थ 'वस्ससतसहस्सस्स अच्चयेन कप्पु'ट्ठानं भविस्सती'ति' लोकव्यूहा नाम कामावचरदेवा मुत्तसिरा विकिण्ण-केसा रुद्धमुखा अस्सूनि हत्थेहि पुञ्चमाना रत्तवत्थनिकथा अतिविय विरूपवेसधारिनो हुत्वा मनुस्सपथे विचरन्ता एवं आरोचेन्तिः— 'मारिसा मारिसा इतो वस्ससतसहस्सस्स अच्चयेन कप्पु'ट्ठानं भविस्सति, अयं लोको विनस्सिस्सति, महासमुद्धो'पि सुस्सिस्सति, अयं च महापठवी सिनेरु च पव्वतराजा उड्डुय्हिस्सन्ति विनस्सिस्सन्ति, याव ब्रम्हलोका लोकविनासो भविस्सति; मेत्तं मारिसा भावेथ, करुणं, मुदितं, उपेक्खं मारिसा भावेथ; मातरं उपट्ठहथ, पितरं उपट्ठहथ, कुले जेडापचायिनो होथा'ति' । इदं कप्पहळाहळं नाम । 'वस्ससहस्सस्स अच्चयेन पन सब्बज्जुबुद्धो लोके उप्पज्जिस्सती'ति' लोकपालदेवता 'इतो मारिस

१ For the word हळाहळ, कोलाहल is also found in the Burmese edition.

वस्ससहस्सस्स अच्चयेन बुद्धो लोके उप्पजिस्सती'ति' उग्घोसेन्ता आहिण्डन्ति; इदं बुद्धहळाहळं नाम । 'वस्ससतस्स पन अच्चयेन चक्कवत्तिराजा उप्पजिस्सती'ति देवता येव ' इतो मारिसा वस्ससतच्चयेन चक्कवत्ती राजा लोके उप्पजिस्सती'ति' उग्घोसेन्तियो आहिण्डन्ति; इदं चक्कवत्तिहळाहळं नाम । इमानि तीणि हळाहळानि महन्तानि होन्ति । तेसु बुद्धहळाहळसदं सुत्वा सकलदससहस्सचक्कवाळे देवता एकतो सन्निपतित्वा 'अमुको नाम सत्तो बुद्धो भविस्सती'ति जत्वा तं उपसङ्गमित्वा आयाचन्ति, आयाचमाना च पुव्वनिमित्तेसु उप्पन्नेसु आयाचन्ति । तदा पन सब्बा'पि ता (देवता) एकेकचक्कवाळे चातुम्महाराजसक्कसुयामसन्तुसितपरिनिम्मितवसवत्तिमहाब्रम्हेहि सद्धि एकेकचक्कवाळे सन्निपतित्वा तुसितभवने बोधिसत्तस्स सन्तिकं गत्वा 'मारिसा तुम्हेहि दसपारमियो पूरेन्तेहि न सक्कसम्पत्तिं न मारसम्पत्तिं (ब्रम्हसम्पत्तिं) न चक्कवत्तिसम्पत्तिं पथेन्तेहि पूरिता, लोकनित्थरणत्थाय पन सब्बज्जुतं पथेन्तेहि पूरिता, सो वो दानि कालो मारिस बुद्धत्ताय, समयो मारिस बुद्धत्ताया'ति' याचिंसु ।

७४. अथ महासत्तो देवतानं पटिज्जं अदत्वा'व कालदीपदेसकुलजनेत्ति-आयुपरिच्छेदवसेन पञ्चमहाविलोकनं नाम विलोकेसि । तथ 'कालो नु खो अकालो नु खो'ति पठमं कालं विलोकेसि । तथ वस्ससतसहस्सतो उद्धं वड्डितआयु कालो नाम न होति । कस्मा । तदा हि सत्तानं जातिजरामरणानि न पज्जायन्ति; बुद्धानं च धम्मदेसना तिलकखणमुत्ता नाम नत्थि, तेसं 'अनिच्चं, दुक्खम'नत्ता'ति' कथेन्तानं'किं नामे'तं कथेन्ती'ति' ने'व स्रोतब्बं न सद्भातब्बं मज्जन्ति, ततो अभिसमयो न होति, तस्मिं असति अनिय्यानिकं सासनं होति; तस्मा सो अकालो । वस्ससततो ऊनआयुकालो'पि कालो नाम न होति । कस्मा । तदा सत्ता उस्सन्नकिलेसा होन्ति, उस्सन्नकिलेसानं च दिनो'वादो ओवादद्वाने न तिट्ठति उदके दण्डराजि विय खिप्पं विग-

च्छति, तस्मां सो'पि अकालो । वस्ससतसहस्सतो पन पट्टाय हेट्ठा वस्ससततो पट्टाय उद्धं आयुकालो कालो नाम । तदा च वस्ससतकालो । अथ महा-सत्तो निब्बत्तिव्वकालो'ति' कालं पस्सि । ततो दीपं विलोकेन्तो सपरिवारे चत्तारो दीपे ओलोकेत्वा तीसु दीपेसु बुद्धा न निब्बत्तन्ति, जम्बुदीपे येव निब्बत्तन्ती'ति' दीपञ्च पस्सि । ततो जम्बुदीपो नाम महा दसयोजनसहस्सपरिमाणो, कतरस्मिं नु खो पदेसे बुद्धा निब्बत्तन्ती'ति' ओकासं विलोकेन्तो मज्झिमदेसं पस्सि । मज्झिमदेसो नाम पुरत्थिमदिसाय कजङ्गलं नाम निग्गमो, तस्स अपरेन महासालो, ततोपरं पच्चन्तिमा जनपदा ओरतो मज्जे । पुब्बद-क्खिणाय दिसाय सललवती^१ नाम नदी ततोपरं पच्चन्तिमा जनपदा ओरतो मज्जे । दक्खिणाय दिसाय सेतकणिकं नाम निग्गमो, ततोपरं पच्चन्तिमा जनपदा ओरतो मज्जे । पच्छिमाय दिसाय थूणं नाम ब्राम्हणगामो ततोपरं पच्चन्तिमा जनपदा ओरतो मज्जे । उत्तराय दिसाय उसीरद्धजो नाम पव्वतो, ततोपरं पच्चन्तिमा जनपदा ओरतो मज्जे'ति'—एवं विनये वुत्तो पदेसो । सो आयामतो तीणि योजनसतानि, विथारतो अट्ठतेय्यानि, परिकखे-पतो, नवयोजनसतानी'ति' । एतस्मिं पदेसे बुद्धा पच्चेकबुद्धा अगगसावका असीति महासावका चक्खवत्तिराजा अज्जे च महेसक्खा खत्तियब्राम्हणगहपतिमहासाला उप्पज्जन्ति । इदं चे'त्थ कपिलवत्थुकं नाम नगरं, तत्थ 'मया निब्बत्तितव्वं'ति' निट्ठं अगमासि । ततो कुलं विलोकेन्तो बुद्धा नाम वेस्सकुले वा सुद्धकुले वा न निब्बत्तन्ति, लोकसम्मते पन खत्तियकुले वा ब्राम्हणकुले वा'ति' द्वीसु येव कुलेसु निब्बत्तन्ति । इदानीं च खत्तियकुलं लोकसम्मतं, तत्थ निब्बत्तिस्सामि; सुद्धोदनो नाम राजा मे पिता भविस्सती'ति' कुलं पस्सि । ततो मातरं विलोकेन्तो बुद्धमाता नाम लोला सुराधुत्ता न होति, कप्पसत-सहस्सं पन पूरितपारमी, जातितो पट्टाय अखण्डपञ्चसीला ये'व होति;

अयं च महामाया नाम देवी एदिसी, अयं च मे माता भविस्सती'ति' । कित्तकं पन'स्सा आयुं'ति । दसन्नं मासानं उपरि सत्तदिवसानी'ति पस्सि । इति इमं पञ्चमहाविलोकनं विलोकेत्वा 'कालो मे मारिस्सा बुद्धभावाया'ति' देवतानं सङ्गहं करोन्तो पटिञ्जं दत्वा 'गच्छथ तुम्हे'ति' ता देवता उय्योजेत्वा तुसितदेवताहि परिवुतो तुसितपुरे नन्दनवनं पाविसि ।

७५. सब्बदेवलोकेसु हि नन्दनवनं अत्थि ये'व । तत्र नं देवता 'इतो चुतो सुगतिं गच्छ, इतो चुतो सुगतिं गच्छा'ति' पुब्बे कतकुसलकम्मो-कासं सारयमानां विचरन्ति । सो एवं देवताहि कुसलं सारयमानाहि परिवुतो तथ विचरन्तो चवित्वा महामायाय देविया कुच्छिस्मि पटिसन्धि गण्हि । तस्सा'विभावयं अयं अनुपुब्बी कथा । तदा किर कपिलवत्थुनगरे आसाब्बहीनक्खत्तं धुट्ठं अहोसि । महाजनो नक्खत्तं कीळ्यति । महामाया देवी पुरे पुण्णमाय सत्तमदिवसतो पट्टाय विगतसुरापानं मालागन्धविभू-तिसम्पन्नं नक्खत्तकीळं अनुभवमाना सत्तमदिवसे पातो'व उट्टाय गन्धोदकेन नहायित्वा चत्तारि सतसहस्सानि विस्सजेत्वा महादानं दत्वा सब्बालङ्कार-विभूसिता वरभोजनं मुञ्जित्वा उपोसथङ्गानि अधिट्टाय अलङ्कृतपटियत्तं सिरिगम्भं पविसित्वा सिरिसयने निप्पजि । निदं ओक्कममाना इमं सुपिने अदसः—चत्तारो किर नं महाराजानो सयनेने'व सद्धिं उक्खिपित्वा हिमवन्तं नेत्वा सट्ठियोजनिके मनोसिलातले सत्तयोजनिकस्स महासालरु-क्खस्स हेट्ठा ठपेत्वा एकमन्तं अट्ठसु । अथ नेसं देवियो आगन्त्वा देवि अनोत्तदहं नेत्वा मनुस्समलहरणत्थं नहापेत्वा दिब्बवत्थं निवासापेत्वा गन्धेहि विलिम्पापेत्वा दिब्बपुष्पानि पिळ्ळधापेत्वा ततो अविदूरे एको रजत-पव्वतो (अत्थि), तस्स अन्तो कनकविमानं अत्थि, तथ पाचीनसीसकं दिब्बसयनं पञ्जापेत्वा निपज्जापेसुं । अथ बोधिसत्तो सेतवरवारणो हुत्वा

ततो अविदूरे एको सुवण्णपब्बतो (अत्थि), तत्थ चरित्वा ततो ओरुह
रजतपब्बतं अभिरुहित्वा उत्तरदिसतो आगम्म रजतदामवण्णाय सोण्डाय
सेतपदुमं गहेत्वा कोञ्चनादं नदित्वा कनकविमानं पविसित्वा मातुसयनं
तिकखतुं पदक्खिणं कत्वा दक्खिणपस्सं फालेत्वा कुच्छि पविट्ठसदिसो (विय)
अहोसि । एवं उत्तरासाब्बहनक्खत्तेन पटिसन्धिं गण्हि ।

७६. पुन दिवसे पबुद्धा देवी तं सुपिनं रज्जं आरोचेसि । राजा चतु-
सट्ठिमत्ते ब्राम्हणपामोक्खे पकोसापेत्वा (गोमय) हरितुपलित्ताय लाजादीहि
कतमङ्गलसक्काराय भूमिया महारहानि आसनानि पज्जापेत्वा तत्थ निसिन्नानं
ब्राम्हणानं सप्पिमधुसक्कराभिसङ्कतस्स वरपायासस्स सुवण्णरजतपातियो पूरेत्वा
सुवण्णरजतपातीहि येव पटिकुज्जित्वा अदासि । अज्जेहि च अहतवत्थ-
कपिलगावीदानादीहि ते सन्तप्पेसि । अथ नेसं सब्बकामेहि सन्तप्पितानं
सुपिनं आरोचापेत्वा ‘ किं भविस्सती’ति’ पुच्छि । ब्राम्हणा आहंसुः—‘ मा
चिन्तयि महाराज, देविया ते कुच्छिम्हि गम्भो पतिट्ठितो, सो च खो पुरिस-
गम्भो, न इत्थिगम्भो, पुत्तो ते भविस्सति । सो सचे अगारं अज्झावसि-
स्सति राजा भविस्सति चक्कवत्ती, सचे अगारा निक्खम्म पब्बजिस्सति
बुद्धो भविस्सति लोके विवट्छदो’ति’ ।

७७. बोधिसत्तस्स पन मातुकुच्छिम्हि पटिसन्धिगण्हनक्खणे एकप्पहा-
रेने’व सकलदससहस्सी लोकधातु सङ्कम्मि सम्पकम्मि सम्पवेधि । द्वात्तिसपु-
ब्बनिमित्तानि पातुरहेसुं । दससु चक्कवालसहस्सेसु अप्पमाणो ओभासो
फरि । तस्स तं सिरिं दट्ठुकामा विय अन्या चक्कवूनि पटिलभिसु, बधिरा
सदं सुणिसु, मूगा समालपिसु, खुज्जा उजुगत्ता, अहेसुं, पङ्गुला
पदसा गमनं पटिलभिसु, बन्धनगता सब्बसत्ता अन्दुबन्धनादीहि मुच्चिसु,
सब्बनिरयेसु अग्गी निब्बारिप्पिसु, पेत्तिविसये खुप्पिपासा वूपसम्मिसु,

तिरच्छानानं भयं ना'होसि, सब्बसत्तानं रोगो वूपसमि, सब्बसत्ता
 पियंवदा अहेसुं, मधुरेना'कारेण अस्सा हसिसु, वारणा गजिसु, सब्ब-
 तुरियानि सकसकनिन्नादं मुच्चिसु, अघट्टितानि येव मनुस्सानं हत्थूपगादीनि
 आभरणानि विरविसु, सब्बदिसा विप्पसन्ना अहेसुं, सत्तानं सुखं उप्पाद-
 यमानो मुदुसीतलो वातो वायि, अकालमेघो पवस्सि, पठवितो'पि उदकं
 उब्भिज्जित्वा विस्सन्दि, पक्खिनो आकासगमनं विजहिंसु, नदियो असन्द-
 माना अट्ठंसु, महासमुद्धे मधुरं उदकं अहोसि, सब्बत्थकमे'व पञ्चवण्णेहि
 पदुमेहि सञ्छन्नतलो अहोसि, थलजजलजादीनि सब्बपुप्फानि पुष्फिसु,
 रूक्खानं खन्धेसु खन्धपदुमानि, साखासु साखापदुमानि, लतासु लतापदुमानि
 पुष्फिसु, थले सिलातलानि भिन्दित्वा उपरू'परि सतपत्तानि हुत्वा दण्डपदु-
 मानि नाम निक्खमिसु, आकासे ओलम्बकपदुमानि नाम निब्बत्तिसु,
 समन्ततो पुप्फवस्सा वसिसु, आकासे दिब्बतुरियानि वजिसु, सकलदस-
 सहस्सी लोकधातु वट्ठेत्वा विस्सट्ठमालागुळं विय उप्पीळेत्वा बद्धमालाकलापो
 विय अलङ्कृतपटियत्तं मालासनं विय च एकमालामालिनी विप्पुरन्तवाळ-
 वीजनी पुप्फधूपगन्धपरिवासिता (सुन्दर) परमसोभगगप्पत्ता अहोसि ।

७८. एवं गहितपटिसन्धिकस्स बोधिसत्तस्स पटिसन्धितो पट्टाय
 बोधिसत्तस्स चे'व बोधिसत्तमातुया च उपइवनिवारणत्थं खगहत्था चत्तारो
 देवपुत्ता आरक्खं गर्णहसु । बोधिसत्तमातु पन पुरिसेसु रागचित्तं नु'प्पज्जि,
 लाभगयसगगप्पत्ता च अहोसि, सुखिनी अकिलन्तकाया बोधिसत्तं च
 अन्तोकुच्छिगतं विप्पसन्नमणिरतने आवुतपण्डुसुत्तं विय पस्सति । यस्मा
 च बोधिसत्तेन वसितकुच्छिनाम चेतियगम्भसदिसा, न सक्का होति अज्जेन
 सत्तेन आवसितुं वा परिभुञ्जितुं वा; तस्मा बोधिसत्तमाता सत्ताहजाते
 बोधिसत्ते कालं कत्वा तुसितपुरे निब्बत्तति । यथा च अज्जा इत्थियो
 दसमासे अपत्वा'पि अतिक्रमित्वा'पि निसिन्ना'पि निपन्ना'पि विजायन्ति, न

एवं बोधिसत्तमाता; सा पन बोधिसत्तं दसमासे कुच्छिन्ना परिहरित्वा ठिता'व विजायति । अयं बोधिसत्तमातु धम्मता।

७९. महामाया'पि देवी पत्तेन तेलं विय दसमासे कुच्छिन्ना बोधिसत्तं परिहरित्वा परिपुण्णगम्भा वातिघरं गन्तुकामा सुद्धोदनमहाराजस्स आरोचेसि:— 'इच्छाम'हं देव कुलसन्तकं देवदहनगरं गन्तु'ति' । राजा 'साधू'ति' सम्पटिच्छित्वा कापिलवत्थुतो याव देवदहनगरा मगं समं कारेत्वा कदलिपुण्णघटधजपटाकादीहि अलङ्कारापेत्वा देविं सोवण्णसिविकाय निसीदापेत्वा अमच्चसहस्सेन उक्खिपापेत्वा महन्तेन परिवारेन पेसेसि । द्विन्नं पन नगरानं अन्तरे उभयनगरवासीनम्पि लुम्बिनीवनं नाम मङ्गलसालवनं अत्थि । तस्मिं समये मूलतो पट्ठाय याव अगगसाखा सब्बं एकफालिफुल्लं अहोसि । साखन्तरेहि चे'व पुप्फन्तरेहि च पञ्चवण्णभमरगणा नानप्पकारा च सकुणसङ्घा मधुरस्सरेन विकूजन्ता विचरन्ति । सकलं लुम्बिनीवनं चित्तलतावनसदिसं महानुभावस्स रज्जो सुसज्जितं आपानमण्डलं विय अहोसि । देविया तं दिस्वा सालवनकीळं कीळितुकामता (चित्तं) उदपादि । अमच्चा देविं गहेत्वा सालवनं पविसिंसु । सा मङ्गलसालमूलं गत्वा सालसाखं गण्हितुकामा अहोसि । सालसाखा सुसेदितवेत्तगं विय ओनमित्वा देविया हत्थपथं उपगज्झि । सा हत्थं पसारेत्वा साखं अगहेसि । तावदे'व च'स्सा कम्मजवाता चलिंसु । अथ'स्सा साणिं परिक्विपित्वा महाजनो पटिक्कमि । सालसाखं गहेत्वा तिट्ठमानाय एव'स्सा गम्भवुट्ठानं अहोसि । तं खणं येव चत्तारो विसुद्धचित्ता महाब्रम्हानो सुवण्णजालं आदाय सम्पत्ता । ते तेन सुवण्णजालेन बोधिसत्तं सम्पटिच्छित्वा मातु पुरतो ठपेत्वा 'अत्तमना देवि होहि, महेसक्खो ते पुत्तो उप्पन्नो'ति' आहंसु ।

८०. यथा पन अज्जे सत्ता मातुकुच्छित्तो निक्खमन्ता पटिक्कूलेन असुचिना मक्खिता निक्खमन्ति, न एवं बोधिसत्तो । सो पन धम्मासनतो

ओतरन्तो धम्मकथिको विय, निस्सेणितो ओतरन्तो पुरिसो विय च द्वे च हत्थे द्वे च पादे पसारेत्वा ठितको'व मातुकुच्छिसम्भवेन केनचि असुचिना अमक्खितो सुद्धो विसदो कासिकवत्थे निक्खित्तमणिरतनं विय जोतयन्तो मातुकुच्छितो निक्खमि । एवं सन्ते'पि बोधिसत्तस्स च बोधिसत्तमातुया च सक्कारथं आकासतो द्वे उदकधारा निक्खमिन्वा बोधिसत्तस्स च मातुया च'स्स सरीरं उतुं गाहापेसुं । अथ नं सुवण्णजालेन पटिग्गहेत्वा ठितानं ब्रम्हानं हत्थतो चत्तारो महाराजानो मङ्गलसम्भताय सुखसम्पत्ताय अजिनप्पवेणिया गण्हसु; तेसं हत्थतो मनुस्सा दुकूलचुम्बटकेन । मनुस्सानं हत्थतो मुञ्चिन्वा पठवियं पतिट्ठाय पुरत्थिमदिसं ओलोकेसि । अनेकानि चक्खवाळसहस्सानि एकङ्गणानि अहेसुं । तथ देवमनुस्सा गन्धमालादीहि पूजयमाना 'महापुरिस इध तुम्हेहि सदिसो अज्जो नत्थि, कुते'त्थ उत्तरितरो'ति' आहंसु । एवं चतस्सो दिसा चतस्सो अनुदिसा च हेट्ठा उपरी'ति दस'पि दिसा अनुविलोकेत्वा अत्तना सदिसं अदिस्वा अयं उत्तरादिसा'ति सत्तपदवीतिहारेन अगमासि महाब्रम्हुना सेतच्छत्तं धारयमानो सुयामेन वाळवीजनिं अज्जाहि च देवताहि सेसरजककुधभण्डहत्थाहि अनुगम्ममानो, ततो सत्तमपदे ठितो 'अग्गो'हम'स्मि लोकस्सा'ति' आदिकं आसमिं वाचं निच्छारेन्तो सीहनादं नदि ।

८१. बोधिसत्तो हि तीसु अत्तभावेसु मातुकुच्छितो निक्खन्तमत्तो'व वाचं निच्छारेसि; **महोसधत्तभावे, वेस्सन्तरत्तभावे, इमस्मिं अत्तभावे'ति'** । महोसधत्तभावे किर'स्स मातुकुच्छितो निक्खमन्तस्से'व सक्को देवराजा आगन्त्वा चन्दनसारं हत्थे ठपेत्वा गतो । सो तं मुट्ठियं कत्वा'व निक्खन्तो । अथ नं माता 'तात किं गहेत्वा आगतोसी'ति' पुच्छि । 'ओसधं अम्मा'ति' इति ओसधं गहेत्वा आगतत्ता **ओसधदारको**'त्वेव अस्स नामं अकंसु । तं ओसधं गहेत्वा चाटियं पक्खिपिसु । आगतागतानं अन्धव-

धिरादीनं तदेव सन्ब्रोगवुपसमाय भेसज्जं अहोसि । ततो 'महन्तं इदं ओसधं, महन्तं इदं ओसधं'ति' उप्पन्नवचनं उपादाय **महोसधो**'त्वेव'स्स नामं जातं । वेस्सन्तरत्तभावे पन मातुकुच्छितो निक्खमन्तो दक्खिणहत्थं पसारेत्वा 'अत्थि नु खो अग्ग किञ्चि गेहस्मि, दानं दस्सामी'ति' वदन्तो निक्खमि । अथ'स्स माता 'सधने कुले निब्बतो'सि ताता'ति' पुत्तस्स हत्थं अत्तनो हत्थतले क्त्वा सहस्सत्थविकं ठपापेसि । इमस्मि पन अत्तभावे इमं सीहनादं नदी'ति । एवं बोधिसत्तो तीसु अत्तभावेसु मातुकुच्छितो निक्खन्तमत्तो'व वाचं निच्छारेसि । यथा च पटिसन्धिग्गहणक्खणे जातिक्खणे'पि'स्स बत्तिसपुब्बनिमित्तानि पातुरहंसु ।

८२. यस्मि पन समये अम्हाकं बोधिसत्तो लुम्बिनीवने जातो तस्मि येव समये **राहुलमातादेवी**, (**आनन्दत्थेरो**) **छन्नो** अमच्चो, **कालुदायी** अमच्चो, **आजानिय्यो** हत्थिराजा, **कन्थको** अस्सराजा, **महाबोधिरुक्खो**, चतस्सो **निधिकुम्भियो** च जाता, तथ एका गावुतप्पमाणा, एका अड्डयोजनप्पमाणा, एका तिगावुतप्पमाणा, एका योजनप्पमाणा गम्भीरतो पठवीपरियन्ता एव अहोसी'ति' । इमे सत्त **सहजाता** नाम ।

८३. उभयनगरवासिनो बोधिसत्तं गहेत्वा कपिलवत्थुनगरमेव अगमंसु । तं दिवसं येव कपिलवत्थुनगरे 'सुद्धोदनमहाराजस्स पुत्तो जातो, अयं कुमारो बोधितले निसीदित्वा बुद्धो भविस्सती'ति' तावर्तिसभवने हट्ठतुहा देवसङ्घा चेलुक्खेपादीनि पवत्तेन्ता कीळिसु । तस्मि समये सुद्धोदनमहाराजस्स कुट्टपको अट्टसमापत्तिलाभी **कालदेवलो** नाम तापसो भत्तकिच्चं क्त्वा दिवाविहारत्थाय तावर्तिसभवनं गत्वा तथ दिवाविहारं निसिन्नो ता देवता तथा कीळमाना दिस्वा, 'किं कारणा तुम्हे एवं तुट्ठमानसा कीळ्थ मय्हम्पे'ते कारणं कथेथा'ति' पुच्छि । देवता आहंसुः—'मारिस सुद्धोदनरज्जो पुत्तो जातो । सो बोधितले निसीदित्वा बुद्धो हुत्वा धम्मचक्रं पवत्तेस्सति ।

तस्स अनन्तं बुद्धलीब्धं ददुं धम्मञ्च सोतुं लच्छामा'ति' इमिना कारणेन तुट्ठमा'ति' ।

८४. तापसो तासं वचनं सुत्वा खिप्पं देवलोक्तो ओरुह्म राजनिवेसनं पविसित्वा पञ्चत्तासने निसिन्नो 'पुत्तो किर ते महाराज जातो, पस्सिस्सामि न'ति' आह । राजा अलङ्कृतपटियत्तं कुमारं आहरापेत्वा तापसं वन्दापेतुं अभिहरि । बोधिसत्तस्स पादा परिवत्तित्वा तापसस्स जटासु पतिट्ठहिंसु । बोधिसत्तस्स हि तेन'त्तभावेन वन्दितव्वयुत्तको अज्जो नाम नत्थि । सचे हि अजानन्ता बोधिसत्तस्स सीसं तापसस्स पादमूले ठपेय्युं, सत्तथा अस्स मुद्रा फलेय्य । तापसो 'न मे अत्तानं नासेतुं युत्तं'ति' उट्ठायासना बोधिसत्तस्स अञ्जलिं पग्गहेसि । राजा तं अच्छरियं दिस्वा अत्तना पुत्तं वन्दि । तापसो अतीते चत्ताळीसकप्पे अनागते चत्ताळीसा'ति' असीतिकप्पे अनुस्सरति । बोधिसत्तस्स लक्खणसम्पत्तिं दिस्वा 'भविस्सति नु खो बुद्धो उदाहु नो'ति' आवजित्वा उपधारेन्तो 'निस्संसयं बुद्धो भविस्सती'ति' अत्वा 'अच्छरियपुरिसो अयं'ति' सितं अकासि । ततो 'अहं इमं (अच्छरियपुरिसं) बुद्धभूतं ददुं लभिस्सामि नु खो नो'ति' उपधारेन्तो न लभिस्सामि अन्तरायेव कालं कत्वा बुद्धसत्तेना'पि बुद्धसहस्सेना'पि गत्वा बोधेतुं असकूकुणेय्ये अरूपभवे निव्वत्तिस्सामी'ति' दिस्वा 'एवरूपं नाम अच्छरियपुरिसं बुद्धभूतं ददुं न लभिस्सामि महती वत मे जानि भविस्सती'ति' परोदि । मनुस्सा दिस्वा 'अम्हाकं अय्यो इदाने'व हसित्वा पुन रोदि' । 'किन्नु खो भन्ते अम्हाकं अय्यपुत्तस्स कोचि अन्तरायो भविस्सती'ति' पुच्छिस्सु । 'नत्थे'तस्स अन्तरायो, निस्संसयेन बुद्धो भविस्सती'ति' । 'अथ कस्मा परोदित्था'ति' । 'एवरूपं पुरिसं बुद्धभूतं ददुं न लभिस्सामि, महती वत मे जानि भविस्सती'ति' अत्तानं अनुसोचन्तो रोदामी'ति' आह ।

८५. ततो सो 'किन्नु खो मे आतकेसु कोचि एतं बुद्धभूतं ददुं

लभिस्सती'ति' उपधारेन्तो अत्तनो भागिनेय्यं **नाळकदारकं** अइस । सो भगिनिया गेहं गन्त्वा 'कहं ते पुत्तो नाळको'ति' । 'अत्थि गेहे अय्या'ति' । 'पक्कोसाहि नं'ति' । पक्कोसापेत्वा अत्तनो सन्तिकं आगतं (कुमारं) आहः—'तात सुद्धोदनमहाराजस्स कुले पुत्तो जातो, बुद्धङ्कुरो एस, पञ्चतिसवस्सानि अतिक्रमत्वा बुद्धो भविस्सति, त्वं एतं ददुं लभिस्ससि, अज्जे'व पब्बज्जाही'ति' । सत्तासीति-कोटिधने कुले निब्बत्तो दारको न मं मातुलो अनत्थे निव्योजेस्सती'ति' चिन्तेत्वा तावदेव अन्तरापणतो कासायानि चेव मत्तिकापत्तञ्च आहरापेत्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा 'यो लोके उत्तम-पुग्गलो तं उदिस्सं मय्हं पब्बज्जा'ति' बोधिसत्ताभिमुखं अञ्जलिं पग्गय्ह **पञ्चपतिट्ठितेन** वन्दित्वा पत्तं थविकाय पक्खिपित्वा असकूटे ओलग्गेत्वा हिमवन्तं पविसित्वा समणधम्मं अकासि । सो परमाभिसम्भोधिं पत्तं तथागतं उपसङ्गमित्वा **नाळकपटिपदं** कथापेत्वा पुन हिमवन्तं पविसित्वा अरहत्तं पत्वा उक्कट्टपटिपदं पटिपन्नो सत्ते'व मासे आयुं पालेत्वा एकं सुवण्णपब्बतं निस्साय ठितको'व **अनुपादिसेसाय निब्बाणधातुया** परिनिब्बायि ।

८६. बोधिसत्तम्पि खो पञ्चमदिवसे सीसं नहापेत्वा 'नामगहणं गण्हिस्सामा'ति राजभवनं चतुजातिकगन्धेहि विलिम्पित्वा लाजापञ्चमकानि पुष्पानि विकिरित्वा असम्भिन्नपायासं पचापेत्वा **तिण्णं वेदानं पारगे** अट्टसतब्राम्हणे निमन्तेत्वा राजभवने निसीदापेत्वा सुभोजनं भोजेत्वा महासक्कारं कत्वा 'किन्नु खो भविस्सती'ति' लक्खणानि पटिगग्हापेसुं । तेसु रामो धजो लक्खणो चा'पि' मन्ती^१ ।
कोण्डेज्जो च भोजो^२ सुयामो सुदन्तो^३ ।

एते तदा अद्द अहेसुं ब्राम्हणा ।

छळ्ळम्भन्तं व्याकरिंसू'ति ॥ २७५ ॥

इमे अद्दे'व ब्राम्हणा लक्खणपटिग्गाहका अहेसुं । पटिसन्धिगहणदिवसे सुपिनो'पि एते'हे'व पटिग्गाहितो । तेसु सत्त जना द्वे अङ्गुलियो उक्खिपित्वा द्वेधा व्याकरिंसु । 'इमेहि लक्खणेहि समन्नागतो अगारं अज्झावसमानो राजा होति' चक्खवत्ती, पब्बज्जमानो बुद्धो' ति सब्बं चक्खवत्तिरज्जो सिरिविभवं आचिक्खिंसु । तेसं पन सब्बदहरो' कोण्डज्जो नाम माणवो बोधिसत्तस्स लक्खणवरनिष्फत्ति ओलोकेत्वा 'एतस्स अगारमज्जे ठानकारणं नत्थि, एकन्तेने'व विवट्ठच्छदो बुद्धो भविस्सती'ति' एकमे'व अङ्गुलि उक्खिपित्वा एकं सब्बाकरणं व्याकासि । अयं हि क्ता'धिकारो पच्छिमभविक्खसत्तो पज्जाय इतरे सत्त जने अभिभवित्वा इमेहि लक्खणेहि समन्नागतस्स अगारमज्जे ठानं नाम नत्थि, असंसयं बुद्धो भविस्सती'ति' एकमेव गतिं अहसि; तस्मा एकं अङ्गुलि उक्खिपित्वा एवं व्याकासि । अथ'स्स नामं गणहन्ता सब्बस्स अत्थसिद्धिकरत्ता सिद्धत्थो'ति नामं अकंसु ।

८७. अथ ते ब्राम्हणा अत्तनो अत्तनो धरानि गत्वा पुत्ते आमन्तयिंसुः— 'ताता अम्हे महल्लका, सुद्धोदनमहाराजस्स पुत्तं सब्बज्जुतं पत्तं मयं सम्भावेय्याम वा नो वा । तुम्हे तस्मिं कुमारे सब्बज्जुतं पत्ते तस्स सासने पब्बजेय्याथा'ति' । ते सत्त'पि जना यावतायुकं ठत्वा यथाक्कम्मं गता, कोण्डज्जो माणवो'व अरोगो अहोसि । सो महासत्ते बुद्धिम'न्वाय महाभिनिक्खमनं अभिनिक्खमित्वा अनुक्कमेन उरुवेलं गत्वा 'रमणीयो वत अयं भूमिभागो; अलं वति'दं कुलपुत्तस्स पधानत्थिक्कस्स पधानाया'ति' चित्तं उप्पादेत्वा तत्थ वासं उपगते महापुरिसो पब्बजितो'ति' सुत्वा तेसं ब्राम्हणानं पुत्ते उपसङ्गमित्वा एवमा'हः—'सिद्धत्थकुमारो किर पब्बजितो, सो निस्सं-

सयं बुद्धो भविस्सति, सचे तुम्हाकं पितरो अरोगा अस्सुं अज्ज निक्ख-
मिन्वा पब्बजेय्युं । सचे तुम्हे'पि इच्छेय्याथ, एथ, अहं तं पुरिसं अनुपब्ब-
जिस्सामी'ति' । ते सब्बे एकच्छन्दा भवितुं ना'सर्किवसु । तयो जना न
पब्बजिंसु, कोण्डञ्जब्राम्हणं जेड्ढकं कत्वा इतरे चत्तारो पब्बजिंसु । ते
पञ्च'पि जना पञ्चवग्गिया थेरा नाम जाता ।

८८. तदा पन राजा 'किं दिस्वा मय्हं पुत्तो पब्बजिस्सती'ति'
अमच्चे पुच्छि । अमच्चा 'चत्तारि पुब्बनिमित्तानी'ति' आचिक्खिंसु ।
'कतरञ्च कतरञ्चा'ति' । 'जराजिण्णं, व्याधितं, मतं, पब्बजितं'ति' ।
राजा 'इतो पट्ठाय एवरूपानं मम पुत्तस्स सन्तिकं उपसङ्गमितुं मा
अदत्थ, मय्हं पुत्तस्स बुद्धभावेन कम्मं नत्थि । अहं मम पुत्तं द्विसहस्स-
दीपपरिवारानं चतुन्नं महादीपानं इस्सरिया'धिपञ्चं रज्जं कारेन्तं छत्तिसयोज-
नपरिमण्डलाय परिसाय परिवुत्तं गगनतले विचरमानं पस्सितुकामो'ति' ।
एवं च पन क्त्वा इमेसं चतुप्पकारानं पुरिसानं कुमारस्स चक्खुपथे आग-
मननिवारणत्थं चतूंसु दिसासु गावुते गावुते आरक्खं ठपेसि । तं दिवसञ्च
पन मङ्गलद्वाने सन्निपतितेसु असीतिया आतिकुलसहस्सेसु एकेको एकमेकं
पुत्तं पटिजानि । 'अयं बुद्धो वा होतु राजा वा, मयं एकमेकं पुत्तं
दस्साम । सचे'पि बुद्धो भविस्सति खत्तियसमणे'हे'व पुरक्खतपरिवारितो
विचरिस्सति । सचे'पि राजा भविस्सति खत्तियकुमारे'हे'व पुरक्खतपरिवारितो
विचरिस्सती'ति' । 'राजा'पि बोधिसत्तस्स उत्तमरूपसम्पन्ना विगतसब्बदोसा
धातियो पञ्चुपट्ठापेसि । बोधिसत्तो अनन्तेन परिवारेन महन्तेन सिरिसोभ-
ग्गेन वड्ढति ।

८९. अथे'क दिवसं रज्जो वप्पमङ्गलं नाम अहोसि । तं दिवसं

सकलनगरं देवविमानं विय अलङ्करोन्ति । सब्बे दासकम्मकरादयो अहत-
 वत्थनिकत्था गन्धमालादिपटिमण्डिता राजकुले सन्निपतन्ति । रज्जो कम्मन्ते
 नङ्गलसहस्सं योजियति । तस्मिं पन दिक्खे ऊनं अट्ठसत्तं नङ्गलेन सद्धिं
 बलिवद्दरस्मियोत्तेहि रजतपरिक्खित्तानि होन्ति । रज्जो आलम्बननङ्गलं पन
 रत्तसुवण्णपरिक्खित्तं होति । बलिवद्दानं सिङ्गा रस्मिपतोदा'पि सुवण्णपरि-
 क्खित्ता'व होन्ति । राजा महापरिवारेन निक्खमन्तो पुत्तं गहेत्वा अगमासि ।
 कम्मन्तद्वाने एको जम्बुक्खो ब्रह्मलपलासो सन्दच्छायो^१ अहोसि । तस्स
 हेट्ठा कुमारस्स सयनं पञ्चापापेत्वा उपरि सुवण्णतारखचितं वितानं बन्धापेत्वा
 साणिपाकारेण परिक्खिपापेत्वा आरक्खं ठपापेत्वा राजा सञ्चालङ्कारं
 अलङ्करीत्वा अमच्चगणपरिबुतो नङ्गलकरणद्वानं अगमासि । तथ राजा
 सुवण्णनङ्गलं गण्हाति, अमच्चा एकेन ऊनट्ठसत्तं रजतनङ्गलानि कस्सका
 सेसनङ्गलानि^२ । ते तानि गहेत्वा इतो चितो च कस्सन्ति । राजा ओरतो
 वा पारं गच्छति पारतो वा ओरं आगच्छति । एतस्मिं ठाने महासम्पत्ति
 होति । बोधिसत्तं परिवारेत्वा निसिन्ना धातियो 'रज्जो सम्पत्ति पस्सिस्सामा'ति'
 अन्तोसाणितो बहिनिक्खन्ता । बोधिसत्तो इतो चितो च ओलोकेन्तो कच्चि
 अदिस्वा वेगेन उड्डाय पलङ्कं आभुजित्वा आनापाने परिगहेत्वा पटमज्झानं
 निव्वत्तेसि । धातियो खज्जभोजन्तरे विचरमाना थोकं चिरारियसु । सेसस्खानं
 छाया निवत्ता, तस्स पन ख्खस्स परिमण्डला हुत्वा अट्ठासि । धातियो
 'अय्यपुत्तो एकको'ति वेगेन साणी उक्खिपित्वा अन्तो पविसमाना बोधिसत्तं
 सयने पलङ्केन निसिन्नं तच्च पाटिहारियं दिस्वा गन्त्वा रज्जो आरोचेसुं:—
 'देव कुमारो एवं निसिन्नो,' अज्जेसं ख्खानं छाया निवत्ता, जम्बुक्खस्स
 छाया परिमण्डला ठिता'ति' । राजा वेगेना'गन्त्वा पाटिहारियं दिस्वा 'इदं
 ते तात दुतीयं वन्दनं'ति' पुत्तं वन्दि ।

९०. अथ अनुक्रमेण बोधिसत्तो सोळसवस्सपदेसिको^१ जातो । राजा बोधिसत्तस्स तिण्णं उतूनं अनुच्छविके तयो पासादे कारेसि, एकं नवभूमकं, एकं सत्तभूमकं, एकं पञ्चभूमकं, चत्ताळीसहस्सा च नाटकित्थियो उपट्ठापेसि । बोधिसत्तो देवो विय अच्छरासङ्गपरिवुतो अलङ्कतनाटकपरिवुतो निप्पुरिसेहि तुरियेहि परिचारियमानो महासम्पत्तिं अनुभवन्तो उतुवारेण तेषु पासादेसु विहरति । राहुलमाता पन'स्स देवी अगमहेसी अहोसि । तस्स एवं महासम्पत्तिं अनुभवन्तस्स एकदिवसं आतिसङ्खस्स अब्भन्तरे अयं कथा उदपादि । 'सिद्धत्थो कीळापसुतो'व विचरति, न किञ्चि सिपणं सिक्खति । सङ्गामे पच्चुपट्ठित्ते किं करिस्सती'ति' । राजा बोधिसत्तं पक्कोसापेत्वा 'तात तव आतका सिद्धत्थो किञ्चि सिपणं अचिक्खित्वा कीळापसुतो'व विचरती'ति वदन्ति; एत्थ किं पत्तकाले मज्जसी'ति' । 'देव मम सिपणं सिक्खनकिञ्चं न'त्थि, नगरे मम सिपपदस्सनत्थं भेरिं चरापेथ । इतो सत्तमे दिवसे आतकानं सिपणं दस्सेस्सामी'ति' । राजा तथा अकासि । बोधिसत्तो अक्खणवेधी वालवेधी धनुग्गहे सन्निपातापेत्वा महाजनस्स मज्जे अज्जेहि च धनुग्गहेहि असाधारणं आतकानं द्वादसविधं सिपणं दस्सेसि । तं सरभङ्गजातके आगतनयेने'व वेदितब्बं । तदा'स्स आतिसङ्खो निक्कङ्खो अहोसि ।

९१. अथे'क दिवसं बोधिसत्तो उय्यानभूमिं गन्तुकामो सारथिं आमन्तेत्वा 'रथं योजेही'ति' आह । सो 'साधू'ति' पटिस्सुणित्वा महारहं उत्तमरथं सन्नालङ्कारेण अलङ्करीत्वा कुमुदपत्तवण्णे चत्तारो मङ्गलसिन्धवे योजेत्वा बोधिसत्तस्स पटिवेदेसि । बोधिसत्तो देवविमानसदिसं रथं अभिरूढित्वा उय्यानाभिमुखो अगमासि । देवता 'सिद्धत्थकुमारस्स अभिसम्बुज्जनकालो आसन्नो, पुब्बनिमित्तं दस्सेस्सामा'ति' एकं देवपुत्तं जराजिण्णं खण्डदन्तं फलितकेसं वङ्कं ओभगसरीरं दण्डहत्यं पवेधमानं कत्वा दस्सेसुं । तं बोधिसत्तो चे'व सारथिं च पस्सन्ति । ततो बोधिसत्तो सारथिं 'सम्म को

नामे'स पुरिसो केसा'पि'स्स न यथा अज्जेसं'ति'महापद ने आगत-
नयेन पुच्छित्वा तस्स वचनं सुत्वा ' धिरथु वत भो जाति; यत्र हि
नाम जातस्स जरा पञ्चायिस्सती'ति' संविग्गहदयो ततो पटिनिवत्तित्वा
पासादमे'व अभिरूहि । राजा ' किंकारणा मम पुत्तो खिप्पं पटिनिवत्ती'ति'
पुच्छि । 'जिण्णं पुरिसं दिस्वा देवा'ति' । 'जिण्णकं दिस्वा पब्बजिस्सती'ति'
आहंसु । कस्मा मं नासेथ । सीधं पुत्तस्स नाटकानि सज्जेथ, सम्पत्ति
अनुभवन्तो पब्बजाय सति न करिस्सती'ति' वत्वा, आरक्खं वड्डेत्वा
सब्बदिसासु अड्डयोजने अड्डयोजने ठपेसि ।

९२. पुने'क दिवसं बोधिसत्तो तथेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि
निम्मित्तं व्याधितं पुरिसं दिस्वा पुरिमनयेने'व पुच्छित्वा संविग्गहदयो
निवत्तित्वा पासादं अभिरूहि । राजा'पि पुच्छित्वा हेट्ठा वुत्तनयेने'व संविद-
हित्वा पुन वड्डेत्वा समन्ततो तिगावुत्तप्पमाणे पदेसे आरक्खं ठपेसि । अपरं
एकदिवसं बोधिसत्तो तथेव उय्यानं गच्छन्तो देवताहि निम्मित्तं कालङ्कृतं
दिस्वा पुरिमनयेने'व पुच्छित्वा संविग्गहदयो पुन निवत्तित्वा पासादं अभि-
रूहि । राजा'पि पुच्छित्वा हेट्ठा वुत्तनयेने'व संविदहित्वा पुन वड्डेत्वा समन्ततो
योजनप्पमाणे पदेसे आरक्खं ठपेसि । अपर'म्पि एकदिवसं उय्यानं गच्छन्तो
तथेव देवताहि निम्मित्तं सुनिवत्थं सुपास्तं पब्बजितं दिस्वा 'को नामे'सो
सम्मा'ति' सारथि पुच्छि । सारथि किञ्चा'पि बुद्धुप्पादस्स अभावा
पब्बजितं वा पब्बजितगुणे वा न जानाति, देवानुभावेन पन 'पब्बजितो
नामे'स देवा'ति' वत्वा पब्बजाय गुणे वण्णेसि । बोधिसत्तो पब्बजाय
रुचि उप्पादेत्वा तं दिवसं उय्यानं अगमासि । **दीघभाणका** पना'हु
'चत्तारि निमित्तानि एकदिवसेने'व दिस्वा अगमासी'ति' ।

९३. सो तथ दिवसभागं कीळित्वा मङ्गलपोक्खरणियं नहायित्वा अत्थं
गते सुरिये मङ्गलसिलापट्टे निसीदि अत्तानं अलङ्कारापेतुकामो । अथ'स्स

परिचारिकपुरिसा नानावण्णानि दुस्सानि नानप्पकारा आभरणविकतियो मालागन्धविलेपनानि च आदाय समन्ता परिवारेत्वा अहंसु । तस्मिं खणे सक्कस्स निसिन्नासनं उण्हं अहोसि । सो ‘को नु खो मं इमम्हा ठाना चावेतुकामो’ति’ उपधारेन्तो बोधिसत्तस्स अलङ्कारणकालं दिस्वा विस्सकम्मं आमन्तेसिः—‘सम्म विस्सकम्म सिद्धत्थकुमारो अज्ज अट्ठरत्तिसमये **महाभिनिकखमनं** निकखम्मिस्सति, अयम’स्स पच्छिमो अलङ्कारो; उय्यानं गन्वा महापुरिसं दिव्वालङ्कारेहि अलङ्कारोही’ति’ । सो ‘साधू’ति पटिस्सुणित्वा देवतानुभावेन तं खणं येव उपसङ्गमित्वा तस्सेव कप्पकसदिसो हुत्वा कप्पकस्स हत्थतो वेठनदुस्सं गाहेत्वा बोधिसत्तस्स सीसं वेठेसि । बोधिसत्तो हत्थसम्पस्सेने’व ‘ना’यं मनुस्सो देवपुत्तो एसो’ति’ अज्जासि । वेठनेने’व वेद्धितमत्ते सीसे मोलियं मणिरतनाकारेन दुस्ससहस्सं अब्भुग्गञ्छि । पुन वेठेन्तस्स दुस्ससहस्सं’ति दसक्खत्तुं वेठेन्तस्स दस दुस्ससहस्सानि अब्भुग्गच्छि सु । ‘सीसं खुदकं, दुस्सानि बहूनि, कथं अब्भुग्गतानी’ति न चिन्तेतब्ब । तेसु हि सब्बमहन्तं साललतापुप्फप्पमाणं, अवसेसा हि कुटुम्बकपुप्फप्पमाणानि अहेसुं । बोधिसत्तस्स सीसं किञ्जक्खगवच्छितं विय कुय्यकपुप्फं अहोसि ।

९४. अथ’स्स सब्वालङ्कारपटिमण्डितस्स सब्बतालावचरेसु सकानि सकानि पटिभानानि दस्सयन्तेसु, ब्राम्हणेसु जयनन्दा’ति आदिवचनेहि सुत-मङ्गलिकादीसु नानप्पकारेहि मङ्गलवचनथुतिघोसेहि सम्भावन्तेसु सब्वालङ्कारपटिमण्डितं रथवरं अभिरूहि । तस्मिं समये ‘राहुलमाता पुत्तं विजाता’ति’ सुत्वा सुद्धोदनमहाराजा ‘पुत्तस्स मे तुट्ठि निवेदेथा’ति’ सासनं पहिणि । बोधिसत्तो तं सुत्वा ‘**राहुलो जातो बन्धनं जातं’ति**’ आह । राजा ‘किं मे पुत्तो अवचा’ति’ पुच्छित्वा तं वचनं सुत्वा ‘इतो पट्टाय मे नत्ता **राहुलकुमारो** ये’व नामं होतू’ति’ आह ।

१ अलङ्कारेतुकामो भत्वा २ आमलकपुप्फप्पमाणं.

९५. बोधिसत्तो'पि खो रथवरं आल्य्ह महन्तेन यसेन अतिमनोरमेन सिरिसोभग्गेन नगरं पाविसि । तस्मिं समये **किसागोतमी** नाम खत्तिय-कज्जा उपरिपासादवरतल्लगता नगरं पदक्खिणं कुल्मानस्स बोधिसत्तस्स रूपसिरिं दिस्वा पीतिसोमनस्सजाता इमं उदानं उदानेसिः—

निब्बुता नून सा माता निब्बुतो नून सो पिता ।

— निब्बुता नून सा नारी यस्सा'यं ईदिसो पती'ति ॥ २७६ ॥

बोधिसत्तो तं सुत्वा चिन्तेसि । अयं एवमा'हः—‘एवरूपं अत्तभावं पस्सन्तिया मातु हृदयं निब्बायति, पितु हृदयं निब्बायति, पजापतिया हृदयं निब्बायती'ति' । कस्मिं नु खो निब्बुते हृदयं निब्बुतं नाम होती'ति' । अथ'स्स किलेसेसु विरत्तमानस्स एतद'होसिः—‘**रागग्गिम्हि** निब्बुते निब्बुतं नाम होति, **दोसग्गिम्हि** **मोहग्गिम्हि**, निब्बुते निब्बुतं नाम होति, मानदिट्ठिआदीसु सब्बकिलेसदरथेसु निब्बुतेसु निब्बुतं नाम होति । अयं मे सुस्सवणं सावेसि । अहं हि निब्बानं गवेसन्तो चरामि । अज्जे'व मया घरावासं छड्ढेत्वा निक्खम्म पब्बजित्वा निब्बानं गवेसितुं वट्ठति । अयं इभिस्सा आचरियभागो होतू'ति कण्ठतो ओमुच्चित्वा **किसागोतमिया** सतस-हस्सग्घनकं मुत्ताहारं पेसेसि । सा ‘सिद्धत्थकुमारो मयि पटिबद्धचित्तो हुत्वा पण्णाकारं पेसेसी'ति' सोमनस्सजाता अहोसि ।

९६. बोधिसत्तो'पि महन्तेन सिरिसोभग्गेन अत्तनो पासादं अभिरू-हित्वा सिरिसयने निपज्जि तावदे'व नं सब्बालङ्कारपटिमण्डिता नच्चगीतादीसु सिक्खिता देवकज्जा विय रूपमप्यत्ता इत्थियो नानातुरियानि गहेत्वा सम्परिवारयित्वा अभिरमापेन्तियो नच्चगीतवादितानि पयोजयिंसु । बोधिसत्तो किलेसेसु विरत्तचित्ताय नच्चादीसु अनभिरतो मुहुत्तं निदं ओक्कमि । ता'पि

इत्थियो 'यस्स'त्थाय मयं नच्चादीनि पयोजयाम सो निहं उपगतो, इदानी किमत्थं किलमामा'ति' गहितगहितानि तुरियानि अज्झोत्थरित्वा निपज्जिसु । गन्धतेलप्पदीपा' व ज्ञायन्ति ।

९७. बोधिसत्तो पबुज्झित्वा सयनपिढे पल्लङ्केन निसिन्नो अइस ता इत्थियो तुरियभण्डानि अवत्थरित्वा निदायन्तियो एकच्चा पग्घरितखेळा लाला-किलिन्नगत्ता, एकच्चा दन्ते खादन्तियो, एकच्चा काकच्छन्तियो, एकच्चा विप्पलपन्तियो, एकच्चा विवटमुखा, एकच्चा अपगतवत्था, पाकटबीभच्छ-सम्बाधद्धाना । सो तासं तं विप्पकारं दिस्वा भिय्योसोमत्ताय कामेसु विरत्तो अहोसि । तस्स अलङ्कृतपटियत्तं सक्कभवनसदिस'ग्गि तं महातलं विप्पविद्ध-नानाकुणपभरितं आमक्सुसानं विय उपट्ठासि; तयो भवा आदित्तगे-हसदिसा विय खार्यिसु । 'उपदुतं वत भो उपस्सट्ठं वत भो'ति' उदानं पवत्तेसि । अतिविय'स्स पब्बज्जाय चित्तं नमि । सो 'अज्जेव मया महाभिनिक्खमनं निक्खमितुं वट्ठी'ति' सयना बुद्धाय द्वारसमीपं गन्त्वा 'को एत्था'ति' आह । उम्मारं सीसं कत्वा निपन्नो छन्नो 'अहं अय्यपुत्त छन्नो'ति' आह । 'अहं अज्ज महाभिनिक्खमनं निक्खमितुकामो एकं मे अस्सं कप्पेही'ति' । सो 'साधु देवा'ति' अस्सभण्डकं गहेत्वा अस्ससालं गन्त्वा गन्धतेलप्पदीपेसु जलन्तेसु सुमनपट्टवितानस्स हेट्ठा रमणीये भूमिभागे ठितं कन्थकं^१ अस्सराजानं दिस्वा 'अज्ज मया इममे'व कप्पेतुं वट्ठी'ति' कन्थकं कप्पेसि । सो कप्पियमानो'व अज्जासि:—'अयं कप्पना अतिविय गाळ्हा, अज्जेसु दिवसेसु उय्यानकीळादिगमने' कप्पना विय न होति, मय्हं अय्यपुत्तो अज्ज महाभिनिक्खमनं निक्खमितुकामो भविस्सती'ति' । ततो

१ In the Burmese edition कन्थक is throughout substituted for by कण्ठक.

२ गमनकाले.

तुष्टमानसो महाहसितं हसि । सो सद्यो सकलनगरं पत्यरित्वा गच्छेय्य;
देवता पन तं सद्यं निरुम्भित्वा न कस्सचि सोतुं अदंसु ।

९८. बोधिसत्तो'पि खो 'छन्नं पेसेत्वा'व पुत्तं ताव पस्सिस्सामी'ति'
चिन्तेत्वा निसिन्नपल्लङ्कतो बुढाय राहुलमाताय वसनद्वानं गन्त्वा गम्भद्वारं
विवारि । तस्मिं खणे अन्तोगम्भे गन्धतेलप्पदीपो ज्ञायति । राहुलमाता
सुमनमल्लिकादीनं पुष्पांनं अम्मणमत्तेन^१ अभिष्पकिण्णसयने पुत्तस्स मत्थके
हत्थं ठपेत्वा निदायति । बोधिसत्तो उम्मारे पादं ठपेत्वा ठितको'व ओलो-
केत्वा 'सच्चा'हं देविया हत्थं अपनेत्वा मम पुत्तं गणिहस्सामि देवी
पबुज्झिस्सती'ति' एवं मे गमनन्तरायो भविस्सती'ति' बुद्धो हुत्वा'व आगन्त्वा
पुत्तं पस्सिस्सामी'ति' पासादतलतो ओतरि । यं पन जातकट्टकथाय
'तदा सत्ताहजातो राहुलकुमारो होती'ति वुत्तं तं सेस'ट्टकथासु नत्थि । तस्मा
इदमेव गहेतब्बं ।

९९. एवं बोधिसत्तो पासादतला ओतरित्वा अस्ससमीपं गन्त्वा
एवमाहः—' तात कन्थक, त्वं अज्ज एकरत्तिं मं तारय, अहं तं निस्साय
बुद्धो हुत्वा सदेवकं लोकं तारेस्सामी'ति' । ततो उल्लङ्घित्वा कन्थकस्स
पिडि अभिरूहि । कन्थको गीवातो पट्टाय आयामेन अट्टारसहत्थो होति,
तदनुच्छविकेन उब्बेधेन समन्नागतो थामजवसम्पन्नो सच्चसेतो धोतसङ्ग-
सदिसो । सो सच्चे हसेय्य वा पादसद्यं वा करेय्य, सद्यो सकलनगरं
अवत्यरेय्य । तस्मा देवता अत्तनो आनुभावेन तस्स यथा न कोचि
सुणाति एवं हसितसद्यं सन्नि'रुम्भित्वा अक्कमनपदवारे हत्थतलानि उपनामेसु ।

१००. बोधिसत्तो अस्सवरस्स पिडिवेमज्जगतो छन्नं अस्सस्स
वालार्थं गाहापेत्वा अट्टरत्तिसमये महाद्वारसमीपं पत्तो । तदा पन राजा

‘एवं बोधिसत्तो याय कायचि वेलाय नगरद्वारं विवरित्वा निक्खमितुं न सक्खिस्सती’ति’ द्वीसु द्वारकवाटेसु एकेकं पुरिससहस्सेन विवरितब्बं कारापेसि । बोधिसत्तो थामबलसम्पन्नो हत्थिगणनाय कोटिसहस्सहत्थीनं बलं धारेति, पुरिसगणनाय दसपुरिसकोटिसहस्सानं । सो चिन्तेसिः—
 ‘ सचे द्वारं न अवापुरीयति अज्ज कन्थकस्स पिट्ठे निसिन्नो’व वालधि गहेत्वा ठितेन छन्नेन सद्धिं येव कन्थकं ऊरुहि निष्पीळेत्वा अद्वारसह-
 त्थुब्बधं पाकारं उप्पतित्वा अतिक्कमिस्सामी’ति ’ । छन्नो’पि चिन्तेसिः—
 ‘ सचे द्वारं न विवरियति अहं अय्यपुत्तं खन्धे निसीदापेत्वा कन्थकं दक्खिणहत्थेन कुच्छियं परिक्खिपन्तो उपकच्छन्तरे कत्वा पाकारं उप्पतित्वा अतिक्कमिस्सामी’ति ’ । कन्थको’पि चिन्तेसिः—‘ सचे द्वारं न विवरियता अहं अत्तनो सामिकं पिट्ठियं यथानिसिन्नमेव छन्नेन वालाध गहेत्वा ठितेन सद्धिं येव उक्खिपित्वा पाकारं उप्पतित्वा अतिक्कमिस्सामी’ति ’ । सचे द्वारं न अवापुरीयित्थ यथा चिन्तितमे’व तीसु जनेसु अञ्जतरो सम्पादेय्य । द्वारे अधिवत्था देवता पन द्वारं विवरि ।

१०१. तस्मिं येव खणे मारो ‘बोधिसत्तं निवत्तेस्सामी’ति’ आगन्त्वा आकासे ठितो आहः—‘मारिस्स मा निक्खमि, इतो ते सत्तमे दिवसे चक्करतनं पातुभविस्सति, द्विसहस्सपरित्तदीपपरिवारानं चतुन्नं महादीपानं रज्जं कारेस्ससि, निवत्त मारिस्सा’ति’ आह । ‘को’सि त्वं’ति’ । ‘अहं वसवत्ती’ति’ । ‘मार जानाम’हं मय्हं चक्करतनपातुभावं । अनत्थिको’हं रज्जेन । दससहस्सीलोकधातुं उन्नादेत्वा बुद्धो भविस्सामी’ति’ आह । मारो ‘इतो’दानि ते पट्ठाय कामवितक्कं वा व्यापादवितक्कं वा विहिंसावितक्कं वा चिन्तितकाले जानिस्सामी’ति’ ओतारापेक्खो छाया विय अनुपगच्छन्तो अनुबन्धि ।

१०२. बोधिसत्तो'पि ह्यथगतं चक्रवत्तिरज्जं खेळपिण्डं विय अनपेक्खो छड्ढेत्वा महन्तेन सक्कारेन नगरा निक्खमित्वा आसाब्धिपुण्णमाय उत्तरासाब्धिनम्बक्खे वत्तमाने निक्खमित्वा च पुन नगरं अपलोकेतुकामो जातो । एवं च पन'स्स चित्ते उप्पन्नमत्ते येव 'महापुरिस, न तथा निवत्तित्वा ओलो-कनकम्मं कतं'ति' वदमाना विय महापठवी कुलालचक्रं विय छिज्जित्वा परिवत्ति । बोधिसत्तो नगराभिमुखो ठत्वा नगरं ओलोकेत्वा तस्मिं पुथवि-प्पदेसे कन्थकनिवत्तनचेतियद्धानं दस्सेत्वा गन्तव्वमग्गाभिमुखं कन्थकं कत्वा पायासि महन्तेन सक्कारेन उळ्ळरेन सिरिसोभगेन । तदा किर'स्स देवता पुरतो सट्ठि उक्कासहस्सानि धारयिंसु, पच्छतो सट्ठि, दक्खिणपस्सतो सट्ठि, वामपस्सतो सट्ठि । अपरा देवता चक्रवाळमुखवट्ठियं अपरिमाणा उक्का धारयिंसु । अपरा देवता च नागसुपण्णादयो च दिव्वेहि गन्धेहि मालाहि चुण्णेहि धूपेहि पूजयमाना गच्छन्ति । पारिच्छत्तकपुण्णेहि चेव मन्दारव-पुण्णेहि च घनमेघवुट्ठिकाले धाराहि विय नभं निरन्तरं अहोसि । दिव्वानि सङ्गीतानि पवत्तन्ति । समन्ततो अट्ठ तुरियानि सट्ठि तुरियानी'ति अट्ठसट्ठि तुरियसतसहस्सानि पवर्जिंसु । तेसं सदो समुदकुच्छियं मेघत्थनितकालो विय युगन्धरकुच्छियं सागरनिग्घोसकालो विय वत्तति ।

१०३. इमिना सिरिसोभगेन गच्छन्तो बोधिसत्तो एकरत्तेने'व तीणि रज्जानि अतिकम्म तिसयोजनमत्थके **अनोमं** नाम नदीतीरं पापुणि । 'किं पन अस्सो ततो परं गन्तुं न सक्कोती'ति' । नो न सक्कोति । सो हि एकचक्रवाळगम्भं नाभिया ठितचक्रस्स नेमिवट्ठि मद्दन्तो विय अन्तन्तेन चरित्वा पुरे पातरासमेव आगत्वा अत्तनो सम्पादितं भत्तं भुञ्जितुं समथो । तदा पन देवनागसुपण्णादीहि आकासे ठत्वा ओस्सट्ठेहि गन्धमालादीहि याव ऊरुप्पदेसा सज्जन्नें सरिंरं आकडित्वा गन्धमालाजटं छिन्दन्तस्स अतिप्पपञ्चो अहोसि । तस्मा तिसयोजनमत्तमे'व अगमासि ।

१०४. अथ खो बोधिसत्तो नदीतीरे ठत्वा छन्नं पुच्छिः—‘किं नाम अयं नदी’ति’ । ‘अनोमा नाम देवा’ति’ । ‘अम्हाक’म्पि पब्बज्जा अनोमा नाम भविस्सती’ति’ पण्हिया घट्टेन्तो अस्सस्स सज्जं अदासि । अस्सो उप्पतित्वा अट्ठसभवित्थाराय नदिया पारिमतीरे अट्ठासि । बोधिसत्तो अस्सपिट्ठितो ओरुय्ह रजतपट्टसदिसे वालुकापुलिने ठत्वा छन्नं आमन्तेसि, ‘सम्म छन्न त्वं मय्हं आभरणानि चेव कन्थकञ्च आदाय गच्छ, अहं पब्बजिस्सामी’ति’ । ‘अह’म्पि देव पब्बजिस्सामी’ति’ । बोधिसत्तो ‘न लब्भा तया पब्बजितुं, गच्छ त्वं’ति’तिक्खत्तुं पटिवाहित्वा आभरणानि चेव कन्थकञ्च पटिच्छापेत्वा चिन्तेसिः—‘इमे मय्हं केसा समणसारुप्पा न होन्ती’ति’ ‘अज्जो बोधिसत्तस्स केसे छिन्दितुं युत्तरूपो नत्थि; ततो सयमेव खग्गेन छिन्दिस्सामी’ति’ दक्खिणहत्थेन असि गणिहत्वा वामहत्थेन मोल्लिया सद्दिं चूळं गहेत्वा छिन्दि । केसा द्रङ्गुलमत्ता हुत्वा दक्खिणतो आवट्टमाना सीसं अट्ठीरिस्सु । तेसं यावजीवं तदेवप्पमाणं अहोसि, मस्सु च तदनुरूपं । पुन केसमस्सुओहारणकिच्चं नाम न’होसि । बोधिसत्तो सह मोल्लिया चूळं गहेत्वा ‘सचा’हं बुद्धो भविस्सामि आकासे तिट्ठतु, नो चे भूमियं पतत्त’ति’ अन्तळिक्खे खिपि । तं चूळामणिवेटनं योजनप्पमाणं ठानं गत्वा आकासे अट्ठासि । सक्को देवराजा दिब्बचक्खुना ओलोकेत्वा योजनियरतनचङ्कोटकेन सम्पटिच्छित्वा तावतिसभवने चूळामणिचेतियं नाम पतिट्ठापेसिः—

छेत्वान मोल्लिं वरगन्धवासितं

वेहायसं उक्खिपि अग्गपुग्गलो ।

सहस्सनेत्तो सिरसा पटिग्गहि

सुवण्णचङ्कोटैवरेन वासवो’ति ॥ २७७ ॥

१०५. पुन बोधिसत्तो चिन्तेसि:—‘ इमानि कासिकवत्थानि मय्हं न समणसारूपानी’ति’ अथ’स्स कस्सपबुद्धकाले पुराणसहायको घटीकारमहा-
ब्रम्हा एकं बुद्धन्तरं जरं अण्णत्तेन मित्तभावेन चिन्तेसि:—‘ अज्ज मे
सहायको महाभिनिक्खमनं निक्खन्तो, समणपरिक्खारम’स्स गहेत्वा
गच्छिस्सामी’ति’ :—

तिचीवरं च पत्तो च वासी सूचि च बन्धनं ।

परिस्सावनेन अट्ठे’ते युत्तयोगस्स भिक्खुनो’ति ॥ २७८ ॥

इमे अट्ठसमणपरिक्खारे आहरित्वा अदासि । बोधिसत्तो अरहद्भजं
निवासेत्वा उत्तमपब्बज्जावेसं गण्हित्वा ‘छन्न मम वचनेन मातापितुन्नं
आरोग्यं वदेही’ति’ उय्योजेसि । छन्नो बोधिसत्तं वन्दित्वा पदक्खिणं कत्वा
पक्कामि । कन्थको पन छन्नेन सद्धि मन्तयमानस्स बोधिसत्तस्स वचनं
सुणन्तो ठत्वा ‘न’त्थि दानि मय्हं पुन सामिनो दस्सनं’ति’ चक्खुपथं विज-
हन्तो सोकं अधिवासेतुं असक्कोन्तो हृदयेन फलितेन कालं कत्वा तावति-
सभवने कन्थको नाम देवपुत्तो हुत्वा निब्बत्ति । छन्नस्स पठमं एको’व
सोको अहोसि, कन्थकस्स पन कालकिरियाय दुतियेन सोकेन पीळितो
रोदन्तो परिदेवन्तो नगरं अगमासि ।

१०६. बोधिसत्तो’पि पब्बजित्वा तस्मिं येव पदेसे अनुपियं नाम
अम्बवन्नं अत्थि, तत्थ सत्ताहं पब्बज्जासुखेन वीतिनामेत्वा एकदिवसेने’व
तिसयोजनमगं पदसा गन्त्वा राजगहं पाविसि । पविसित्वा सपदानं पिण्डाय
चरि । सकलनगरं बोधिसत्तस्स रूपदस्सनेन धनपालकेन पविट्ठराजगहं
विय असुरिन्देन पविट्ठदेवनगरं विय च सङ्कोभं अगमासि । राजपुरिसा
गन्त्वा, ‘देव एवरूपो नाम सत्तो नगरे पिण्डाय चरति, देवो वा मनुस्सो
वा नागो वा सुपण्णो वा को नामे’सो’ति’ ‘न जानामा’ति’ आरोचेसुं ।

राजा पासादतले ठवा महापुरिसं दिस्वा अच्छरियम्भुतजातो पुरिसे आणा-
पेसिः—‘गच्छथ भणे वीमंसथ । सचे अमनुस्सो भविस्सति, नगरा निक्ख-
मिवा अन्तरधायिस्सति; सचे देवता भविस्सति, आकासेन गच्छिस्सति;
सचे नागो भविस्सति, पठवियं निमुज्जित्वा गमिस्सति; सचे मनुस्सो भवि-
स्सति, यथालद्धं भिक्खं परिभुञ्जिस्सती’ति’ ।

१०७. महापुरिसो’पि खो मिस्सकभत्तं संहरित्वा ‘अलं मे एत्तकं
यापनाया’ति’ जत्वा पविट्ठद्वारेने’व नगरा निक्खमिवा पण्डवपब्बतच्छायाय
पुरत्था’भिमुखो निसीदित्वा आहारं परिभुञ्जितुं आरद्धो । अथ’स्स अन्तानि
विपरिवत्तित्वा मुखेन निक्खमनाकारप्पत्तानि विय अहेसुं । ततो तेन
अत्तभावेन एवरूपस्स आहारस्स चक्खुना’पि अदिट्ठपुब्बताय तेन पटि-
क्कूलाहारेन अट्ठियमानो एवं अत्तना’व अत्तानं ओवदिः—‘सिद्धत्थ त्वं
सुलभअन्नपानकुले तिवस्सिकगन्धसालिभोजनं नानगरसेहि भुञ्जनद्वाने निब्ब-
त्तित्वा’पि एकं पंसुकूलिकं दिस्वा ‘कदा नु खो अह’म्पि एवरूपो हुत्वा
पिण्डाय चरित्वा भुञ्जिस्सामि, भविस्सति नु खो मे सो कालो’ति’चिन्तेत्वा
निक्खन्तो; इदानीं किं नामे’तं करोसी’ति’ । एवं अत्तना’व अत्तानं ओव-
दित्वा निब्बिकारो हुत्वा आहारं परिभुञ्जि ।

१०८. राजपुरिसा तं पवत्ति दिस्वा गत्वा रज्जो आरोचेसुं । राजा
दूतवचनं सुत्वा वेगेन नगरा निक्खमिवा बोधिसत्तस्स सन्तिकं गत्वा
इरियापथस्मिं येव पसीदित्वा बोधिसत्तस्स सव्वं इस्सरियं निर्यादेसि ।
बोधिसत्तो ‘मय्हं महाराज कत्थुकामेहि वा किलेसकामेहि वा अत्थो न’त्थि ।
अहं परमाभिसम्बोधिं पत्थयन्तो निक्खन्तो’ति’ । राजा अनेकप्पकारं
याचन्तो’पि तस्स चित्तं अलमिवा ‘अद्दा त्वं बुद्धो भविस्ससि; बुद्धभूतेन
पन ते पठमं मम विजितं आगन्तव्वं’ति’^१ । अयमे’त्थसङ्केपो, वित्थारो

पन 'पब्बज्जं कित्थिस्सामि यथा पब्बजि चक्खुमा'ति' इमं पब्ब-
ज्जासुत्तं सद्धिं अट्ठकथाय ओलोकेत्वा वेदितव्वो ।

१०९. बोधिसत्तो'पि रज्जो पटिज्जं दत्वा अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो
आळारञ्च कालामं, उद्दकञ्च रामपुत्तं उपसङ्कमित्वा समापत्तियो निब्ब-
त्तेत्वा 'ना'यं मग्गो बोधिया'ति त'म्पि समापत्तिभावनं अनलङ्करित्वा सदेव-
कस्स लोकस्स अत्तनो थामविरियसन्दस्सनत्थं महापधानं पदहितुकामो
उरुवेळं गत्वा 'रमणीयो वता'यं भूमिभागो'ति' तत्थे'व वासं उपगन्त्वा
महापधानं पदहि । ते'पि खो कोण्डञ्जप्पमुखा पञ्च पब्बजिता गामनिगम-
राजधानीसु भिक्खाय चरन्ता तथ बोधिसत्तं सम्पापुणिसु । अथ नं
'छ्वस्सानि महापधानं पदहन्तं इदानि बुद्धो भविस्सति; इदानि बुद्धो
भविस्सती'ति' परिवेणसम्मज्जनादिकाय वत्तपटिपत्तिर्या उपट्ठहमाना सन्तिका-
वचरा'वस्स अहेसुं ।

११०. बोधिसत्तो'पि 'खो कोटिप्पत्तं दुक्करकारिकं करिस्सामी'ति'
एकतिलतण्डुलादीहि'पि वीतिनामेसि; सब्बसो'पि आहारपच्छेदं अकासि ।
देवता'पि लोमकूपेहि ओजं उपसंहरमाना पटिक्खिर्पिसु । अथ'रस ताय
निराहारताय परमकसिमानप्पत्तकायस्स सुवण्णवण्णो कायो कालवण्णो
अहोसि । द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि पटिच्छन्नानि अहेसुं । अप्पे'कदा
अप्पाणकं ज्ञानं ज्ञायन्तो महावेदनाहि अभितुनो विसज्जीभूतो चङ्कमनको-
टियं पतति । अथ नं एकच्चा देवता 'कालङ्कतो समणो गोतमो'ति'
वदन्ति; एकच्चा विहारो'वे'सो अरहतं'ति आहंसुं^१ । तथ यासं कालङ्कतो'ति
अहोसि, ता गत्वा सुद्धोदनमहाराजस्स आरोचेसुं:—'तुम्हाकं पुत्तो काल-

१ वत्तपटिवत्ताय.

२ In this connection the Burmese edition gives the following
variant :—एकच्चा 'निराहारताय मुच्छितो एसो'ति' आहंसुः.

ङ्कतो'ति' । 'मम पुत्तो बुद्धो हुत्वा कालङ्कतो अहुत्वा'ति' । बुद्धो भवितुं ना'सक्खि; पधानभूमियं येव पतित्वा कालङ्कतो'ति । इदं सुत्वा राजा ' नाहं सदहामि । मम पुत्तस्स बोधिं अप्पत्वा कालकिरिया नाम नत्थी'ति' पटि-
क्खिपि । 'कस्मा पन राजा न सदही'ति' । **कालदेवलतापसस्स** वन्दा-
पनदिवसे जम्बुस्खमूले च पाटिहारियानं दिट्ठत्ता । पुन बोधिसत्ते सज्जं
पटिलभित्वा उट्ठिते ता देवता आगन्त्वा 'अरोगो ते महाराज पुत्तो'ति'
आरोचेन्ति । राजा 'जानाम'हं पुत्तस्स अमरणभावं'ति' वदति ।

१११. महासत्तस्स छब्बस्सानि दुक्करकारियं करोन्तस्स आकासे
गण्ठिकरणकालो विय अहोसि । सो ' अयं दुक्करकारिका नाम बोधायं
मग्गो न होती'ति' ओळारिकं आहारं आहारेतुं गामनिगमेसु पिण्डाय
चरित्वा आहारं आहरि । अथ'स्स द्रत्तिसमहापुरिसलक्खणानि पाकतिकानि
अहेसुं । कायो सुवण्णवण्णो अहोसि । पञ्चवगिया भिक्खू ' अयं
छब्बस्सानि दुक्करकारिकं करोन्तो'पि सब्बज्जुतं पटिविज्झितुं ना'सक्खि ।
इदानि गामादिसु पिण्डाय चरित्वा ओळारिकं आहारं आहरियमानो किं
सक्खिस्सति । बाहुलिको एसो पधानविब्भन्तो, सीत्तं नहायितुकामस्स
उस्सावविदुत्तक्कनं विय अग्हाकं एतस्स सन्तिका विसेसतक्कनं; किं नो
इमिना'ति' महापुरिसं पहाय अत्तनो अत्तनो पत्तचीवरं गहेत्वा अट्टारसयोज-
नमग्गं गत्वा **इसिपतनं** पविसिंसु ।

११२. तेन खो पन समयेन उखेलायं **सेनानिगमे** सेनानि-
कुटुम्बिकस्स गोहे निब्बत्ता **सुजाता** नाम दारिका वयप्पत्ता एकस्मि
निग्रोधस्स पथनं अकासि:—' सचे समजातिकं कुलधरं गत्वा पठमगन्धे
पुत्तं लभिस्सामि, अनुसंवच्छरं ते सतसहस्सपरिच्चागेन बलिकम्मं
करिस्सामी'ति' । तस्सा सा पथना समिज्झि । सा महासत्तस्स दुक्करकारिकं

करोन्तस्स छट्ठे वस्से परिपुण्णविसाखापुण्णमायं बलिकम्मं कातुकामा हुत्वा पुरेतरं येव धेनुसहस्सं लद्धिमधुकवने चरापेत्वा तासं खीरं पञ्चधेनुसतानि पायेत्वा तासं खीरं अड्ढुतियानी'ति^१ एवं याव सोळसन्नं धेनूनं खीरं अट्ठ धेनुयो पिवन्ति ताव खीरस्स बहलत्तञ्च मधुरत्तञ्च ओजवत्तञ्च पथ्ययमाना **खीरपरिवत्तनं** नाम अकासि । सा विसाखापुण्णमदिवसे पातो'व ' बलि कम्मं करिस्सामी'ति' रत्तिया पच्चुसमयं पच्चुट्ठाय ता अट्ठधेनुयो दुहापेसि । वच्छका धेनूनं थनमूलं ना'गमंसु । थनमूले पन नवभाजने उपनीतमत्ते अत्तनो धम्मताय खीरधारा पवत्तिमु । तं अच्छरियं दिस्वा सुजाता सहत्थेने'व खीरं गहेत्वा नवभाजने पक्खिपित्वा सहत्थेने'व अग्निं कत्वा पचितुं आरभि ।

११३. तस्मिं पायासे पच्चमाने महन्तमहन्ता बुब्बुळा उट्ठहित्वा दक्खिणावत्ता हुत्वा सञ्चरन्ति, एकफुसित'ग्मि बहि न पतति; उद्धनतो अप्पमत्तको'पि धूमो न उट्ठहति । तस्मिं समये चत्तारो लोकपाला आगन्त्वा उद्धने आरक्खं गण्हसु; महाब्रम्हा छत्तं धारेसि; सक्को अलातानि समानेन्तो अग्निं जालेसि; देवता द्विसहस्सदीपपरिवारेसु चतसु महादीपेसु देवानञ्च मनुस्सानञ्च उपकप्पनओजं अत्तनो देवानुभावेन दण्डकबैन्धं मधुपटलं पीळेत्वा मधुं गण्हमाना विय संहरित्वा तत्थ पक्खिपिंसु । अज्जेसु हि कालेसु देवता कबळे कबळे ओजं पक्खिपन्ति, सम्बोधिदिवसे च पन परिनिब्बानदिवसे च ओजं उक्खलियं येव पक्खिपन्ति । सुजाता एकदिवसेनेव तत्थ अत्तनो पाकटानि अनेकानि अच्छरियानि दिस्वा **पुण्णं** दासि आमन्तेसि । 'अम्म पुण्णे अज्ज अम्हाकं देवता अतिविय पसन्ना, मया एत्तके काले एवरूपं अच्छरियं नाम न दिट्ठपुब्बं, वेगेन गन्त्वा

देवद्वानं पटिजग्गाही'ति' । सा 'साधु अय्ये'ति तस्सा वचनं सम्पटिच्छित्वा तुरिततुरिता स्खमूलं अगमासि ।

११४. बोधिसत्तो'पि खो तस्मिं रत्तिभागे पञ्चमहासुपिने दिस्वा परिगणहन्तो 'निस्संसयेना'हं अज्ज बुद्धो भविस्सामी'ति' कतसन्निद्वानो तस्सा रत्तिया अच्चयेन कतसरीरपटिजग्गनो भिक्खाचारकालं आगमयमानो पातो'व आगत्वा तस्मिं स्खमूले निसीदि अत्तनो पभाय सकलं स्खमूलं ओभासयमानो । अथ खो सा पुण्णा आगत्वा अदस बोधिसत्तं स्खमूले पाचीनलोकाधातुं ओलोकायमानं निसिन्नं । सरीरतो च'स्स निक्खन्ताहि पभाहि सकलस्खवं सुवण्णवण्णं दिस्वा तस्सा एतद'होसि:—'अज्ज अम्हाकं देवता स्खवतो ओल्ल्ह सहथेने'व बलिकम्मं पटिच्छित्तुं निसिन्ना मज्जे'ति' उब्बेगण्पत्ता हुत्वा वेगेन गत्वा सुजाताय एतमत्थं आरोचेसि ।

११५. सुजाता तस्सा वचनं सुत्वा 'अज्ज दानि पट्टाय मम जेड्ढी-तुद्वाने तिद्वही'ति' धीतुः अनुच्छविकं सब्बालङ्कारं अदासि । यस्मा पन बुद्धभावं पापुणनदिवसे सतसहस्सग्घनिकं सुवण्णपातिं लद्धुं वट्टति, तस्मा सा 'सुवण्णपातियं पायासं पक्खिपिस्सामी'ति'चित्तं उप्पादेत्वा सतहस्स-ग्घनिकं^१ नीहरापेत्वा तत्थ पायासं पक्खिपितुकामा पक्कभाजनं आवज्जेसि । सब्बो पायासो पट्ठमपत्ता उदकं विय विनिवट्ठेत्वा^२ पातियं पतिद्वसि; एकपाति पूरमत्तो'व अहोसि । सा तं पाति अज्जाय सुवण्णपातिया पटिकुज्जेत्वा वसनेनें वेठेत्वा सब्बालङ्कारेहि अत्तभावं अलङ्कारित्वा तं पाति अत्तनो सीसे ठपेत्वा महत्तेन आनुभावेन निग्गोधमूलं गत्वा बोधिसत्तं ओलोकेत्वा 'बलवसोमनस्सजाता स्खवदेवता'ति' सज्जाय दिद्वद्वानतो पट्टाय ओनतो'नता

१ Add: तुट्ठमानसा हुत्वा. २ Add: सुवण्णपातिं ३ निवत्तित्वा.
४ ओदातवत्थेन.

गन्वा सीसतो पाति ओतारेत्वा विवरित्वा सुवण्णभिङ्कारेण गन्धपुप्फवासितं उदकं गहेत्वा बोधिसत्तं उपगन्वा अट्ठासि। घटीकारमहाब्रम्हुना दिन्नमत्तिका-पत्तो एत्तकं अद्धानं बोधिसत्तं अविजहित्वा तस्मिं खणे अदस्सनं गतो। बोधिसत्तो पत्तं अपस्सन्तो दक्खिणहत्थं पसारेत्वा उदकं सम्पटिच्छि। सुजाता सहेव पातिया पायासं महापुरिसस्स हत्थे ठपेति। महापुरिसो सुजातं ओलोकेसि। सा आकारं सल्लुक्खेत्वा ‘अय्य मया तुम्हाकं परिच्चत्तं गणिहत्वा यथारुचिं गच्छथा’ति’ वन्दित्वा ‘यथा मद्दं मनोरथो निप्फन्नो एवं तुम्हाकञ्च निप्फज्जतू’ति’ वत्वा सतसहस्सग्घनिकाय सुवण्णपातिया पुराणपत्ते विय अनपेक्खा हुत्वा पक्कामि।

११६. बोधिसत्तो’पि खो निसिन्नट्ठाना उट्ठाय स्खवं पदक्खिणं कत्वा पाति आदाय नेरञ्जराय तीरं गन्वा अनेकेसं बोधिसत्तसहस्सानं अभिसम्बु-ज्जनदिवसे ओतरित्वा नहानट्ठानं सुप्पतिट्ठितित्थं नाम अत्थि, तस्स तीरे पाति ठपेत्वा ओतरित्वा नहात्वा अनेकबुद्धसतसहस्सानं निवासनं अरहद्भजं निवासेत्वा पुरथा’भिमुखो निसीदित्वा एकट्ठितालपक्कप्पमाणे एकून-पञ्जास पिण्डे कत्वा सच्चं अप्पोदकं मधुपायासं परिभुञ्जि। सो एव हि’स्स बुद्धभूतस्स सत्तसत्ताहं बोधिमण्डे वसन्तस्स एकूनपञ्जासदिवसानि आहारो अहोसि। एत्तकं कालो ने’व अज्जो आहारो अत्थि, न नहानं न मुखधोवनं, न सरीरवलञ्छो, ज्ञानसुखेन मग्गसुखेन फलसुखेने’व वीतिनामेसि। तं पन पायासं परिभुञ्जित्वा सुवण्णपातिं गहेत्वा ‘सचा’हं अज्ज बुद्धो भवितुं सक्खिस्सामि, अयं पाति पटिसोतं गच्छतु, नो चे सक्खिस्सामि अनुसोतं गच्छतू’ति’ वत्वा पक्खिपि। सा सोतं छिन्दमाना नदीमज्झं गन्वा मज्झमज्झट्ठानेने’व जवसम्पन्नो अस्सो विय असीतिहत्थमत्त-ट्ठानं पटिसोतं गन्वा एकास्मि आवट्ठे निम्मुज्जित्वा काळनागराजभवनं गन्वा तिण्णं बुद्धानं परिभोगपातियो किळिकिळी’ति खं कारयमाना

पहरित्वा तासं सब्बहेट्ठिमा हुत्वा अट्ठासि । काळो नागराजा तं सद्दं सुत्वा 'हिय्यो एको बुद्धो निब्बत्ति, पुन अज्ज एको निब्बत्तो'ति' अनेकेहि पदसत्तेहि थुतियो वदमानो अट्ठासि । तस्स किर महापठविया एकयोजन-तिगावुत्तप्पमाणं नभं पूरेत्वा 'आरोहनकालो अज्ज वा हिय्यो वा'ति' सदिसो अहोसि ।

११७. बोधिसत्तो'पि नदीतीरम्हि सुपुप्फितसालवने दिवाविहारं कत्वा सायण्हसमये पुप्फानं वण्टतो मुञ्चनकाले देवताहि अलङ्कतेन अट्ठसभ-विथारेन मग्गेन सीहो विय विजम्भमानो बोधिस्सखाभिमुखो पायासि । नागयक्खसुपण्णादयो दिब्बेहि गन्धपुप्फादीहि पूजयिंसु । दिब्बसङ्गीतादीनि पवत्तयिंसु । दससहस्सीलोकधातु एकगन्धा एकमाला एकसाधुकारा अहोसि । तस्मिं समये सोत्थियो^१ नाम तिणहारको तिणं आदाय पटिपथे आगच्छन्तो महापुरिसस्स आकारं जत्वा अट्ठ तिणमुट्ठियो अदासि ।

११८. बोधिसत्तो तिणं गहेत्वा बोधिमण्डं आरुह्य दक्खिणदिसाभागे उत्तराभिमुखो अट्ठासि । तस्मिं खणे दक्खिणचक्रवाळं ओसीदित्वा हेट्ठा अवीचिसम्पत्तं विय अहोसि; उत्तरचक्रवाळं उल्लङ्घित्वा उपरि भवग्गपत्तं विय अहोसि । बोधिसत्तो 'इदं सम्बोधिपापुणनट्ठानं न भविस्सति मज्जे'ति' पदक्खिणं करोन्तो पच्छिमदिसाभागं गत्वा पुरत्था'भिमुखो अट्ठासि । ततो पच्छिमचक्रवाळं ओसीदित्वा हेट्ठा अवीचिसम्पत्तं विय अहोसि; पुरत्थिमचक्रवाळं उल्लङ्घित्वा उपरि भवग्गपत्तं विय अहोसि । ठितठितट्ठाने किर'स्स नेमिवट्ठिपरियन्ते अक्कन्ते नाभिया पतिट्ठितमहासकट-चक्रं विय महापठवी ओणतु'न्नता अहोसि । बोधिसत्तो इमं 'इम'प्पि' सम्बोधिपापुणनट्ठानं न भविस्सति मज्जे'ति' पदक्खिणं करोन्तो उत्तर-

दिसाभागं गत्वा दक्खिणाभिमुखो अट्ठासि । ततो उत्तरचक्कवाळं ओसीदित्वा हेट्ठा अवीचिसम्पत्तं विय अहोसि, दक्खिणचक्कवाळं उल्लङ्घित्वा उपरि भवगप्पत्तं विय अहोसि । बोधिसत्तो 'इदं'मि सम्बोधिपापुणनट्ठानं न भविस्सति मज्जे'ति' पदक्खिणं करोन्तो पुरत्थिमदिसाभागं गत्वा पच्छिमा'भिमुखो अट्ठासि । पुरत्थिमदिसाभागे पन सब्बबुद्धानं पल्लङ्कट्ठानं, तं ने'व छम्भति न कम्पति । महासत्तो 'इदं सब्बबुद्धानं अविजहितं अचलट्ठानं किलेसपञ्जरविट्ठंसनट्ठानं'ति' अत्वा तानि तिणानि अग्गे गहेत्वा चालेसि । तावदेव चुइसहत्यो पल्लङ्को अहोसि । तानि'पि खो तिणानि तथारूपेन सण्ठानेन सण्ठहिंसु, यथारूपं सुकुसलो'पि चित्तकारो वा पोत्थकारो वा आलिखितुमि समत्थो नत्थि । बोधिसत्तो बोधिक्खन्धं पिठितो कत्वा पुरत्था'भिमुखो दग्धमानसो हुत्वा 'कामं तच्चा च नहारू च अट्ठी च अवसिस्सतु; उपसुस्सतु सरीरे मंसलोहितं',^१ 'न'त्वे'व सम्मासम्बोधि अप्पत्वा 'इमं पल्लङ्कं भिन्दिस्सामी'ति' असनिसत-सन्निपातेना'पि अभेजरूपं अपराजितपल्लङ्कं आभुजित्वा निसीदि ।

११९. तस्मिं समये मारो देवपुत्तो 'सिद्धत्थकुमारो मय्हं वसं अतिक्रमितुकामो, न दानि'स्स अतिक्रमितुं दस्सामी'ति' मारवलस्स सन्तिकं गत्वा एतमत्थं आरोचेत्वा **मारघोसनं** नाम घोसापेत्वा मारवलं आदाय निक्खमि । सा मारसेना मारस्स पुरतो द्वादस योजना होति, दक्खिणतो च वामतो च द्वादस योजना, पच्छतो याव चक्कवाळपरियन्तं कत्वा ठिता, उद्वं नवयोजनु'ब्बेधा, यस्सा उन्नादन्तिया उन्नादसदो योजन-सहस्सतो पट्ठाय पठवीउद्रियनसदो विय सुय्यति । अथ मारो देवपुत्तो

१ The Burmese edition reads thus :-

कामं तच्चो च न्हारू च अट्ठी च अवसिस्सतु ।

उपसुस्सतु निस्सेसं सरीरे मंसलोहितं ॥

दियुद्धयोजनसतिकं **गिरिमेखलं** नाम हत्थि अभिरूढित्वा बाहुसहरसं मापेत्वा नानावुधानि अगृहेसि । अवसेसाय'पि मारपरिसाय द्वे जना एकसदिसं आयुधं न गण्हसु, नानप्पकारवण्णा नानप्पकारमुखा हुत्वा महासत्तं अज्झोत्थरमाना आगमिसु । दससहस्सचक्रवाळे देवता पन महासत्तस्स थुतियो वदमाना अण्हसु । सक्को देवराजा **विजयुत्तरसङ्गं** धममानो अट्टासि । सो किर सङ्गो वीसहत्थसतिको होति, सक्कि वातं गाहापेत्वा धमन्तो चत्तारो मासे सइं करित्वा निस्सट्ठो होति । महाकाळनागराजा अतिरेकपदसतेन वण्णं वदन्तो अट्टासि । महाब्रम्हा सेतच्छत्तं धारयमानो अट्टासि । मारबळे पन बोधिमण्डं उपसङ्कमन्ते उपसङ्कमन्ते तेसं एको'पि ठातुं ना'सक्खि । सम्मुखसम्मुखद्वानेने'व पठायिसु । काळो नागराजा पठवियं निम्मुज्जित्वा पञ्चयोजनसतिकं **मञ्जेरिकं** नागभवनं गत्वा उभोहि हत्थेहि मुखं पिदहित्वा निपन्नो । सक्को विजयुत्तरसमङ्गं पिडियं कत्वा चक्रवाळमुखवट्ठियं अट्टासि । महाब्रम्हा सेतच्छत्तं चक्रवाळकोटियं ठपेत्वा ब्रम्हलोकमेव अगमासि । एकदेवता'पि ठातुं समत्था ना'होसि । महापुरिसो एकको'व निसीदि ।

१२० मारो'पि अत्तनो परिसं आहः—‘ताता सुद्धोदनपुत्तेन सिद्धत्थेन सदिसो अज्जो पुरिसो नाम न'त्थि । मयं सम्मुखा युद्धं दातुं न सक्खिस्साम पच्छाभागेन दस्सामा'ति । महापुरिसो'पि तीणि पस्सानि ओलोकेत्वा सव्वदेवतानं पलायितत्ता सुज्जानि अइस । पुन उत्तरपस्सेन मारबलं अज्झोत्थरमानं दित्वा ‘अयं एत्तको जनो मं एककं सन्धाय महन्तं वायामं परक्कमं करोति; इमस्मिं ठाने मय्हं माता वा पिता वा भाता वा अज्जो वा को'चि जातको नत्थि; इमा पन दसपारमियो'व मय्हं दीघरत्तं पुत्तपरिजनसदिसा; तस्मा पारमियो'व फलकं कत्वा पारमिसत्थेने'व पहरित्वा अयं बलकायो मया विद्धंसेतुं वट्ठती'ति ’ दसपारमियो आवज्जमानो निसीदि ।

१२१. अथ मारो देवपुत्तो 'एतेने'व सिद्धत्थं पलापेस्सामी'ति' वातमण्डलं समुद्वापेसि । तं खणं येव पुरत्थिमादिभेदा वाता समुद्वाहिवा अट्टयोजनद्वियोजनतियोजनप्पमाणानि पव्वतकूटानि पदाळेत्वा वनगच्छस्वखादीनि उम्मूळेत्वा समन्ता गामनिगमे चुण्णविचुण्णं वातुं समत्था'पि महापुरि-सरस्स पुञ्जतेजेन विहतानुभावा बोधिसत्तं पत्वा चीवरकण्णमत्तम्पि चालेतुं ना'सक्खिसु । ततो 'उदकेन नं अब्झोत्थरित्वा मारेस्सामी'ति' महावस्सं समुद्वापेसि । तस्सा'नुभावेन उपरू'परि सतपटलसहस्सपटलादिभेदा वलाहका उद्वाहिवा वस्सिसु; बुद्धिधारावेगेन पठवी छिद्वा अहोसि । वनस्वखादीनं उपरिभागेन महाओघो आगन्त्वा महासत्तस्स चीवरे उस्सावविन्दुद्धानमत्तम्पि तेमेतुं ना'सक्खि । ततो पासाणवस्सं समुद्वापेसि । महन्तानि महन्तानि पव्वतकूटानि धूपायन्तानि पज्जलन्तानि आकासेना'गन्त्वा बोधिसत्तं पत्वा दिव्वमालागुलभावं आपर्जिसु । ततो पहरणवस्सं समुद्वापेसि, एकतोधारा उभतोधारा असिसत्तिखुरप्पादयो धूमायन्ता पज्जलन्ता आकासेना'गन्त्वा बोधिसत्तं पत्वा दिव्वपुष्पानि अहेसुं । ततो अङ्गारवस्सं समुद्वापेसि । किंसुक्कवण्णा अङ्गारा आकासेना'गन्त्वा बोधिसत्तस्स पादमूले दिव्वपुष्पानि हुत्वा विकिरिसु । ततो कुकुळवस्सं समुद्वापेसि । अच्चुण्हो अग्गिवण्णो कुक्कुळो आकासेना'गन्त्वा बोधिसत्तस्स पादमूले चन्दनचुण्णं हुत्वा निपति । ततो वालुकावस्सं समुद्वापेसि । अतिसुखुमवालुका धूपायन्ता पज्जलन्ता आकासेना'गन्त्वा बोधिसत्तस्स पादमूले दिव्वपुष्पानि हुत्वा निपतिसु । ततो कललवस्सं समुद्वापेसि । तं कललं धूमायन्तं पज्जलन्तं आकासेना'गन्त्वा बोधिसत्तस्स पादमूले दिव्वविलेपनं हुत्वा निपति । ततो 'इमिना भिसेत्वा सिद्धत्थं पलापेस्सामी'ति' अन्धकारं समुद्वापेसि । तं चतुरङ्ग-समन्नागतं अन्धकारं विय महातमं हुत्वा बोधिसत्तं पत्वा सुरियप्पभा विहतं विय अन्धकारं अन्तरधायि ।

१२२. एवं मारो इमाहि नवहि वातवस्सपासाणप्पहरणङ्गारकुक्कुल-
 वालिकाकलल'न्धकारवुट्ठीहि बोधिसत्तं पलापेतुं असक्कोन्तो 'किं भणे
 तिट्ठथ, इमं कुमारं गणहथ, हनथ, पलापेथा'ति' परिसं आणापेत्वा
 सयम्पि गिरिमेखलस्स हत्थिनो खन्धे निसिन्नो चक्कायुधं आदाय
 बोधिसत्तं उपसङ्गमित्वा 'सिद्धथ उट्ठाहि एतस्मा पल्लङ्का; ना'यं
 तुय्हं पापुणाति, मय्हं एसो पापुणाती'ति' आह । महासत्तो तस्स वचनं
 सुत्वा अवोचः—'मार नेव तया दसपारमियो पूरिता, न उपपारमियो, न
 परमत्थपारमियो, ना'पि पञ्चमहापरिच्चागा परिच्चत्ता, न आणत्थचरिया न
 लोकत्थचरिया न बुद्धत्थचरिया पूरिता, ना'यं पल्लङ्को तुय्हं पापुणाति
 मयहे'वे'सो पापुणाती'ति' । मारो कुद्धो कोधवेगं असहन्तो महापुरिसस्स
 चक्कायुधं विस्सज्जेसि । तं तस्स दसपारमियो आवज्जेन्तस्स उपरिभागे
 मालावितानं हुत्वा अट्ठासि । तं किर खुरधारं चक्कायुधं अज्जदा तेन
 कुद्धेन विस्सट्ठं एकघनपासाणे थम्भे वंसकलीरे विय छिन्दन्तं गच्छति ।
 इदानी पन तस्मिं मालावितानं हुत्वा ठिते अवसेसा मारपरिसा 'इदानी
 पल्लङ्गतो वुट्ठाय पलायिस्सती'ति' महन्तमहन्तानि सेलकूटानि विस्सज्जेसुं ।
 तानि'पि महापुरिसस्स दसपारमियो आवज्जेन्तस्स मालागुलभावं आपज्जित्वा
 भूमियं पतिसु । देवता चक्कवाळमुखवट्ठियं ठिता गीवं पसारेत्वा सीसं
 उक्खिपित्वा 'नट्ठो वत भो सिद्धत्थकुमारस्स रूपगपत्तो अत्तभावो, किन्नु
 खो करिस्सती'ति' ओलोकेन्ति ।

१२३. ततो महापुरिसो 'पूरितपारमीनं बोधिसत्तानं अभिसम्बुज्जनदिवसे
 पत्तपल्लङ्को मय्हं पापुणाती'ति' वत्वा ठितं मारं आहः—'मार, तुय्हं दानस्स
 दिन्नभावे को सक्खी'ति' । मारो 'इमे एत्तका सक्खिनो'ति' मारबलाभिमुखं
 हत्थं पसारेसि । तस्मिं खणे मारपरिसाय 'अहं सक्खी अहं सक्खी'ति'

पवत्तसदो पठवीउद्रीयनसदसदिसो अहोसि । अथ मारो महापुरिसं आहः—
 ‘सिद्धत्थं तुहं दानस्स दिन्नभावे को सक्खी’ति’ । महापुरिसो ‘तुहं
 ताव दानस्स दिन्नभावे सचेतना सक्खिनो; मय्हं पन इमस्मिं ठाने सचेतनो
 कोचि सक्खी नाम नत्थि । तिद्धतु ताव मे अवसेसअत्तभावेसु दिन्नदानं ।
वेस्सन्तरत्तभावे पन ठवा मय्हं सत्तसतकमहादानस्स ताव दिन्नभावे अयं
 अचेतना’पि धनमहापठवी सक्खी’ति’ चीवरगब्भन्तरतो दक्खिणहत्थं
 अभिनीहरित्वा ‘वेस्सन्तरत्तभावे ठवा मया सत्तसतकमहादानस्स दिन्नभावे
 त्वं सक्खी न सक्खी’ति’ महापठविया अभिमुखं हत्थं पसारोसि । महापठवी
 ‘अहं ते तदा सक्खी’ति’ विरवसतेन विरवसहस्सेन विरवसतसहस्सेन
 मारबलं अवत्थरमाना विय उन्नदि । ततो महापुरिसे ‘दिन्नं ते सिद्धत्थं
 महादानं उत्तमदानं’ति’ वेस्सन्तरदानं सम्मसन्ते सम्मसन्ते दियड्डुयोजन-
 सतिको गिरिमेखलहत्थी जण्णुकेहि पतिट्ठासि । मारपरिसा दिसा विदिसा
 पलायि । द्वे एकमग्गेन गता नाम नत्थि । सीसाभरणानि चे’व निवत्थवत्थानि
 च पहाय सम्मुखसम्मुखदिसाहि येव पलायिंसु ।

१२४. ततो देवसङ्घा पलायमानं मारबलं दिस्वा ‘मारस्स पराजयो
 जातो, सिद्धत्थकुमारस्स जयो, **जयपूजं** करिस्सामा’ति’ नागा नागानं,
 सुपण्णा सुपण्णानं, देवता देवतानं, ब्रम्हा ब्रम्हानं घोसेत्वा गन्धमालादिहत्था
 महापुरिसस्स सन्तिके बोधिपल्लङ्कं अगमंसु । एवं गतेसु च पन तेसुः—

जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं

मारस्स च पापिमतो पराजयो ।

उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता

जयं तदा नागगणा महेसिनो ॥ २७९ ॥

जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं

मारस्स च पापिमतो पराजयो ।

उग्धोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता

सुपण्णसङ्घा'पि जयं महेसिनो ॥ २८० ॥

जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं

मारस्स च पापिमतो पराजयो ।

उग्धोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता

जयं तदा देवगणा महेसिनो ॥ २८१ ॥

जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं

मारस्स च पापिमतो पराजयो ।

उग्धोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता

जयं तदा ब्रम्हगणा'पि तादिनो'ति ॥ २८२ ॥

अवसेसा दससु चक्रवाळसहस्सेसु देवता मालागन्धविलेपनेहि पूजयमाना नानप्पकारा थुतियो वदमाना अट्ठंसु ।

१२५. एवं धरमाने येव सु'रिये महापुरिसो मारखलं विधमेत्वा चीवखु'-
परि पतमानेहि बोधिखवङ्कुरेहि रत्तपवाळदलेहि विय पूजयमानो पठमे यामे
पुब्बेनिवासजाणं अनुस्सरित्वा मज्झिमयामे **दिब्बचक्खुं** विसोधेत्वा पच्छि-
मयामे **पटिच्चसमुप्पादे** जाणं ओतारेसि । अथ'स्स द्वादसपदिकं पचयाकारं
वट्टविवट्टवसेन अनुलोमपटिलोमतो सम्मसन्तस्स सम्मसन्तस्स दससहस्सी
लोकधातु उदकपरियन्तं कत्वा द्वादसक्खतुं सङ्गमि । महापुरिसे पन
दससहस्सीलोकधातुं उन्नादेत्वा अरुणु'ग्गमनवेलाय सच्चञ्जुतजाणं पटिविज्झन्ते
सकलदससहस्सी लोकधातु अलङ्कृतपटियत्ता अहोसि । पाचीनचक्रवाळ-
मुखवट्टियं उस्सापितानं धज्जानं पटाका पच्छिमचक्रवाळमुखवट्टियं पहरन्ति;
तथा पच्छिमचक्रवाळमुखवट्टियं उस्सापितानं पाचीनचक्रवाळमुखवट्टियं; उत्तर-

चक्रवाळमुखवट्टियं उस्सापितानं दक्खिणचक्रवाळमुखवट्टियं; दक्खिणचक्रवाळ-
मुखवट्टियं उस्सापितानं उत्तरचक्रवाळमुखवट्टियं पहरन्ति । पठवीतले उस्सा-
पितानं पन धजानं पटाका ब्रम्हलोकं आहच्च अट्ठसु, ब्रम्हलोके बद्धानं
धजानं पटाका पठवीतले पतिट्ठहिंसु । दससहस्सचक्रवाळे पुष्कपगक्ख्वा पुप्फं
गण्हसु । फट्ठपगक्ख्वा फळपिण्डभारभरिता अहेसुं । खन्धेसु खन्धपदु-
मानि पुप्फिसु । साखासु साखापदुमानि, लतासु लतापदुमानि, आकासे ओल-
म्बकपदुमानि, सिलातलानि भिन्दित्वा उपरू'परि सतपत्ता हुत्वा दण्डकपदुमानि
उट्ठहिंसु । दससहस्सी लोकधातु वट्ठेत्वा विस्सट्ठमालागुळा विय सुसन्थतपुप्फ-
सन्थरो विय च अहोसि । चक्रवाळन्तरेसु अट्ठयोजनसहस्सलोकन्तरिका
सत्तसुरियप्पभाय'पि अनोभासितपुच्चा एको'भासा अहेसुं । चतुरासीतियो
जनसहस्सगम्भीरो महासमुद्धो मधुरोदको अहोसि । नदियो न'प्पवत्तिसु ।
जच्चन्धा रूपानि परिंससु । जातिवधिरा सद्दं सुणिसु । जातिपीठसप्पिनो
पदसा गच्छिसु । अन्दुबन्धनादीनि छिन्दित्वा पत्तिसु ।

१२६. एवं अपरिमाणेन सिरिविभवेन पूजियमाने अनेकप्पकारेसु
अच्छरियधम्मेषु पातुभूतेसु सब्बज्जुतजाणं पटिविज्झित्वा सब्बबुद्धानं
अविजहितं उदानं उदानेसिः—

अनेकजातिसंसारं सन्धाविसं अनिच्चिसं ।

गहकारकं गवेसन्तो दुक्खा जाति पुनप्पुन ॥ २८३ ॥

गहकारक ! दिट्ठो'सि पुन गेहं न काहसि ।

सब्बा ते फासुका भग्गा गहकूटं विसङ्गतं ।

विसङ्कारगतं चित्तं तण्हानं खयमज्झगा'ति ॥ २८४ ॥

इति तुसितपुरतो पट्टाय याव अयं बोधिमण्डे सब्बज्जुतप्पत्ति एत्तकं ठानं
अविदूरे निदानं नामा'ति वेदितव्वं ।

१२७. सन्तिकेनिदानं पन 'भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे;' 'वेसालियं विहरति महावने कूटागारसाला-यं'ति' एवं तेसु तेसु ठानेसु विहरन्तो तस्मिं ठाने येव लब्धमी'ति वुत्तं, किञ्चा'पि एवं वुत्तं, अथ खो पन तम्पि आदितो पट्ठाय एवं वेदितव्वं । उदानं उदानेत्वा (एकपलङ्केन) निसिन्नस्स हि भगवतो एतद'होसिः—'अहं कण्यस-तसहस्साधिकानि चत्तारि असङ्खेय्यानि इमस्स पलङ्कस्स कारणा सन्धाविं । एत्तकं कालं इमस्से'व पलङ्कस्स कारणा अलङ्कतसीस गीवाय छिन्दित्वा दिन्नं, सुअञ्जितानि अक्खीनि हृदयमंसञ्च उव्वत्तेत्वा दिन्नं, जालियकुमारसदिसा पुत्ता, कण्हाजिनकुमारीसदिसा धीतरो, मद्दिदेवीसदिसा भरियायो च परेसं दासत्थाय दिन्ना । अयं मे पलङ्को जयपलङ्को वरपलङ्को'व । एत्थ मे निसिन्नस्स सङ्कप्पा परिपुण्णा, न ताव इतो वुट्ठहिस्सामी'ति' अनेककोटिसतसहस्सा समापत्तियो समापज्जन्तो सत्ताहं तथे'व निसीदि । यं सन्धाय वुत्तं—'अथ खो भगवा सत्ताहं एकपलङ्केन निसीदि विमुत्ति-सुखं पटिसंवेदी'ति' । ;

१२८. अथे'कच्चानं देवतानं 'अज्जापि नून सिद्धत्थस्स कत्तव्वकिच्चं अत्थि, पलङ्कस्मिं हि आलयं न विजहती'ति' परिवित्तको उदपादि । सत्था देवतानं वितक्कं अत्वा तासं वितक्कं वूपसमनत्थं वेहामं अब्भुगन्त्वा यमकपा-टिहारियं दस्सेसि । महाबोधिमण्डस्मिं हि कतपाटिहारियञ्च जातिसमागमे कतपाटिहारियञ्च, पाठिकपुत्तसमागमे कतपाटिहारियञ्च, सब्बं गण्डम्ब-रुक्खमूले यमकपाटिहारियसदिसं अहोसि । एवं सत्था इमिना पाटिहारियेन देवतानं वितक्कं वूपसमेत्वा पलङ्कतो ईसकं पाचीननिस्सिते उत्तरदिसाभागे ठत्वा 'इमस्मिं वत मे पलङ्के सब्बञ्जुतजाणं पटिविद्धं'ति' चत्तारि असङ्खेय्यानि कप्पसतसहस्सञ्च पूरितानं पारमीनं फलाधिगमद्धानं पलङ्कं अनिमिसेहि अक्खीहि ओलोकयमानो सत्ताहं वीतिनामेसि । तं ठानं अनिमिसचेतियं

नाम जातं । अथ पल्लङ्कस्स च ठितट्ठानस्स च अन्तरा चङ्कमं मापेत्वा पुरत्थिम-
पच्छिमतो आयते रतनचङ्कमे चङ्कमन्तो सत्ताहं वीतिनामेसि । तं ठानं
रतनचङ्कमचेतियं नाम जातं । चतुत्थे पन सत्ताहे बोधितो पच्छिमुत्तर-
दिसाभागे देवता रतनघरं मापर्यिसु; तथ पल्लङ्केन निसीदित्वा **अभिधम्म-**
पिटकं विसेसतो चे'त्य अनन्तनयं समन्तपट्टानं विचिनन्तो सत्ता'हं
वीतिनामेसि । **अभिधम्मिका** पनाहुः—‘रतनघरं नाम न रतनमयं गेहं;
सत्तन्नं पन **पकरणानं** सम्मसितट्ठानं रतनघरं'ति ।' यस्मा पने'त्य उभो'पे'ते
परियाया युज्जन्ति, तस्मा उभयम्पे'तं गहेत्तब्बमेव । ततो पट्टाय पन तं
ठानं **रतनघरचेतियं** नाम जातं । एवं बोधिसमीपे चत्तारि सत्ता'हानि
वीतिनामेत्वा पञ्चमे सत्ताहे बोधिरुक्खमूला येन **अजपालनिग्रोधो**
तेनु'पसङ्गमि । तत्रा'पि धम्मं विचिनन्तो येव विमुत्तिसुखं पटिसवेदेन्तो
निसीदि ।

१२९. तस्मिं समये मारो देवपुत्तो एत्तकं कालं अनुपबन्धन्तो
ओतारापेक्खो'पि इमस्स किञ्चि खलितं ना'दसं, ‘अतिक्कन्तो'दानि एस
मम वसं'ति' दोमनस्सप्पत्तो महामग्गे निसीदित्वा सोळस कारणानि चिन्तेन्तो
भूमियं सोळसलेखा आकट्ठि । ‘अहं एसो विय दानपारमिं न पूरेसिं
तेन'ग्हि इमिना सदिसो न जातो'ति' **एकं लेखं** कट्ठि; ‘तथा अहं
एसो विय सीलपारमिं, नेक्खम्मपारमिं, पञ्ञापारमिं, विरियपारमिं, खन्ति-
पारमिं, सच्चपारमिं, अधिट्ठानपारमिं, मेत्तापारमिं, उपेक्खापारमिं न पूरेसिं,
तेन'ग्हि इमिना सदिसो न जातो'ति' **दसमं लेखं** कट्ठि; ‘अहं एसो
विय असाधारणस्स इन्द्रियपरोपरियत्राणस्स पटिवेधाय उपनिस्सयभूता
दसपारमियो न पूरेसिं, तेन'ग्हि इमिना सदिसो न जातो'ति' **एकादसमं**
लेखं कट्ठि; तथा ‘अहं एसो विय असाधारणस्स आसयानुसयत्राणस्स,

महाकल्पासमापत्तिजाणस्स, यमकपाटिहीरजाणस्स, अनावरणजाणस्स, सब्बज्जुतजाणस्स पटिवेधाय उपनिस्सयभूता दसमारमियो न पूरेसिं, तेन'ग्धि इमिना सदिसो न जातो'ति' **सोळसमं लेखं** कट्ठि; एवं इमेहि कारणेहि **महामग्गे सोळसलेखा** आकड्डमानो निसीदि ।

१३०. तस्मिं समये **तण्हा, अरती, रागा**'ति तिस्सो मारधीतरो 'पिता नो न पज्जायति, कहं नु खो एतरही'ति' ओलोकयमाना तं दोमनस्सप्पत्तं भूमिं विलिखमानं दिस्वा पितुसन्तिकं गत्वा 'कस्मा'सि तात दुक्खी दुम्भनो'ति' पुच्छिस्सु । 'अम्मा अयं महासमणो मय्हं वसं अतिङ्कन्तो, एत्तकं कालं ओलोकेन्तो ओतारमस्स दड्ढुं ना'सक्खि, तेन'ग्धि दुक्खी दुम्भनो'ति' । 'यदि एवं मा चिन्तयित्थ, मयमे'तं अत्तनो वसे कत्वा आदाय आगमिस्सामा'ति' । 'न सक्का अम्मा एसो केनचि वसे कातुं, अचलाय सद्दाय पतिट्ठितो एसो पुरिसो'ति' । 'तात मयं इत्थियो नाम, इदानेव तं रागपासादीहि बन्धित्वा आनेस्साम, तुम्हे मा चिन्तयित्था'ति' भगवन्तं उपसङ्गमित्वा 'पादे ते समण परिचारेमा'ति' आहंसु । भगवा नेव तासं वचनं मनसि अकासि, न अक्खीनि उम्मीलेत्वा ओलोकेसि, अनुत्तरे उपधिसङ्खये विमुत्तमानसो विवेकसुखज्जे'व अनुभवन्तो निसीदि ।

१३१. पुन मारधीतरो 'उच्चावचा खो पुरिसानं अधिप्पाया, केसञ्चि कुमारिकासु पेमं होति, केसञ्चि पठमवये ठितासु, केसञ्चि पच्छिमवये ठितासु, यन्नून मयं नानप्पकारेहि पलोभेय्यामो'ति' एकमेका कुमारिवण्णा-दिवसेन सतं सतं अत्तभावे अभिनिम्मिनित्वा कुमारियो, अविजाता, सक्कि-विजाता, दुविजाता, मज्झिमित्थियो, महित्थियो च हुत्वा छक्खत्तुं भगवन्तं उपसङ्गमित्वा 'पादे ते समण परिचारेमा'ति' आहंसु । तम्पि भगवा न

मनसा'कासि यथा तं अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये विमुक्तो। केचि पना'चरिया वदन्ति:—ता महिथिभावेन उपगता दिस्वा भगवा एवेमे'व एता खण्डदन्ता 'पलितकेसा होन्तू'ति' अधिष्ठासी'ति। तं न गहेतब्धं। न हि सत्था एवरूपं अधिष्ठानं करोति। भगवा पन 'अपेथ तुम्हे किं दिस्वा एवं वायमथ न एवरूपं नाम अवीतरागादीनं पुरतो कातुं वट्टति; तथागतस्स पन रागो पहीनो दोसो पहीनो मोहो पहीनो'ति अत्तनो किलेसप्पहानं आरब्ध:—

यस्स जितं ना'वजीयति जितम'स्स नो याति कोचि लोके।

तं बुद्धम'नन्तगोचरं अपदं केन पदेन नेस्सथ ॥ २८५ ॥

यस्स जालिनी विसत्तिका तण्हा न'त्थि कुहिञ्चि नेतवे।

तं बुद्धम'नन्तगोचरं अपदं केन पदेन नेस्सथा'ति ॥ २८६ ॥

इमा धम्मपदे बुद्धवग्गे द्वे गाथा वदन्तो धम्मं कथेसि। ता 'सच्चं किर नो पिता अवोच, 'अरहं सुगतो लोके न रागेन सुवानयो'ति' आदीनि वत्वा पितुसन्तिकं अगमंसु।

१३२. भगवा'पि तथ सत्ताहं वीतिनामेत्वा मुचलिन्दमूलं अगमासि। तथ सत्ताहं वीतिनामेत्वा सत्ताहं वदलिकाय उप्पन्नाय सीतादिपटिवाहनत्थं मुचलिन्देन नागराजेन सत्तक्खत्तुं भोगेहि परिक्रिक्खत्तो असम्बाधं गन्धकुटियं विहरन्तो विय विमुत्तिसुखं पटिसंवेदियमानो सत्ताहं वीतिनामेवा राजायतनं उपसङ्गमि। तत्था'पि विमुत्तिसुखं पटिसंवेदियमानो येव निसीदि। एत्तावता सत्त सत्ताहानि परिपुण्णानि। एत्थन्तरे नेव मुखधोवनं न सरीरपटिजगगनं न आहारकिच्चं अहोसि, ज्ञानसुखेन मगसुखेन फलसुखेने'व वीतिनामेसि। अथ'स्स तस्मिं सत्तसत्ताहमत्थके एकूनपञ्चासतिमे दिवसे तथ निसिन्नस्स 'मुखं धोविस्सामी'ति' चित्तं उदपादि। सक्को देवानमिन्दो अगदहरीटकं आहरित्वा अदासि। सत्था तं परिमुञ्जं। तेन'स्स सरीरवलञ्जं अहोसि।

अथ'स्स सक्को येव नागळतादन्तकट्ठं चेव मुखधोवनउदकञ्च अदासि ।
सत्था तं दन्तकट्ठं खादित्वा अनोतत्तदहे उदकेन मुखं धोवित्वा तत्थेव
राजायतनमूले निसीदि ।

१३३. तस्मिं समये तपुस्सभल्लिका नाम द्वे वाणिजा पञ्चहि सक्क-
सतेहि उक्कला जनपदा मज्झिमदेसं गच्छन्ता अत्तनो जातिसालोहिताय
देवताय सक्कटानि सन्निश्चित्वा सत्थु आहारसम्पादने उस्साहिता मन्यञ्च
मधुपिण्डकञ्च आदाय 'पटिगणहातु नो भन्ते भगवा इमं आहारं
अनुकम्पं उपादाया'ति' सत्थारं उपसङ्गमित्वा अट्ठंसु । भगवा 'पायास-
पटिगणहणदिवसे येव पत्तस्स अन्तरहितत्ता 'न खो तथागता हत्थेसु
पटिगणहन्ति, किम्हि नु खो अहं पटिगणहेय्यं'ति' चिन्तेसि । अथ'स्स
चित्तं जत्वा चतूहि दिसाहि चत्तारो महाराजानो इन्दनीलमणिमये पत्ते
उपनामेसुं । भगवा ते पटिक्खिपि । पुन मुग्गवण्णसेलमये चत्तारो पत्ते
उपनामेसुं । भगवा चतुन्न'ग्गि देवपुत्तानं अनुकम्पाय चत्तारो'पि पत्ते
पटिग्गेहवा उपरू'परिं ठपेत्वा 'एको होतू'ति' अधिद्वासि । चत्तारो'पि
मुखवट्ठियं पञ्जायमानल्लेखा हुत्वा मज्झिमेन पमाणेन एकत्तं उपगमिंसु ।
भगवा तस्मिं पच्चग्घे सेलमये पत्ते आहारं पटिगण्हित्वा परिमुञ्चित्वा
अनुमोदनं अकासि । द्वे भातरो वाणिजा बुद्धञ्च धम्मञ्च सरणं गत्वा
द्वेवाचसिकउपासका अहेसुं । अथ तेसं 'एकं नो भन्ते परिचरित-
व्वट्ठानं देया'ति' वदन्तानं दक्खिणेन हत्थेन अत्तनो सीसं परामसित्वा
केसधातुयो अदासि । ते अत्तनो नगरे ता धातुयो सुवण्णसमुग्गस्स
अन्तो पक्खिपित्वा चेतियं पतिट्ठापेसुं ।

१३४. सम्मासम्बुद्धो'पि खो ततो उट्ठाय पुन अजपालनिग्रोधमेव
गत्वा निग्रोधमूले निसीदि । अथ'स्स तत्थ निसिन्नमत्तस्सेव अत्तना अधि-

गतस्स धम्मस्स गम्भीरतं पच्चवेक्खन्तस्स सच्चबुद्धानं आचिण्णो
 ‘अधिगतो खो म्या’यं धम्मो’ति’ परेसं धम्मं अदेसेतुकम्यताकारप्पत्तो वितक्को
 उदपादि । अथ ब्रम्हा सहम्पति ‘नस्सति वत भो लोको, विनस्सति वत
 भो लोको’ति’ दसहि चक्कवाळसहस्सेहि सक्कसुयामसन्तुसितसुनिम्मितवस-
 वत्तिमहाब्रम्हानो आदाय सत्थु सन्तिकं गन्त्वा ‘देसेतु भन्ते भगवा धम्मं,
 देसेतु भन्ते सुगतो धम्मं’ति’ आदिना नयेन धम्मदेसनं आयाचि । सत्था
 तस्स पटिज्जं दत्त्वा ‘कस्स नु खो अहं पठमं धम्मं देसेय्यं’ति’ चिन्तेन्तो
 ‘आळारो पण्डितो, सो इमं धम्मं खिप्पं आजानिस्सती’ति’ चित्तं
 उप्पादेत्वा पुन ओलोकेन्तो तस्स सत्ताहकालङ्कतभावं अत्वा उदकं आव-
 ज्जेसि । तस्सा’पि अभिदोसकालङ्कतभावं अत्वा ‘बहूपकारा खो पञ्चवगिया
 भिक्खू’ति’ पञ्चवगिये आरब्ध मनसिकारं कत्वा ‘कहन्नु खो ते एतरहि
 विहरन्ती’ति’ आवज्जेन्तो ‘वाराणसियं इसिपतने मिगदाये’ति’ अत्वा
 तत्थ गन्त्वा ‘धम्मचक्कं पवत्तेस्सामी’ति’ कतिपा’हं बोधिमण्डसामन्ता येव
 पिण्डाय चरन्तो विहरित्वा ‘आसाळ्हिपुण्णमासियं वाराणसिं गमिस्सामी’ति’
 चातुदसियं पच्चूससमये पभाताय रत्तिथा कालस्से’व पत्तचीवरमादाय
 अट्टारस्योजनमगं पटिपन्नो अन्तरामग्गे उपकं नाम आजीवकं दिस्वा
 तस्स अत्तनो बुद्धभावं आचिक्खित्वा तं दिक्सं येव सायण्हसमये इसिपतनं
 अगमासि ।

१३५. पञ्चवगिया थेरा तथागतं दूरतो’व आगच्छन्तं दिस्वा ‘अयं
 आवुसो समणो गोतमो पच्चयवाहुल्लाय आवत्तिवा परिपुण्णकायो पीनिन्द्रियो
 सुवण्णवण्णो हुत्वा आगच्छति । इमस्स अभिवादनादीनि न करिस्साम;
 महाकुलप्पसूतो खो पने’स आसना’मिहारं अरहति, तेन’स्स आसनमत्तं
 पञ्जापेस्सामा’ति’ कतिकं अकंसु । भगवा सदेवकस्स लोकस्स चित्ताचारं
 जाननसमत्थेन जाणेन ‘किन्नु खो इमे चिन्तरियसू’ति’ आवज्जित्वा चित्तं

अञ्जासि । अथ ते सब्बदेवमनुस्सेसु अनोदिस्सकवसेन फरणसमत्थं
 मेतचित्तं सङ्घिपित्वा ओदिस्सकवसेन मेतचित्तेन फरि । ते भगवता
 मेतचित्तेन फुट्ठा तथागते उपसङ्गमन्ते सकाय कतिकाय सण्ठातुं असक्कोन्ता
 पच्चुगन्त्वा अभिवादनपच्चुपट्टानादीनि सब्बकिच्चानि अकंसु; सम्मा-
 सम्बुद्धभावं पन'स्स अजानमाना केवलं नामेन च आवुसोवादेन च
 समुदाचरन्ति । अथ ते भगवा ' मा नो भिक्खवे तथागतं नामेन च
 आवुसोवादेन च समुदाचरथ, अहं भिक्खवे तथागतो सम्मासम्बुद्धो'ति'
 अत्तनो बुद्धभावं सञ्जापेत्वा पञ्चत्ते वरबुद्धासने निसिन्नो उत्तरासाब्बहनक्ख-
 त्तयोगे वत्तमाने अट्टारसहि ब्रम्हकोटीहि परिवुतो पञ्चवग्गिये थेरे आमन्तेत्वा
धम्मचक्रप्पवत्तनसुत्तं देसेसि । तेसु **अञ्जाकोण्डञ्जत्थेरो** देसनानुसारेण
 जाणं पेसेन्तो सुत्तपरियोसाने अट्टारसहि ब्रम्हकोटीहि सद्धिं सोतापत्तिफले
 पतिट्ठासि । सत्था तत्थे'व वस्सं उपगन्त्वा पुन दिवसे **वप्पत्थेरं** ओवदन्तो
 विहारे येव निसीदि । सेसा चत्तारो पिण्डाय चरिंसु । वप्पत्थेरो पुब्बण्हे
 येव सोतापत्तिफलं पापुणि । एतेने'व उपायेन पुन दिवसे **भद्दियत्थेरं**
 पुन दिवसे **महानामत्थेरं** पुन दिवसे **अस्सजित्थेरं**'ति सब्बे सोतापत्तिफले
 पतिट्ठापेत्वा पञ्चमियं पक्खस्स पञ्चपि जने सन्निपातेत्वा **अनत्तलक्खणसुत्तन्तं**
 देसेसि, देसनापरियोसाने पञ्च'पि थेरा अरहत्तफले पतिट्ठहिंसु । अथ
 सत्था **यसस्स** कुलपुत्तस्स उपनिस्सयं दिस्वा रत्तिभागे निब्बिजित्वा गेहं
 पहाय निक्खन्तं 'एहि यसा'ति' पक्कोसित्वा तस्मिं येव रत्तिभागे सोतापत्ति-
 फले पुनदिवसे अरहत्ते पतिट्ठापेत्वा अपरे'पि तस्स सहायके चतुपण्णासजने
एहिभिकखुपब्बज्जाय पब्बाजेत्वा अरहत्तं पापेसि ।

१३६. एवं लोके एकसद्धिया अरहन्तेसु जातेसु सत्था बुत्थवस्सो
 पवारेत्वा ' **चरथ भिक्खवे चारिकं**'ति ' सद्धिं भिक्खू दिसासु पेसेत्वा

सयं उरुवेलं गच्छन्तो अन्तरामगो कप्पासियवनसण्डे तिस जने
 भद्वगियकुमारे विनेसि । तेषु सब्बपच्छिमको सोतापन्नो सब्बुत्तमो अना-
 गामी अहोसि । तेषि सब्बे एहि भिक्खुभावेने'व पब्बाजेत्वा दिसासु पेसेत्वा
 उरुवेलं गन्वा अड्डुडानि पाटिहारियसहस्सानि दस्सेत्वा उरुवेलकस्सपा-
 दयो सहस्सजटिलपरिवारे तेभातिकजटिले विनेत्वा एहिभिक्खुभावेने'व
 पब्बाजेत्वा गयासीसे निसीदापेत्वा आदित्तपरियाय देसनाय अरहत्ते
 पतिट्ठापेत्वा तेन अरहन्तसहस्सेन परिवुतो ' बिम्बिसाररज्जो दिन्नं
 पटिज्जं मोचेस्सामी'ति ' राजगहनगरू'पचारे लट्ठिवनुय्यानं अगमासि ।

१३७. राजा ' उय्यानपालस्स सन्तिका सत्था आगतो'ति ' सुत्वा
 द्वादसनहुतेहि ब्राम्हणगहपतिकेहि परिवुतो सत्थारं उपसङ्गमित्वा चक्कवि-
 चित्तलेसु सुवण्णपट्टवितानं विय पभासमुदयं विस्सज्जेन्तेसु तथागतस्स
 पादेसु सिरसा निपतित्वा एकमन्तं निसीदि सद्धिं परिसाय । अथ खो
 तेसं ब्राम्हणगहपतिकानं एतदहोसिः—' किन्नु खो महासमणो उरुवेलक-
 स्सपे ब्रम्हचरियं चरति उदाहु उरुवेलकस्सपो महासमणे'ति ' । भगवा
 तेसं चेतसा चेतो परिवितक्कम'ज्जाय थेरं गाथाय अज्झभासिः—

किमे'व दिस्वा उरुवेलवासी

पहासि अग्गि किसको वदानो ।

पुच्छामि तं कस्सप एतम'त्थं

कथं पहीनं तव अग्गिहुत्तं'ति ॥ २८७ ॥

थेरो'पि भगवतो अधिप्पायं विदित्वाः—

रूपे च सदे च अथो रसे च

कामि'त्थियो चा'भिवदन्ति यज्जा ।

एतं मलं'ति उपधीसु क्त्वा

तस्मा न यिद्वे न हुते अरञ्जि'ति ॥ २८८ ॥

इमं गाथं क्त्वा अत्तनो सावकभावप्पकासनत्थं तथागतस्स पादपिड्डे सीसं ठपेत्वा, 'सत्था मे भन्ते भग्वा, सावको'हमस्मी'ति' क्त्वा एकतालं द्वितालं तितालं'ति सत्ततालप्पमाणं सत्तक्खत्तुं वेहासं अब्भुगन्त्वा ओरूय्ह तथागतं वन्दित्वा एकमन्तं निसीदि । तं पाटिहारियं दिस्वा महाजनो 'अहो महानुभावा बुद्धा, एवं थागगतदिट्ठिको नाम अरहा'ति मज्झमानो उरूवेलकरसपो'पि दिट्ठिजालं भिन्दित्वा तथागतेन दमितो'ति' सत्थु गुण-कथं येव कथेसि । भग्वा 'ना'हं इदानी येव उरूवेलकस्सपं दमेमि, अतीते'पि एस मया दमितो एवा'ति' क्त्वा इमिस्सा अत्थुप्पत्तिया महा-नारदकस्सपजातकं कथेत्वा चत्तारि सच्चानि पकासेसि । मगधराजा एका-दसहि नहुतेहि सद्धिं सोतापत्तिफले पतिट्ठासि; एकं नहुतं उपासकत्तं पटि-वेदेसि । राजा सत्थुसन्तिके निसिन्नो येव पञ्च अस्सासके पवेदेत्वा सरणं गन्त्वा स्वातनाय निमन्तेत्वा आसना बुट्ठाय भगवन्तं पदक्खिणं क्त्वा पक्कामि ।

१३८. पुन दिवसे येहि च भग्वा दिट्ठो येहि च अदिट्ठो, सब्बे'पि राज-गहवासिनो अट्टारसकोटिसङ्घा मनुस्सा तथागतं दट्ठुकामा पातो'व राजगहतो लट्ठिवनं अगमंसु । तिगावुतमग्गो न'प्पहोसि । सकललट्ठिवनु'य्यानं निरन्तरं पुटं अहोसि । महाजनो दसबलस्स रूपगपत्तं अत्तभावं पस्सन्तो तित्ति कातुं ना'सक्खि । वण्णभूमि नामे'सा, एवरूपेसु हि ठानेसु तथागतस्स लक्ख-णानुब्यञ्जनादिप्पभेदा सब्बा'पि रूपकायसिरी वण्णेतब्बा । एवं रूपगपत्तं^१ दसबलस्स सरीरं पस्समानेन महाजनेन निरन्तरं पुटे उय्याने च मग्गे च एकभिक्षुस्सा'पि निक्खमनो'कासो ना'होसि । तं दिवसं किर भग्वा छिन्नभत्तो भवेय्य । तं मा अहोसी'ति सक्कस्स निसिन्ना'सनं उण्हाकारं दस्सेसि । सो आवज्ज-

मानो तं कारणं ज्ञत्वा माणवकवर्णं अभिनिम्निनित्वा बुद्धधम्मसङ्घपटिसंयुत्तथु-
तियो वदमानो दसबलस्स पुरतो ओतरित्वा देवानुभावेन ओकासं कत्वाः—

दन्तो दन्तेहि सह पुराणजटिलेहि विप्पमुत्तो विप्पमुत्तेहि ।

सिङ्गीनिक्खसवण्णो राजगहं पाविसि भगवा ॥ २८९ ॥

मुत्तो मुत्तेहि सह पुराणजटिलेहि विप्पमुत्तो विप्पमुत्तेहि ।

सिङ्गीनिक्खसवण्णो राजगहं पाविसि भगवा ॥ २९० ॥

तिण्णो तिण्णेहि सह पुराणजटिलेहि विप्पमुत्तो विप्पमुत्तेहि ।

सिङ्गीनिक्खसवण्णो राजगहं पाविसि भगवा ॥ २९१ ॥

दसवासो दसबलो दसधम्मविदू दसहि उपेतो ।

सो दससत्परिवारो राजगहं पाविसि भगवा'ति' ॥ २९२ ॥

इमाहि गाथाहि सत्थुवर्णं वदमानो पुरतो पायासि । महाजनो माणव-
कस्स रूपसिंरिं दिस्वा 'अतिविय अभिरूपो अयं माणवको' न खो
पन'म्हेहि दिट्ठपुब्बो'ति' चिन्तेत्वा 'कुतो अयं माणवको कस्स वा
अयं'ति' आह । तं सुत्वा माणवोः—

‘यो धीरो सब्बधी दन्तो (मुद्धो) बुद्धो अण्णटिपुगलो ।

अरहं सुगतो लोके तस्साहं परिचारको'ति ॥ २९३ ॥

गाथं आह । सत्था सक्केन कतोकासं मगं पटिपज्जित्वा भिक्खुसहस्स-
परिवुतो राजगहं पाविसि ।

१३९. राजा बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स महादानं दत्वा ‘अहं भन्ते तीणि
रतनानि विना वत्तिंतुं न सक्खिस्सामि, वेलाय वा अवेलाय वा भगवतो
सन्तिकं आगमिस्सामि । लड्डिवनुय्यानञ्च नाम अतिदूरे, इदं पन'म्हाकं

वेळुवनं नाम उय्यानं ना'तिदूरे ना'चासनं गमनागमनसम्पन्नं बुद्धारहं सेनासनं इदं मे भगवा पटिगण्हातू'ति' सुवण्णमिङ्कारेने'व पुप्फगन्धवासितं मणिवण्णं उदकं आदाय वेळुवनुय्यानं परिच्चजन्तो दसबलस्स हत्थे उदकं पातेसि । तस्मिं आरामपटिग्गहणे 'बुद्धसासनस्स मूलानि ओतिण्णानी'ति' महापठवी कम्पि । जम्बुदीपास्मिं हि ठपेत्वा वेळुवनं अज्जं पठविं कम्पेत्वा गहित-सेनासनं नाम नत्थि । तम्बपण्णिदीपे'पि ठपेत्वा महाविहारं अज्जं पठविं कम्पेत्वा गहितसेनासनं नाम नत्थि । सत्था वेळुवनारामं पटिग्गहेत्वा रज्जो अनुमोदनं कत्वा उट्ठाया'सना भिक्खुसङ्घपरिवुतो वेळुवनं अगमासि ।

१४०. तस्मिं खो पन समये सारिपुत्तो च मोग्गलानो चा'ति द्वे परिव्याजका राजगहं उपनिस्साय विहरन्ति अमत्तं परियेसमाना । तेसु सारिपुत्तो अस्सजित्थेरं पिण्डाय पविट्ठं दिस्वा पसन्नचित्तो पयिरूपासित्वा 'ये धम्मा हेतुप्पभावा'ति गाथं सुत्वा सोत्तापत्तिफले पतिट्ठाय अत्तनो सहायकस्स मोग्गलानपरिव्याजकस्सा'पि तमेव गाथं अभासि । सो'पि सोताप-त्तिफले पतिट्ठहि । ते उभो'पि सज्जयं ओलोकेत्वा अत्तनो परिसाय सद्धिं सत्थु-सन्तिके पव्वजिसु । तेसु महामोग्गलानो सत्ताहेने'व अरहत्तं पापुणि, सारिपुत्तथेरो अट्ठमासेन । उभो'पि च ते सत्था अगगसावकट्ठाने ठपेसि; सारिपुत्तथेरेन अरहत्तप्पत्तदिवसे येव सावकसन्निपातं अकासि ।

१४१. तथागते पन तस्मिज्जेव वेळुवनुय्याने विरहन्ते सुद्धोदनमहा-राजा 'पुत्तो किर मे छब्बस्सानि दुक्करकारिकं चरित्वा परमाभिसम्बोधिं पत्वा पवत्तवरधम्मचक्रो राजगहं निस्साय वेळुवने विहरती'ति' सुत्वा अज्जतरं अमच्चं आमन्तेसि:—'एहि भणे त्वं पुरिससहस्सपरिवारो राजगहं

१ The full verse runs thus :—

ये धम्मा हेतुप्पभवा तेसं हेतुं तथागतो आह ।
तेसच्च यो निरोधो एवंवादी महासमणो'ति ॥

गन्त्वा मम वचनेन 'पिता वो सुद्धोदनमहाराजा दड्ढुकामो'ति' क्त्वा पुत्तं मे गण्हित्वा एही'ति' आह । सो ' एवं देवा'ति' रज्जो वचनं सिरसा सम्पट्टि-
च्छित्वा पुरिससहस्सपरिवारो खिप्पमेव सट्ठियोजनमग्गं गन्त्वा दसबलस्स
चतुप्परिसमज्जे निसीदित्वा धम्मदेसनावेलाय विहारं पाविसि । सो ' तिष्ठतु
ताव रज्जो पहितसासनं'ति' परिर्यन्ते ठितो सत्थु धम्मदेसनं सुत्वा यथा ठितो'व
सद्धिं पुरिससहस्सेन अरहत्तं पत्वा पब्बज्जं याचि । भगवा ' एथ भिक्ख-
वो'ति' हत्थ पसारेसि । सज्जे तं खणं येव इद्धिमयपत्तचीवरधरा सट्ठिवस्स-
त्थेरा^१ विय अहेसुं । अरहत्तं पत्तकालतो पट्ठाय पन ' अरिया नाम मज्झ-
त्ता'व होन्ती'ति' रज्जो पहितसासनं दसबलस्स न कथेसि^३ । राजा 'नेव
भगवा न गतको आगच्छति न सासनं सूयती'ति 'एहि भणे त्वं गच्छा'ति'
तेने'व नियामेन अज्जं अमच्च पेसेसि । सो'पि गन्त्वा पुरिमनयेने'व सद्धिं
परिसाय अरहत्तं पत्वा तुण्ही अहोसि । राजा एतेने'व नियामेन पुरिससह-
स्सपरिवारेने'व अमच्चे पेसेसि । सज्जे अत्तनो किच्चं निट्ठपेत्वा तुण्हीभूता
तत्थे'व विहरिंसु ।

१४२. राजा सासनमत्तम्पि आहरित्वा आचिक्खन्तं अलभित्वा चिन्ते-
सि:—' एत्तका जना मयि सिनेहभावेन सासनमत्तम्पि न पच्चाहरिंसु, को नु
खो मम वचनं करिस्सती'ति' सब्बराजबलं ओलोकेन्तो कालुदायिं अदस ।
सो किर रज्जो सब्बत्थसाधको अमच्चो अब्भन्तरिको अतिविस्सा-
सिको बोधिसत्तेन सद्धिं एकदिवसे जातो सहपंसुकीळितो सहायो । अथ नं
राजा आमन्तेसि:—'तात कालुदायि, अहं मम पुत्तं पस्सितुकामो नव
पुरिससहस्सानि पेसेसि; एकपुरिसो'पि आगन्त्वा सासनमत्तं आरोचेन्तो'पि
नत्थि । दुज्जानो खो पन जीवितन्तरायो, अहं जीवमानो'व पुत्तं ददुं इच्छामि,

१ परिसन्ते. २ वस्ससतिकत्थेरा. ३ The Burmese edition adds the following :—तुण्हीभावेन निसीदि ।

सक्खिस्ससि नु खो मे पुत्तं दस्सेतुं'ति' । 'सक्खिस्सामि देव, सचे पब्ब-
जितुं लभिस्सामी'ति' । 'तात त्वं पब्बजित्वा वा अपब्बजित्वा वा मय्हं
पुत्तं दस्सेही'ति' । 'सो साधु देवा'ति' रज्जो सासनं आदाय राजगहं
गन्त्वा सत्थुधम्मदेसनावेलाय परिसपरियन्ते ठितो धम्मं सुत्वा सपरिवारो अरह-
त्तफलं पत्वा एहिभिक्षुभावे पतिट्ठासि ।

१४३. सत्था बुद्धो हुत्वा पठमं अन्तोवस्सं इसिपतने वसित्वा बुत्थवस्सो
पवारेत्वा उरुवेळं गन्त्वा तत्थ तयो मासे वसन्तो तेभातिकजटिले विनेत्वा
भिक्षुसहस्सपरिवारो फुस्समासपुण्णमाय राजगहं गन्त्वा द्वे मासे वसि ।
एत्तावता वाराणसितो निक्खन्तस्स पञ्च मासा जाता, सकलो हेमन्तो अति-
क्कन्तो, कालुदायित्थेरस्स आगतदिवसंतो सत्तद्वदिवसा वीतिवत्ता । सो
फग्गुणिपुण्णमासियं चिन्तेसिः—अतिक्कन्तो हेमन्तो वसन्तसमयो अनुपपत्तो,
मनुस्सेहि सस्सादीनि उद्धरित्वा सम्मुखसम्मुखद्वाने मग्गा दिन्ना हरिततिण-
सञ्छन्ना पठवी । सुपुप्फित्ता वनसण्डा, पटिपज्जनक्खमा मग्गा, कालो दस-
वलस्स जातिसङ्गहं कातुं'ति' । अथ भगवन्तं उपसङ्गमित्वाः—

अङ्गारिनो दानि दुमा भदन्ते

फलेसिनो छदनं विप्पहाय ।

ते अच्चिमन्तो'व पभासयन्ति

समयो महावीर भगी रसानं^१ ॥ २९४ ॥

ना'तिसीतं ना'तिउण्हं ना'तिदुम्भिकखट्वातकं ।

सदला हरिता भूमि एस कालो महामुनी'ति ॥ २९५ ॥

सट्ठिमत्ताहि गाथाहि दसवलस्स कुलनगरं गमनत्थाय गमनवण्णं वण्णेसि ।

अथ नं सत्था 'किन्नु खो उदायि मधुरस्सरेन गमनवण्णं वण्णेसी'ति'

आह । ‘ भन्ते तुम्हाकं पिता सुद्धोदनमहाराजा तुम्हे पस्सितुकामो, करोथ जातकानं सङ्गहं’ति । साधु उदायि, करिस्सामि जातकानं सङ्गहं । भिक्खुसङ्घस्स आरोचेहि, गमिक्वत्तं पूरेस्सन्ती’ति ’ । ‘ साधु भन्ते’ति’थेरो आरोचेसि । भगवा **अङ्गमगधवासीनं** कुलपुत्तानं दसहि सहस्सेहि कपिलवत्थुवासीनं दसहि सहस्सेही’ति सव्वेहे’व वीसतिसहस्सेहि खीणासवभिक्खूहि परिवुतो राजगहा निक्खमित्वा दिवसे दिवसे योजनं गच्छति । ‘ राजगहतो सट्ठियोजनं कपिलवत्थुं द्वीहि मासेहि पापुणिस्सामी’ति’ अतुरितचारिकं पक्कामि ।

१४४. थेरो’पि ‘ भगवतो निक्खन्तभावं रज्जो आरोचेस्सामी’ति’ वेहासं अब्भुगन्त्वा रज्जो निवेसने पातुरहोसि । राजा थेरं दिस्वा तुट्ठचित्तो महारहे पल्लङ्के निसीदापेत्वा अत्तनो पटियादितस्स^१ नानगरसभोजनस्स पत्तं पूरेत्वा अदासि । थेरो उट्ठाय गमनाकारं दस्सेसि । ‘निसीदित्वा भुञ्जथा’ति’ । सत्थु सन्तिकं गत्वा ‘भुञ्जिस्सामि महाराजा’ति’ ‘कहं पन सत्था’ति’ ‘ वीसतिभिक्खुसहस्सपरिवारो तुम्हाकं दस्सनत्थाय चारिकं निक्खन्तो महाराजा’ति’ । राजा तुट्ठमानसो आहः—‘ तुम्हे इमं परिभुञ्जित्वा याव मम पुत्तो इमं नगरं पापुणाति ताव’स्स इतो’व पिण्डपातं पटिहरथा’ति’ । थेरो अधिवासेसि । राजा थेरं परिविसित्वा पत्तं गन्धचुण्णेन उव्वट्ठेत्वा उत्तमभोजनस्स पूरेत्वा ‘तथागतस्स देथा’ति थेरस्स हत्थे पतिट्ठापेसि । थेरो सव्वेसं पस्सन्तानं येव पत्तं आकासे खिपित्वा सयम्पि वेहासं अब्भुगन्त्वा पिण्डपातं आहरित्वा सत्थुहत्थे ठपेसि । सत्था तं परिभुञ्जि । एतेनु’पायेन थेरो दिवसे दिवसे आहरि । सत्था’पि अन्तरामग्गे रज्जो येव पिण्डपातं परिभुञ्जि । थेरो’पि भत्तकिच्चावसाने दिवसे दिवसे ‘ अज्ज एत्तकं भगवा आगतो, अज्ज एत्तकं’ति’ बुद्धगुणपटिसंयुत्ताय च कथाय सकलराजकुलं सत्थुदस्सनं

विना येव सत्थरि सञ्जातप्पसादं अकासि । तेनेव तं भग्वा ‘एतदग्गं भिक्खवे मम सावकानं भिक्खूनं कुलप्पसादकानं यदिदं कालुदायी’ति’ एतदग्गे ठपेसि ।

१४५. साकिया’पि खो अनुप्पत्ते भगवति ‘अम्हाकं आतिसेट्ठं पस्सि-
स्सामा’ति’ सन्निपतित्वा ‘भगवतो वसनट्ठानं वीमंसमाना निग्रोधसक्कस्स
आरामो रमणीयो’ति’ सल्लुक्खेत्वा तथ सव्वं पटिजग्गनविधिं कारेत्वा
गन्धपुप्फहत्था पच्चुग्गमनं करोन्ता सव्वालङ्कारपटिमण्डिते दहरदहरे नगरदारके
च दारिकायो च पठमं पहिणिसु, ततो राजकुमारे च तेसं अनन्तरा सामं
गन्धपुप्फचुण्णादीहि पूजयमाना भगवन्तं गहेत्वा निग्रोधारामे’व अगमंसु ।
तत्र भग्वा वीसतिसहस्सखीणासवपरिवृतो पञ्चत्तवरबुद्धासने निसीदि ।

१४६. साकिया नाम मानजातिका मानत्थद्वा । ते ‘सिद्धत्थकुमारो
अम्हेहि दहरतरो अम्हाकं कनिट्ठो, भागिनेय्यो, पुत्तो, नत्ता’ति’ चिन्तेत्वा
दहरदहरे राजकुमारे आहंसुः— ‘तुम्हे वन्दथ, मयं तुम्हाकं पिट्ठितो निसी-
दिस्सामा’ति’ । तेसु एवं (अवन्दित्वा) निसिन्नेसु भग्वा तेसं अज्झासयं
ओलोकेत्वा ‘न मं आतयो वन्दन्ति; हन्द दानि ते वन्दापेस्सामी’ति’
अभिज्जापादक (चतुत्थ) ज्ञानं समापजित्वा ततो उट्ठाय आकासं अब्भु-
ग्गत्वा तेसं सीसे पदपंसुं ओकिरमानो विय गण्डम्बस्सक्खमूले यमकपाटिहा-
रियसदिसं पाटिहारियं अकासि । राजा तं अच्छरियं दिस्वा आहः—
‘भग्वा, तुम्हाकं जातदिवसे कालदेवलस्स वन्दनत्थं उपनीतानं पादे वो
परिवत्तित्वा ब्राम्हणस्स मत्थके पतिट्ठिते दिस्वा’पि अहं तुम्हे वन्दि, अयं मे
पठमवन्दना । वप्पमङ्गलदिवसे जम्बुच्छायाय सिरिसयने निसिन्नानं वो जम्बु-
च्छायाय अपरिवत्तनं दिस्वा’पि पादे वन्दि, अयं मे दुतीयवन्दना । इदा-
नि इमं अदिट्ठपुब्बं पाटिहारियं दिस्वा’पि तुम्हाकं पादे वन्दामि, अयं
मे ततीयवन्दना’ति’ । रज्जो पन वन्दिते भगवन्तं अवन्दित्वा ठातुं समत्थो

नाम एको साकियो'पि ना'होसि; सब्बे वन्दिस्सु येव । इति भगवा
जातके वन्दापेत्वा आकासतो ओतरित्वा पञ्चत्ते आसने निसीदि ।

१४७. निसिन्ने भगवति सिखाप्पत्तो जातिसमागमो अहोसि । सब्बे
एकगचित्ता हुत्वा निसीदिस्सु । ततो महामेघो पोक्खरवस्सं वस्सि, तम्बवण्णं
उदकं हेट्ठा विरवन्तं गच्छति, तेमितुकामो'व तेमेति, अतेमितुकामस्स सरीरे
बिन्दुमत्तो'पि न पतति । तं दिस्वा सब्बे अच्छरियम्भुतचित्ता जाता 'अहो
अच्छरियं अहो अम्भुतं'ति' कथं समुट्ठापेसुं । सत्था 'न इदाने'व मय्हं
जातिसमागमे पोक्खरवस्सं वस्सति, अतीते'पि वस्सी'ति'इमिस्सा अत्थुप्पत्तिया
वेस्सन्तरजातकं कथेसि । धम्मदेसनं सुत्वा सब्बे उट्ठाय वन्दित्वा पक्कमिस्सु ।
एको'पि राजा वा राजमहामत्तो वा 'स्वे अम्हाकं भिक्खं गणहत्था'ति' क्वा
गतो नाम नत्थि ।

१४८. सत्था पुनदिवसे वीसतिभिक्खुसहस्सपरिवुतो कपिलवत्थुं
पिण्डाय पाविसि । तं न कोचि गत्वा निमन्तेसि वा पत्तं वा अगगहेसि ।
भगवा इन्द्रखीले ठितो'व आबज्जेसि, 'कथं नु खो पुब्बबुद्धा कुलनगरे
पिण्डाय चरिस्सु, किं उप्पटिपाटिया इस्सरजनानं घरानि अगमंस्सु' उदाहु
सपदानचारिकञ्चरिस्सू'ति' । ततो एकबुद्धस्सा'पि उप्पटिपाटिया गमनं
अदिस्वा 'मया'पि दानि अयमे'व वंसो अयं मे पवेणी पग्गहेतब्बा, आयति-
ञ्च मे सावका'पि ममज्जे'व अनुसिक्खन्ता पिण्डचारिकवत्तं परिपूरेस्सन्ती'ति'
कोटियं निविट्ठगेहतो पट्ठाय सपदानं पिण्डाय चरि । 'अय्यो किर सिद्धत्थ-
कुमारो पिण्डाय चरती'ति' द्विभूमकतिभूमकादिसु पासादेसु सीहपञ्जरे
विवरित्वा महाजनो दस्सनव्यावटो अहोसि ।

१४९. राहुलमाता'पि देवी 'अय्यपुत्तो किर इमस्मि येव नगरे
महन्तेन राजानुभावेन सुवण्णसिविकादीहि विचरित्वा इदानि केस्समस्सुं

ओहोरेत्वा कासायवर्त्यवसनो पिण्डाय चरति, सोभति नु खो'ति' सीहपञ्जरं
विवरित्वा ओलोकयमाना भगवन्तं नानाविरागसमुज्जलाय सरीरप्पभाय नगर-
वीथियो ओभासेत्वा ब्यामप्पभापरिक्खेपसमुपगूळ्हाय असीतिअनुब्यञ्जनाव-
भासिताय द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणपटिमण्डिताय अनोपमाय बुद्धसिरिया
विरोचमानं दिस्वा उण्हीसतो पट्टाय यावपादतलाः—

सिनिद्धनीलमुदुकुञ्चितकेसो सुरियनिम्मलतलाभिललाटो ।

युत्तुत्तुत्तुमुदुकायतनासो रंसिजालविततो नरसीहो ॥ २९६ ॥

चैक्कवरङ्कितरत्तसुपादो लक्खणपणीतआयतपण्हि ।

चामरिहत्थविभूसितपण्हो एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ २९७ ॥

सक्यकुमारो वरदो सुखुमालो लक्खणविचित्तपसन्नसरीरो ।

लोकहिताय आगतो नरवीरो एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ २९८ ॥

आयतयुत्तसुसण्ठितसोतो गोपखुमो अभिनीलनेत्तो ।

इन्दधनुअभिनीलभमुको एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ २९९ ॥

पुण्णचन्दनिको मुखवण्णो देवनरानं पियो नरनागो ।

मत्तगजिन्दविलासितगम्भीरी एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ ३०० ॥

सिनिद्धसुगम्भीरमञ्जुघोसो हिङ्गुलवण्णरत्तसुजिह्वो ।

वीसतिवीसतिसेतसुदन्तो एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ ३०१ ॥

खत्तियसम्भवअग्गकुलिन्दो देवमनुस्सनमस्सितपादो ।

सीलसमाधिपतिद्वितचित्तो एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ ३०२ ॥

वट्टसुवट्टसुसण्ठितगीवो सीहहनुमिगराजसरीरो ।

कञ्चनसुच्छविउत्तमवण्णो एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ ३०३ ॥

१ The Burmese edition adds कपालहृत्थो. २ We have embodied these verses (297—305) in our text as has been done in the Burmese Text.

अञ्जनसमवण्णसुनीलकेसो कञ्चनपट्टविसुद्धनलाटो ।

ओसधिपण्डरसुद्धसुउण्णो एस हि तुय्हं पिता नरसीहो ॥ ३०४ ॥

गच्छन्तो नीलपथे विय चन्दो तारागणपरिवड्डितरूपो ।

सावकमज्झगतो समणिन्दो एस हि तुय्हं पिता नरसीहो'ति ॥ ३०५ ॥

एवमादिकाहि दसहि **नरसीहगाथाहि** नाम अभित्थवित्वा 'अय्य तुम्हाकं पुत्तो पिण्डाय चरती'ति' रज्जो आरोचेसि ।

१५०. राजा संविग्गहदयो हत्थेन साटकं सण्ठपेन्तो तुरिततुरितं निक्खमित्वा वेगेन गत्वा भगवतो पुरतो ठत्वा आह :—' किं भन्ते अम्हे लज्जापेथ, किमथं पिण्डाय चरथ, किं एत्तकानं भिक्खून् न सक्का भत्तं लद्धुं'ति सज्जं करित्था'ति' । 'वंसचारित्तमेतं महाराज अम्हाकं'ति' । ननु भन्ते अम्हाकं महासम्मत्तखत्तियवंसो नाम वंसो, तथ च एक्खत्तियो'पि भिक्खाचारो नाम न'त्थी'ति' । 'अयं पन महाराज राजवंसो नाम तव वंसो; अम्हाकं पन **दीपङ्करो कोण्डज्जो....पे०....कस्सपो'**ति अयं बुद्ध-**वंसो** नाम; एते च अज्जे च अनेकसहस्ससङ्खा बुद्धा भिक्खाचारा भिक्खा-**चारेने'व जीविकं कप्पेसुं'ति** अन्तरवीथियं ठितो'व:—

उत्तिट्ठे नप्पमज्जेय्य धम्मं सुचरितं चरे ।

धम्मचारी सुखं सेति अस्मि लोके परमिह चा'ति ॥ ३०६ ॥

इमं गाथमाह । गाथापरियोसाने राजा सोतापत्तिफले पतिट्ठासि ।

धम्मं चरे सुचरितं न तं दुच्चरितं चरे ।

धम्मचारी सुखं सेति अस्मि लोके परमिह चा'ति ॥ ३०७ ॥

इमं पन गाथं सुत्वा **सकदागामिफले** पतिट्ठासि । **महाधम्मपाल-जातकं** सुत्वा **अनागामिफले** पतिट्ठासि । मरणसमये सेतच्छत्तस्स हेद्वा सिरि-सयने निपन्नो येव अरहत्तं पापुणि । अरज्जवासेन पन पधानानुयोगकिञ्चं

रञ्जो ना'होसि । सोतापत्तिफलं सच्छिक्त्वा येव पन भगवतो पत्तं गृहेत्वा सपरिसं भगवन्तं महापासादं आरोपेत्वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन परिविसि ।

१५१. भक्तकिञ्चपरियोसाने सब्बं इत्यागारं आगन्त्वा भगवन्तं वन्दि, ठपेत्वा राहुलमातरं । सा पन 'गच्छ अय्यपुत्तं वन्दाही'ति' परिजनेन वुच्चमाना'पि 'सचे मय्हं गुणो अत्थि सयमेव मे सन्तिकं अय्यपुत्तो आगमिस्सति आगतमेव तं वन्दिस्सामी'ति' वत्वा न अगमासि । भगवा राजानं पत्तं गाहापेत्वा द्वीहि अग्गसावकेहि सद्धिं राजधीताय सिरिगम्भं गन्त्वा राजधीता यथारुचिं वन्दमाना किञ्चि न वत्तब्बा'ति वत्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । सा वेगेना'गन्त्वा गोप्फकेसु गहेत्वा पादपिट्ठियं सीसं परिवत्तेत्वा यथाज्झासयं वन्दि । राजा राजधीताय भगवति सिनेहबहुमानादिगुणसम्पत्तियो कथेसिः— 'भन्ते मम धीता तुम्हेहि कासायानि निवत्थानी'ति सुत्वा ततो पट्टाय कासायवत्था जाता; तुम्हाकं एकभत्तिकभावं सुत्वा एकभत्तिका'व जाता; तुम्हेहि महासयनस्स छड्डितभावं अत्वा पट्टिकामञ्चके येव निपन्ना; तुम्हाकं मालागन्धादीहि विरत-भावं अत्वा विरतमालागन्धा'व जाता; अत्तनो आतकेहि 'मयं पटिजग्गिस्सा-मा'ति' सासने पेसिते एकआतकम्पि न ओलोकेसि । एवं गुणसम्पन्ना मे भगवा धीता'ति' । 'अनच्छरियं महाराज, यं इदानि तया रक्खियमाना राजधीता परिपक्के जाणे अत्तानं रक्खेय्य, एसा पुब्बे अनारक्खा पब्बतपादे विचरमाना अपरिपक्के जाणे अत्तानं रक्खी'ति' वत्वा चन्दकिन्नरजातकं कथेत्वा उट्टाया'सना पक्कामि ।

१५२. दुतीयदिवसे नन्दस्स राजकुमारस्स अभिसेकगोहप्पवेसन-विवाहमङ्गलेसु वत्तमानेसु तस्स गेहं गन्त्वा कुमारं पत्तं गाहापेत्वा पब्बाजे-

तुकामो मङ्गलं क्त्वा उद्वाया'सना पक्वामि । जनपदकल्याणी गच्छन्तं दिस्वा
 'तुवटं खो अय्यपुत्त आगच्छेय्यासी'ति' क्त्वा गीवं पसारेत्वा ओलोकेसि ।
 सो'पि भगवन्तं 'पत्तं गण्हा'ति' वत्तुं अविस्सहमानो विहारं येव अग-
 मासि । तं अनिच्छमानं येव भगवा पब्बाजेसि । इति भगवा कपिलवत्थुं
 गन्त्वा ततियदिवसे नन्दं पब्बाजेसि । सत्तमदिवसे राहुलमाता कुमारं
 अलङ्कारित्वा भगवतो सन्तिकं पेसेसिः—'पस्स तात एतं वीसतिसहस्ससम-
 णपरिवुत्तं सुवण्णवण्णं ब्रम्हरूपवण्णं समणं, अयं ते पिता, एतस्स महन्ता
 निधयो अहेसुं, त्या'स्स निक्खमनतो पढाय न पस्साम, गच्छ नं दायज्जं
 याचः—'अहं तात कुमारो 'अभिसेकं पत्वा चक्कवत्ती भविस्सामि, धनेन मे
 अत्थो, धनं मे देहि, सामिको हि पुत्तो पितु सन्तकस्सा'ति' । कुमारो
 भगवतो सन्निकं गन्त्वा पितुसिनेहं पटिलमिवा हट्ठतुट्ठो 'सुखा ते समण
 छाया'ति क्त्वा अज्जम्पि बह्वं अत्तनो अनुरूपं वदन्तो अट्ठासि । भगवा
 कतभत्तकिच्चो अनुमोदनं क्त्वा उद्वाया'सना पक्वामि । कुमारो'पि 'दायज्जं
 मे समण देही'ति' भगवन्तं अनुबन्धि । भगवा कुमारं न निवत्तापेसि ।
 परिजनो'पि भगवतो सद्धिं गच्छन्तं कुमारं निवत्तेतुं ना'सक्खि । इति सो
 भगवता सद्धिं आराममेव अगमासि । ततो भगवा चिन्तेसि, 'यं अयं
 पितुसन्तकं धनं इच्छति, तं वट्ठानुगतं सविघातं, हन्द'स्स बोधिमण्डे पटिलद्धं
 सत्तविधं अरियधनं देमि, लोकुत्तरदायज्जस्स तं सामिकं करोमी'ति'
 आयस्मन्तं सारिपुत्तं आमन्तेसिः—'तेन हि त्वं सारिपुत्त राहुलकुमारं
 पब्बाजेही'ति' । थेरो तं पब्बाजेसि ।

१५३. पब्बाजिते पन कुमारे रज्जो अधिमत्तं दुक्खं उप्पज्जि । तं
 अधिवासेतुं असक्कोन्तो भगवतो निवेदेत्वा, 'साधु भन्ते अय्या मातापितृहि
 अननुज्जातं पुत्तं न पब्बाजेय्युं'ति' वरं याचि । भगवा तस्स तं वरं दत्वा
 पुनदिवसे राजनिवेसने कतभत्तकिच्चो एकमन्तं निसिन्नेन रज्जा 'भन्ते तुम्हाकं

दुष्करकारिककाले एका देवत्ता मं उपसङ्कमिता पुत्तो ते कालङ्कतो'ति' आह । 'तस्सा वचनं असद्वहन्तो न मय्हं पुत्तो बोधिं अप्पत्वा कालं करोती'ति' 'तं पटिक्खिपि'ति वुत्ते 'इदानीं किं सद्वहिस्सथ ये तुम्हे पुब्बे'पि अट्टिकानि दस्सेत्वा 'पुत्तो ते मतो'ति वुत्ते न सद्वहिया'ति' । इमिस्सा अत्थुप्पत्तिया महाधम्मपालजातकं कथेसि । कथापरियोसाने राजा अनागा-मिफले पतिट्ठहि । इति भगवा पितरं तीसु फलेसु पतिट्ठापेत्वा भिक्खुसङ्घपरिवृतो पुनदेव राजगहं गत्वा सीतवने विहासि ।

१५४. तस्मिं समये अनाथपिण्डको गहपति पञ्चहि सक्कटस्तेहि भण्डं आदाय राजगहे अत्तनो पियसहायस्स सेट्ठिनो गेहं गत्वा तथ बुद्धस्स भगवतो उप्पन्नभावं सुत्वा बलवपच्चूससमये देवतानुभावेन विवटेन द्वारेन सत्थारं उपसङ्कमिता धम्मं सुत्वा सोतापत्तिफले पतिट्ठाय दुतियदिवसे बुद्धप-मुखस्स भिक्खुसङ्घस्स महादानं दत्वा, सावत्थि आगमनत्थाय सत्थुपटिञ्जं गहेत्वा अन्तरामग्गे पञ्चवत्ताळीसयोजनट्ठाने सतसहस्सं सतसहस्सं दापेत्वा योजनिकाय योजनिकाय विहारे कारेत्वा जेतवनं कोटिसन्थरेन अट्टारसहिर-ञ्जकोटीहि किणित्वा नवकम्मं पट्टपेसि । सो मज्झे दसवलस्स गन्धकुटिं कारेसि । तं परिवारेत्वा असीतिमहाथेरानं पाटिपैक्कसन्निवेसेन आवासे एककुड्ढकद्विकुड्ढकहंसवट्ठकदीघसालमण्डपादिवसेन सेससेनासनानि पोक्खरणि-यो च चङ्कमनरत्तिट्ठानदिवाट्ठानानि चा'ति अट्टारसकोटिपरिच्चागेन रमणीये भूमिभागे मनोरमं विहारं कारापेत्वा दसवलस्स आगमनत्थाय दूतं पेसेसि । सत्था दूतस्स वचनं सुत्वा महाभिक्खुसङ्घपरिवारो राजगहा निक्खमिन्त्वा अनुपुब्बेन सावत्थिनगरं पापुणि ।

१ The Burmese edition gives the following variant :—
असीतिया महाथेरानं पटिपाटिया एकसन्निवेसे आवासे एककूटागारद्वीकूटागार-हंसवट्ठकदीघसाळमण्डपादिसेनासनपोक्खरणी

१५५. महासेट्ठि'पि खो 'विहारम'हं सज्जेत्वा तथागतस्स जेतवन-
पविसनदिवसे पुत्तं सब्बालङ्कारपटिमण्डितं कत्वा अलङ्कृतपटियत्तेहे'व
पञ्चहि कुमारसतेहि सद्धिं पेसेसि । सो सपरिवारो पञ्चवण्णवत्थसमुज्जलानि
पञ्चधजसतानि गहेत्वा दसव्वलस्स पुरतो अहोसि । तेसं पच्छतो पच्छतो महा-
सुभदा चूलसुभदा'ति द्वे सेट्ठिधीतरो पञ्चहि कुमारीसतेहि सद्धिं पुण्णघटे
गहेत्वा निक्खमिसु । तासं पच्छतो सेट्ठिभरिया सब्बालङ्कारपटिमण्डिता पञ्चहि
मातुगामसतेहि सद्धिं पुण्णपातियो गहेत्वा निक्खमि । सब्बेसं पच्छतो सयं
महासेट्ठि अहतवत्थनिक्खथो अहतवत्थेहे'व पञ्चहि सेट्ठिसतेहि सद्धिं
भगवन्तं अब्भुग्गञ्छि ।

१५६. भगवा इमं उपासकपरिसं पुरतो कत्वा महाभिक्षुसङ्घपरिवुतो
अत्तनो सरीरप्पभाय सुवण्णरससेकपिञ्जरानि विय वनन्तरानि कुरूमानो
अनन्ताय बुद्धलील्लहाय अप्पटिसमार्ये बुद्धसिरिया जेतवनविहारं पाविसि ।
अथ तं अनाथपिण्डिको पुच्छिः—'कथा'हं भन्ते इमस्मिं विहारे पटिप-
ज्जामी'ति' । 'तेन हि गहपति इमं विहारं आगता'नागतस्स चातुदिसस्स
भिक्षुसङ्घस्स देही'ति' । 'साधु भन्ते'ति' महासेट्ठि सुवण्णभिङ्कारं
आदाय दसव्वलस्स हत्थे उदकं पातेत्वा 'इमं जेतवनविहारं आगता'ना-
गतस्स चातुदिसस्स बुद्धपमुखस्स सङ्घस्स देमी'ति' अदासि । सत्था
विहारं पटिगहेत्वा अनुमोदनं करोन्तोः—

सीतं उण्हं पटिहन्ति ततो वालमिगानि च ।

सिरिसपे च मक्खसे सिसिरे चा'पि बुद्धियो ॥ ३०८ ॥

ततो वातातपे घोरे सञ्जाते पटिहज्जति ।

लेणत्थञ्च सुखत्थञ्च ज्ञायितुं च विपस्सितुं ।

विहारदानं सङ्घस्स अगं बुद्धेन वण्णितं ॥ ३०९ ॥

तस्मा हि पण्डितो पोसो सम्पत्सं अत्यमत्तनो ।
 विहारे कारये रम्मे वासयेत्य ब्रह्मसुते ॥ ३१० ॥
 तेसं अन्नञ्च पानञ्च वत्थसेनासनानि च ।
 ददेय्य उज्जुभूतेसु विप्पसन्नेन चेतसा ॥ ३११ ॥
 ते तस्स धम्मं देसेन्ति सब्बदुक्खापनूदनं ।
 यं सो धम्मं इध'ञ्जाय परिनिब्बाति अनासवो'ति ॥ ३१२ ॥

विहारानिसंसं कथेसि । अनाथपिण्डको दुतीयदिवसतो पट्टाय विहारमहं
 आरमि । विसाखाय पासादमहो चतूहि मासेहि निट्ठितो, अनाथपिण्डकस्स
 पन विहारमहो नवहि मासेहि निट्ठासि । विहारमहे'पि अट्टारसे'व कोटियो
 परिच्चागं अगमंसु । इति इमस्मिं येव विहारे चतुपण्णासकोटिसङ्खं धनं
 परिच्चजि ।

१५७. अतीते पन विपस्सिस्स भगवतो काले पुनब्बसुमित्तो नाम
 सेट्ठि सुवण्णिट्ठिकसन्थरेन किणित्वा तस्मिं येव ठाने योजनप्पमाणं सङ्घारामं
 कारेसि । सिखिस्स भगवतो काले सिरिवट्ठुनो नाम सेट्ठि सुवण्णफालकस-
 न्थरेन किणित्वा तस्मिं येव ठाने तिगावुतप्पमाणं सङ्घारामं कारेसि । वेस्स-
 भुस्स भगवतो काले सोत्थियो नाम सेट्ठि सुवण्णहत्थिपदसन्थरेन किणित्वा
 तस्मिं येव ठाने अट्ठयोजनप्पमाणं सङ्घारामं कारेसि । ककुसन्धस्स भगवतो
 काले अच्चुतो नाम सेट्ठि सुवण्णिट्ठिकसन्थरेने'व किणित्वा तस्मिं येव ठाने
 गावुतप्पमाणं सङ्घारामं कारेसि । कोणागमनस्स भगवतो काले उग्गो नाम
 सेट्ठि सुवण्णकच्छपसन्थरेने'व किणित्वा तस्मिं येव ठाने अट्ठावुतप्पमाणं
 सङ्घारामं कारेसि । कस्सपस्स भगवतो काले सुमङ्गलो नाम सेट्ठि सुव-
 ण्णिट्ठिकसन्थरेने'व किणित्वा तस्मिं येव ठाने सोळसकरीसप्पमाणं सङ्घारामं

कारेसि । अम्हाकं पन भगवतो काले अनाथपिण्डको सेट्ठि कहापणकोटि-
सन्थरेन किणित्वा तस्मिं येव ठाने अट्ठकरीसप्पमाणं सङ्कारामं कारेसि । इदं
किर ठानं सब्बबुद्धानं अविजहितट्ठानमेव ।

१५८. इति महाबोधिमण्डे सब्बञ्जुतप्पत्तितो याव महापरिनिब्बानमञ्चा
यस्मिं यस्मिं ठाने भगवा विहासिः— इदं सन्तिकेनिदानं नाम; तस्स वसेन
सब्बजातकानि वण्णयिस्सामा'ति । *

निदानकथा निदिता

* The Burmese edition gives this in the Parenthesis although in the body of the text:—

सा पना'यं जातकस्स अत्थवण्णना दूरेनिदानं अविदूरेनिदानं सन्तिकेनिदानं'ति
इमानि तीणि निदानानि दस्सेत्वा वण्णियमाना वित्थारतो वण्णिता नाम होति ।
तत्थ दीपङ्करपादमूले कताभिनीहारस्स महासत्तस्स याव वेस्सन्तरत्तभावतो चवित्वा
तुसितपुरे निब्बत्ति ताव पवत्तो कथामग्गो दूरेनिदानं नाम । तुसितभवनतो चवित्वा
याव बोधिमण्डे सब्बञ्जुतप्पत्ति ताव पवत्तो कथामग्गो अविदूरेनिदानं नाम ।
सन्तिकेनिदानं पन जेतवनादीसु तेसु तेसु ठानेसु विहरन्तो तस्मिं तस्मिं येव
ठाने लब्धमति । तेसं तिण्णम्पि वित्थारकथा वचनमग्गतो अवित्थारेत्वा सब्बत्थगाथाय
कथिता'व; इध पन वचनमग्गो वित्थारितो'ति अतिवित्थारपरिहारत्थं सन्तिकेनि-
दानवसेने'व सब्बजातकानि वण्णयिस्सामा'ति ।

